

‘Wikipedia in het geschiedenisonderwijs – weten of implementeren?’

Crista Hartkamp

3964949

MA Cultuurgeschiedenis

Masterscriptie

dr. Hendrik Henrichs

Universiteit Utrecht

24-06-2016

“In the public as well in the educational discourse Wikipedia is controversial. It is rarely acknowledged as a valid source; many university teachers express profound concerns and some have even taken measures to ban Wikipedia from courses altogether. For others, Wikipedia is like the proverbial elephant in the room: looming large, increasingly more difficult to ignore, yet no one seems able to address its presence in any appropriate manner.”

- Hilde Brox (Teacher Education and Pedagogy)

Summary: Wikipedia is an open-access and crowd-sourced Web 2.0 platform. Since its arrival, traditional historians have been critical about Wikipedia; they argue that acquiring soundness-of-knowledge has been made impossible due to the participatory historical culture that Wikipedia is built on. This negative view on Wikipedia will be refuted as the results from the literature study in this master thesis show that there are firm rules and regulations that need to be followed in the Wikipedia community to ensure the soundness-of-knowledge. Aside from the literature review, the results from the empirical study show that history teachers, teaching in the final years of havo-vwo education, are no longer excluding Wikipedia, rather, incorporating the platform in their history lessons. Therefore, Wikipedia is gradually pervading the current Dutch secondary education. Regardless of the finding that this ‘looming elephant’ is currently more accepted in the public and historical sphere, the Netherlands still has a long way to go. The results from the questionnaire, filled in by 100 students ranging from the age of 15 to 18 years old, show that knowledge about Wikipedia and soundness-of-knowledge has not (*yet*) been reached from this platform.

Key words: Wikipedia, Web 2.0, open-access, soundness of knowledge, participatory historical culture, popular historymaker, shared authority, history lessons, secondary education, pupils.

Samenvatting: Wikipedia, een *open-access* en *crowd-sourced* Web 2.0 platform waar conventionele historici al voor lange tijd zeer sceptisch tegenaan kijken. Zij zijn namelijk van mening dat een ‘objectief’ geschiedverhaal voor het publiek onmogelijk wordt gemaakt vanwege de coöperatieve historische cultuur - *participatory historical culture* - waarop Wikipedia gegrondvest is. Deze negatieve visie ten aanzien van Wikipedia wordt in deze masterscriptie ontkracht aangezien er vanuit literatuuronderzoek wordt aangetoond dat er wel degelijk meerdere richtlijnen en regels voor de *Wikipedian-community* gehanteerd worden om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen. Daarnaast blijkt Wikipedia hedendaags ook langzaam door te slijpen in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Vanuit empirisch onderzoek onder geschiedenisdocenten die werkzaam zijn in de havo-vwo bovenbouw, blijkt Wikipedia namelijk niet langer meer geweerd, maar geïmplementeerd te worden in het geschiedenisonderwijs. Ondanks het steeds verder omarmen van deze ‘*looming elephant*’ in het publieke- en historische domein, heeft Nederland ten aanzien van Wikipedia echter nog een lange weg te gaan. Vanuit de enquêteresultaten onder honderd leerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar blijkt namelijk dat zowel kennis over Wikipedia, als het leveren van een historisch betrouwbare bijdrage aan dit online platform (*nog*) niet bereikt te zijn.

Sleutelwoorden: Wikipedia, Web 2.0, *open-access*, *soundness of knowledge*, *participatory historical culture*, *popular historymaker*, *shared authority*, geschiedenisonderwijs, voortgezet onderwijs, bovenbouwleerling.

Inhoudsopgave

Summary/Samenvatting	2-3
Voorwoord	5
Een historische zoektocht op Wikipedia	6-10
Een onderzoek vanuit een dubbele gelaagdheid	9
Verantwoording	9-10
Hoofdstuk 1: Een coöperatieve (digitale) wereld – Wikipedia vanuit Web 2.0	11-21
Een coöperatieve historische cultuur	11-12
De opkomst van een coöperatieve digitale wereld – Van Web 1.0 naar Web 2.0	13-15
De <i>soundness of knowledge</i> ondermijnd	15-17
De <i>soundness of knowledge</i> gewaarborgd – ontwikkelingen op Wikipedia	17-21
Hoofdstuk 2: Wikipedia – de vrije encyclopedie	22-29
Van Nupedia naar de vrije encyclopedie Wikipedia	22-23
De <i>Wikipedian community</i> – een virtuele gemeenschap	23-27
De hiërarchische structuur binnen Wikipedia	27-29
Hoofdstuk 3: Wikipedia in het geschiedenisonderwijs	30-41
De Internetgeneratie	30
Het nadeel van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs	30-32
Het nut van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs	32-36
Dertig geschiedenisdocenten in Nederland aan het woord	36-41
Hoofdstuk 4: Een historisch betrouwbare bijdrage van de <i>popular historymaker</i> op Wikipedia - utopie of werkelijkheid?	42-52
4havo – de resultaten	44-47
5vwo – de resultaten	48-51
Een historisch betrouwbare bijdrage - utopie of werkelijkheid?	52
Conclusie	53-56
Literatuurlijst	57-60
Bijlage 1 – Enquête voor de geschiedenisdocent	61-65
Bijlage 1.1 – Resultaten enquête voor de geschiedenisdocent	66-74
Bijlage 2 – Enquête voor 4havo (Industriële revolutie)	75-78
Bijlage 2.1 – Voorbeeld van ingevulde enquête (4havo)	79-82
Bijlage 2.2 – Resultaten enquête (4havo)	83-87
Bijlage 3 – Enquête voor 5vwo (Grondwetsherziening van 1848)	88-91
Bijlage 3.1 – Voorbeeld van ingevulde enquête (5vwo)	92-95
Bijlage 3.2 – Resultaten enquête (5vwo)	96-100

Voorwoord

Als aankomend historica en docente geschiedenis kan ik niet ontkennen dat ik in de beginfase van dit onderzoek behoorde tot één van de critici ten aanzien van Wikipedia. Mijn eerste gedachte was voornamelijk dat een online *open-access* en *crowd-sourced* platform als Wikipedia onmogelijk zou kunnen leiden tot historisch betrouwbare kennis vanwege de oncontroleerbaarheid van de “leek”. Achteraf gezien blijkt deze eerste indruk van Wikipedia voornamelijk een mening te zijn geweest gevormd vanuit onwetendheid. Onwetend in de mogelijkheden van Wikipedia, onwetend in de ontwikkelingen die Wikipedia heeft doorgemaakt, onwetend in de kracht van de Wikipedia-gemeenschap en voornamelijk onwetend in de positieve bijdrage die Wikipedia kan leveren in ons hedendaagse geschiedenisonderwijs.

Deze omschakeling is echter niet vanzelf gegaan maar is een proces geweest waarbij meerdere mensen nauw zijn betrokken. Deze mensen ben ik veel dank verschuldigd aangezien ik mijn masterscriptie, zonder deze hulp, niet tot een goed einde heb kunnen brengen. Allereerst mijn lieve vrienden en huisgenoten die ik wil bedanken voor het luisterend oor en bemoedigende woorden tijdens vele koppen koffie. Mijn familie en voornamelijk mijn moeder, die mij in dit gehele proces heeft toegejuicht, ondersteund, geholpen en geïnspireerd om het beste uit mijzelf en deze masterscriptie te kunnen halen. Daarnaast heb ik het praktijkgedeelte nooit kunnen voltooien zonder de hulp van zowel de geënquêteerde geschiedenisdocenten, de drie geschiedenisdocenten en de leerlingen van 4havo en 5vwo van RSG Slingerbos-Levant te Harderwijk.

Tot slot mijn scriptiebegeleider dr. Hendrik Henrichs, die niet alleen tijdens dit scriptietraject, maar gedurende het hele jaar van de Cultuurgeschiedenismaster, mijn ogen heeft weten te openen ten aanzien van onze professionele rol in de hedendaagse maatschappij. Mede dankzij hem heb ik dan ook ingezien dat wij als academici de trappen van onze ‘ivoren toren’ moeten afdalen naar dit fascinerende coöperatieve platform die onze leerlingen zo omarmen.

Crista Hartkamp

Een historische zoektocht op Wikipedia

Stel, u bent van plan om te kijken naar de film *Platoon* (1986) en wilt, alvorens de film begint, nog wat achtergrondinformatie inwinnen over de Amerikaanse Vietnamveteranen. Of stel, u slaat de krant open en leest ‘Vietnam komt er bekaaid af in de herdenking oorlog VS’.¹ Waarschijnlijk zal u, om uw geheugen op te frissen over dit thema, grijpen naar het internet en vervolgens al snel terecht komen op de “Vietnamoorlog-pagina” van de Nederlandse editie van Wikipedia.org.² Hier vindt u echter meteen een verkeerd jaartal betreffende de begindatum van de oorlog. Waar het *wiki*-artikel het begin van de Vietnamoorlog namelijk vastlegt in 1955 leggen de historici Mark Atwood Lawrence en Rutger van der Hoeven het begin in 1961 dan wel 1959.³

Alleen al kijkend naar de introductie van het artikel zie ik, als aankomend historica, dat het waarborgen van de historisch-wetenschappelijke kennis voor het publiek in dit *wiki*-artikel niet of nauwelijks wordt nagestreefd. Academische historici beschikken in het historische domein echter niet langer over het alleenrecht. De historische cultuur biedt namelijk steeds meer de ruimte voor een *shared authority*, ofwel een samenwerking van de professionele historicus en de “leek” in een *participatory historical culture*. Een voortgaand debat gaat dan ook over de vraag hoe historici in deze *participatory historical culture* kunnen bijdragen aan een betrouwbaar beeld van het verleden – *soundness of knowledge* – onder het publiek.

Één historicus die zich over deze kwestie uitspreekt is de Finse vakhistoricus Jorma Kalela. Hij wil namelijk de *soundness of knowledge* waarborgen in het spanningsveld tussen wetenschappelijke ‘objectieve’ historische kennisverwerving en meer publieke, populaire, emotionele en ‘subjectieve’ beleving van het verleden. Hij is namelijk van mening dat, hoewel een reconstructie van het verleden altijd een bepaalde subjectiviteit omslaat, de professionele historici altijd moeten streven naar de meest objectief mogelijke waarheid.⁴

Het waarborgen van deze *soundness of knowledge* door experts blijkt op Wikipedia

---

¹ Oosterom, Rianne, ‘Vietnam komt er bekaaid af in herdenking oorlog VS’, *De Trouw*, 30 april 2015, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3990283/2015/04/30/Vietnam-komt-er-bekaaid-af-in-herdenking-oorlog-VS.dhtml> (23 januari 2016).

² Wikipedia, ‘Vietnamoorlog’ (versie 11 januari 2016) https://nl.wikipedia.org/wiki/Vietnamoorlog#Gevolgen_voor_de_VS (23 januari 2016).

³ Mark A. Lawrence, *The Vietnam War: A Concise International History* (Oxford 2010) 67-68.

Wikipedia, ‘Overleg: Vietnamoorlog’ (versie 7 augustus 2015) <https://nl.wikipedia.org/wiki/Overleg:Vietnamoorlog> (23 januari 2016).

Daarnaast is er sprake van ethnocentrisme aangezien er nauwelijks tot geen aandacht wordt besteed aan de ervaringen, opvattingen en achtergronden van de Vietnamese bevolking, zoals alleen al blijkt uit de verschillende semantische betekenissen van de Vietnamoorlog. Ten derde is het ‘hoogtepunt van de Vietnamoorlog’ een selectief gekozen onderwerp. Tot slot is de informatie niet voldoende onderbouwd met wetenschappelijke literatuur en blijkt de discussie die er wordt gevoerd over dit artikel kort gezegd niet hoogstaand: “Merkwaardig bericht. Lijkt me eigenlijk ronduit scheiße. (...) Die communisten werden niet voor Jan lul bestreden.”

⁴ Jorma Kalela, *Making History. The Historian and Uses of the Past* (Londen 2012) 42-46.

nog geen gemakkelijke opgave. De vrije encyclopedie Wikipedia is namelijk gebaseerd op een *online open-access* en *crowd-sourced* platform, wat betekent dat elk individu – ongeacht zijn of haar expertise - een *wiki*-artikel kan én mag bewerken. Dit houdt in dat historische kennis niet langer vanuit een *top-down* structuur wordt overgedragen aan het publiek maar er ruimte wordt geboden voor een *shared authority*, ofwel een samenwerking vanuit een *bottom-up* structuur.

Volgens vele traditionele academici zit in deze coöperatieve historische cultuur van Wikipedia het grote probleem. Zij zijn namelijk van mening dat de “leek” – *popular historymaker* – namelijk niet over de nodige expertise beschikt om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen. Daar tegenover zijn er echter ook academici, zoals bijvoorbeeld de linguïst en historicus Andrew Dalby, die beweren dat Wikipedia steeds betrouwbaarder is geworden naarmate het publiek het platform meer is gaan gebruiken. Wikipedia biedt daardoor de mogelijkheid om niet alleen informatie te transformeren naar betrouwbare kennis maar bevordert het ook, middels de discussiepagina, de dialoog tussen de academicus en het publiek.⁵

Ondanks deze voortgaande discussie – of de *popular historymaker* nu wel of niet in staat is om de *soundness of knowledge* op Wikipedia te waarborgen - mogen we ook niet vergeten dat, met de teller op 1.871.957 artikelen op alleen al de Nederlandse Wikipedia - in vergelijking met 413.325 artikelen in Maart 2008 - Wikipedia een uitermate populair medium blijft voor snelle en gemakkelijke kennisverwerving onder het publiek.⁶ Daarnaast ligt Wikipedia vandaag de dag nog steeds stevig verankerd in de top tien websites van de wereld, zijn de verschillende Wikipedia edities aanwezig in meer dan 250 talen en beschikt de vrije encyclopedie over meer dan negen miljoen artikelen wereldwijd.⁷

We kunnen er, kortom, niet omheen dat Wikipedia een populair medium is voor het publiek om op een snelle en eenvoudige manier historische kennis te verwerven ondanks de kans dat een artikel, zoals hierboven is geschetst met betrekking tot de Vietnamoorlog, historische fouten bevat. Het feit dat Wikipedia is gebaseerd op een *open-access* platform wordt dan ook heden ten dage niet alleen door de academici maar ook door veel middelbare scholen, hogescholen en universiteiten aangedragen om Wikipedia te weren. Belangrijke vragen blijven echter of deze afwijzende kijk op Wikipedia een terechte aanname is en daarnaast of deze visie van geschiedenisdocenten anno 2016 al een omslag heeft gemaakt.

---

⁵ Andrew Dalby, *The World and Wikipedia. How we are editing reality* (Draycott 2009) 50.

⁶ Andrew Lih, *The Wikipedia Revolution. How a Bunch of Nobodies Created the World's Greatest Encyclopedia* (Londen 2009) 160.

⁷ John Broughton, *Wikipedia: The Missing Manual* (Sebastopol 2008) xv.

Geschiedenisdocenten beschikken echter over de juiste diploma's en hebben dus de historische expertise om historische fouten op Wikipedia te kunnen ontdekken. Des te interessanter wordt het als er daarnaast onderzocht wordt of de bovenbouw leerling van de havo en het vwo hier ook toe in staat zijn. Beschikt een leerling in de leeftijd van 15 tot 18 jaar over voldoende historische kennis om de kennishiaten te ontdekken? Is de leerling zich bewust van de gevaren maar ook de mogelijkheden van Wikipedia? Is het voor een leerling wel mogelijk om een kritische methodologische- en/of contextuele bijdrage te leveren aan Wikipedia? Om antwoord te krijgen op deze vragen zal deze masterscriptie zich dus niet alleen richten op de stappen die Wikipedia heeft gezet om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen vanuit literatuuronderzoek, maar zal er ook een uitstap worden gemaakt naar Wikipedia in de praktijk van het geschiedenisonderwijs. Dit samengevat resulteert in de volgende onderzoeksvraag:

“Welke ontwikkelingen ten aanzien van het waarborgen van de *soundness of knowledge* hebben zich voorgedaan op het *open-access* kennisplatform Wikipedia en zijn voortgezet onderwijs leerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie in deze *participatory historical culture*?”

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden zal deze masterscriptie worden verdeeld in vier hoofdstukken. Antwoord op de eerste deelvraag – welke ontwikkelingen ten aanzien van het waarborgen van de *soundness of knowledge* hebben zich voorgedaan op het open-access kennisplatform Wikipedia? – komt voort uit deels hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2. In hoofdstuk 1 zal Wikipedia geplaatst worden in een historisch- en theoretisch kader. Hier zal allereerst besproken worden in welke digitale context Wikipedia is ontstaan waarna de focus verschuift naar het debat over de *soundness of knowledge* op Wikipedia. In dit eerste hoofdstuk zal tot slot worden ingegaan op enkele ontwikkelingen die Wikipedia recentelijk heeft ondergaan als reactie op de ontstane kritieken. In hoofdstuk 2 zal vervolgens allereerst worden ingegaan op het ontstaan- en de werking van dit online fenomeen waarna grondiger wordt ingezoomd op de recente ontwikkelingen in de *Wikipedian community*.

In de laatste twee hoofdstukken zal de stap worden gemaakt naar een praktijkgericht onderzoek. In hoofdstuk 3 zal allereerst het nut en nadeel van het gebruik van *wiki's* in het geschiedenisonderwijs weergegeven worden waarna, in een empirisch onderzoek, geschiedenisdocenten hun mening over Wikipedia zullen geven. In hoofdstuk 4 zal tot slot de *popular historymaker* in de leeftijd van 15 tot 18 jaar centraal staan. Via een enquête die op 3 juni 2016 is afgenomen onder twee 4havo klassen en twee 5vwo klassen op RSG Slingerbos-

Levant te Harderwijk, is onderzocht of bovenbouwleerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat zijn om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie in deze online *participatory historical culture*.

Een onderzoek vanuit een dubbele gelaagdheid

De uitkomsten van deze masterscriptie zijn interessant vanwege de dubbele gelaagdheid van het onderzoek. Nog niet eerder is Wikipedia namelijk onderzocht vanuit zowel literatuuronderzoek als een praktijkonderzoek in één studie. Het zou dus interessant kunnen zijn in zowel de ogen van een docent als een academicus die meer te weten wilt komen over de ontwikkelingen van dit specifieke *online* fenomeen.

Dit onderzoek richt zich op de voortgaande discussie of het publiek nu wel of niet een betrouwbaar beeld van het verleden kan krijgen op het *crowd-sourced* en *open-access* fenomeen Wikipedia. Academici als Andrew Keen, Adele Santana en Donna J. Wood beweren namelijk dat, door het gebruik van anonieme editors, dit in hun ogen een “utopische droom” blijft.⁸ In de ogen van de tegenpartij, volgens onder andere Dariusz Jemielniak, Gottfried Vossen en Stephan Hagemenn, wordt zowel binnen Wikipedia als in de *Wikipedian community* in de historische *wiki*-artikelen zoveel mogelijk gestreefd naar de *soundness of knowledge*. Door de steeds grotere hoeveelheid gebruikers en de aangescherpte *editing*-regels kan de historisch-wetenschappelijke kennis in hun ogen dan ook gewaarborgd blijven. In de studie van Dalby wordt deze discussie treffend samengevat als: ‘The best feature of the site is that anyone can edit virtually anything contained on it. The worst feature of the site is that anyone can edit virtually anything contained to it.’⁹

Naar aanleiding van deze twee tegenstrijdige kampen is het interessant om te onderzoeken welke recente ontwikkelingen zich hebben voorgedaan op zowel het niveau van het Wikipedia team als in de *Wikipedian community* om de *soundness of knowledge* veilig te stellen. Daarnaast zal uit dit onderzoek blijken of deze recente ontwikkelingen in de praktijk ook daadwerkelijk hebben geleid tot het geven van historisch-wetenschappelijke betrouwbare kennis over het verleden.

Verantwoording

Voor het literatuuronderzoek is er allereerst uitgegaan van Engels en Amerikaans bronmateriaal. Deze keuze is niet alleen vanwege het feit dat Wikipedia zijn geboortegrond

---

⁸ Andrew Keen, *The Cult of the Amateur: how blogs MySpace, YouTube, and the rest of today's user-generated media are destroying our economy, our culture and our values* (New York 2007) 27.

⁹ Dalby, *The World and Wikipedia*, 50.

kent in Amerika, maar ook voornamelijk omdat de Engelstalige Wikipedia artikelen meer deelnemers, een groter zelfreinigend vermogen, meer details en diepgaandere discussies, bevatten. Er is, kortom, het meest grondige onderzoek naar Wikipedia in de Engelstalige literatuur gedaan. Vanwege deze reden bestaat het literatuuronderzoek volledig uit secundair Engelstalig- en Amerikaans bronmateriaal, richt het literatuuronderzoek zich alleen op de Engelstalige Wikipedia en is er gekozen om kernbegrippen als de *soundness of knowledge*, *participatory historical culture*, *shared authority* en *popular historymaker* niet naar het Nederlands te vertalen.

Ten tweede zal in zowel het literatuur- als praktijkonderzoek alleen gericht worden op historische Wikipedia dilemma's in historische *wiki*-artikelen. Deze keuze is simpelweg gemaakt omdat in dit onderzoek ten eerste de mogelijkheden en gevaren van een *participatory historical culture* centraal staan en ten tweede er in deze scriptie getoetst zal worden of, vanuit historische Wikipedia artikelen, leerlingen een bijdrage kunnen leveren aan een historisch *wiki*-artikel.

In zowel hoofdstuk 3 als 4 wordt uitgegaan van geschiedenisdocenten en leerlingen die lesgeven en krijgen in Nederlandstalig onderwijs. Vandaar dat het empirisch onderzoek volledig gericht is op de Nederlandstalige Wikipedia-artikelen. Voor hoofdstuk 4 gebruik ik een klassikale enquête omdat het te veel tijd kost om honderd leerlingen te interviewen. Bovendien stelt de psycholoog en methodoloog Ben Baarda dat een enquête afnemen de aangewezen manier is om iets te weten te komen over kennis en de bekendheid met bepaalde informatie.¹⁰

Omdat vanuit de onderzoeksvraag een antwoord verwacht wordt of de *popular historymaker* in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat is om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie zal in het laatste hoofdstuk alleen historische *wiki*-artikelen onderzocht worden. Vandaar dat in de enquête in ieder geval één vraag zal zitten waarin de leerling geschiedfouten moet kunnen ontdekken en corrigeren in een Nederlandstalig Wikipedia artikel zoals hierboven is geschetst met betrekking tot de Vietnamoorlog. Om valide uitkomsten te krijgen corresponderen de historische artikelen met de onderwerpen waar de leerlingen van 4havo en 5vwo op dat moment over leren. Voor 4havo zal dit gaan om het kernbegrip de industriële revolutie en voor 5vwo staat het historische thema de grondwetsherziening van 1848 centraal.

---

¹⁰ Ben Baarda, Martijn de Goede en Matthijs Kalmijn, *Basisboek Enquêtereren: Handleiding voor het maken van een vragenlijst en het voorbereiden en afnemen van enquêtes* (Groningen 2007) 18.

Hoofdstuk 1: Een coöperatieve (digitale) wereld – Wikipedia vanuit Web 2.0

Een coöperatieve historische cultuur

Vanaf de negentiende eeuw, die ook wel bekend staat als de eeuw van de geschiedenis en het historisme, hebben de professionele historici lange tijd de boventoon gevoerd.

Geschiedbeoefening werd een academische discipline waardoor er een scheiding ontstond tussen ‘professionals’ en de ‘amateurs’. Politieke, economische, sociale en historiografische ontwikkelingen hebben er echter vanaf de jaren 1960 tot nu voor gezorgd dat er meer aandacht is gekomen voor de ‘gewone mens’ ofwel de *history from below* en publieksgeschiedenis. In deze fase werd, volgens de literatuur- en cultuurwetenschapper Aleida Assmann, de zekerheid van de geschiedschrijving en de rol van de professionele historicus aangetast doordat er nieuwe filosofieën ontstonden over de waarheid- en objectiviteitsclaim die de professionele academici pretendeerden.¹¹

De gedachte die voornamelijk in het postmoderne tijdperk heerst is allereerst dat er niet één alomvattend verhaal met één interpretatie of waarheid bestaat. Een criticus ten aanzien van dit standpunt is de al eerdergenoemde historicus Kalela. Volgens hem hoeven professionele historici namelijk niet het streven naar objectiviteit op te geven, een streven dat volgens sommige postmoderne denkers zinloos zou zijn. Kalela beweert namelijk dat, hoewel een reconstructie van het verleden altijd een bepaalde subjectiviteit omslaat, we als historici altijd moeten proberen om te streven naar de meest authentiek mogelijke waarheid: ‘If research is carried out properly, the resulting account is a fair description. Performing these methodological operations is what the rationale of historical research demands.’ Dit streven van de professionele historicus naar het meest objectieve geschiedverhaal definieert Kalela als de *soundness of knowledge*.¹²

Ten tweede is er de opvatting dat iedereen over herinneringen en historische belangstelling beschikt en dus ook recht van spreken heeft om iets te zeggen en/of te bepalen over de interpretatie van het verleden. Dat het publiek over historische interesse beschikt is ook al bijna een eeuw geleden gesteld door de Amerikaanse historicus Carl Becker in zijn artikel ‘Everyman his Own Historian’ (1932). Op een genuanceerde manier heeft hij daarnaast aangetoond dat de dagelijkse activiteiten van de *popular historymaker* – *Mr. Everyman* in zijn studie – niet veel verschilt met het takenpakket van de professionele historicus en de kritische

---

¹¹ Aleida Assmann, ‘Transformations between history and memory’, *Social Research* 75 (2008)1, 49-72, aldaar 58.

¹² Kalela, *Making History*, 35, 42-46.

methodiek die hij of zij hanteert in historisch onderzoek. Of, zoals hij zelf verwoordt: ‘If Mr. Everyman had undertaken these researches in order to write a book instead of to pay a bill, no one would think of denying that he was an historian.’¹³ Professionele historici moeten zich, volgens Becker daarom niet verstoppen in hun veilige ‘ivoren toren’ maar zich gaan begeven in én onder het publiek.

Degene die dit idee vervolgens heeft opgepikt was de Britse historicus Raphael Samuel (1934-1996). Hij beweerde namelijk dat geschiedenis een *social form of knowledge* is: ‘The work, in any given instance, of a ‘thousand different hands.’¹⁴ Deze beide visies zijn verder uitgewerkt door de Amerikaanse historici Roy Rosenzweig en David Thelen die in 1998 empirisch onderzoek hebben verricht naar het historisch besef bij 1453 doorsnee-Amerikaanse burgers. Na grondige analyse van uitkomsten kwamen zij, in lijn met Becker, tot de conclusie dat de Amerikanen ten eerste elke dag bezig zijn met het verleden of zoals zij het zelf benoemen ‘It is a common human activity’.¹⁵

Ten tweede stellen zij dat de professionele historici en de *popular historymaker* moeten gaan samenwerken in een *participatory historical culture* ofwel een samenwerking vanuit een *shared authority* die onder jongere historici als Paul Ashton en Hilda Kean prefereren.¹⁶ De term *shared authority* werd echter voor het eerst geïntroduceerd in de bundel van de Amerikaanse historicus Michael Frisch in het begin van de jaren ’90. Ook volgens hem dienden professionele historici het publiek serieus te nemen vanwege, zoals hij zelf verwoord, ‘the very real authority their audiences bring’.¹⁷ Frisch toonde door middel van *oral history* dan ook aan dat de herinneringen van het publiek een bijdrage konden leveren aan de ‘officiële’ academische cultuur.

Daarnaast is publieksgeschiedenis de afgelopen jaren in een stroomversnelling geraakt door de mogelijkheden die de digitale wereld biedt. Het publiek kan namelijk, mits zij beschikken over internettoegang, vandaag de dag op een gemakkelijke manier historische bronnen bekijken, hieraan hun eigen interpretaties geven en deze gedachten publiceren waardoor het dringen wordt in het domein van de professionele historicus.¹⁸ Een site als

---

¹³ Carl L. Becker, ‘Everyman His Own Historian’, *the American Historical Review* 37 (1932) 2, 221-236.

¹⁴ Kalela, *Making History*, 75.

¹⁵ Roy Rosenzweig en David Thelen, *The presence of the past. Popular uses of history in American life* (New York 1998) 190.

¹⁶ Paul Ashton en Hilda Kean, ‘Introduction: People and their pasts and public history today’, in: Paul Ashton en Hilda Kean (red.), *People and their pasts. Public history today* (Basingstoke 2009) 1-20.

Het idee dat het publiek ook een soort zeggenschap krijgt ligt dicht bij het *shared authority* gedachtengoed van de historici Paul Ashton en Hilda Kean. Ook zij stellen dat we publieksparticipatie niet kunnen blijven negeren aangezien het publiek vandaag de dag – door onder andere hun keuzes in musea, boeken, games, reëncenering et cetera – simpelweg de omgeving creëert waarin de geschiedenis plaatsvindt.

¹⁷ Michael Frisch, *A Shared Authority: Essays on the Craft and Meaning of Oral and Public History* (New York 1990) xxii.

¹⁸ Jack Dougherty e.a., ‘Conclusions: What We Learned from Writing History in the Digital Age’, in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 259-276, aldaar 260.

Wikipedia creëert dan ook de historische ruimte voor zowel historisch-wetenschappelijke visies als voor de interpretatie van de *popular historymaker*. Met andere woorden, de hiërarchische scheiding tussen professionele historici en ‘amateurs’ werd doorbroken, en de historische cultuur ging, nadrukkelijker dan eerst, ruimte bieden aan de *popular historymaker*.

Deze publieksparticipatie brengt echter een aantal gevaren met zich mee. Ten eerste voorziet de historicus John Tosh het probleem dat als ‘bevooroordeelde amateurs’ gaan fungeren als *gate-keepers* zij grote kans lopen om historische onwaarheden over het hoofd te zien. Om dit te voorkomen moeten volgens Tosh de historische experts in een *top-down* benadering in het publieke domein terugkomen aangezien zij volgens hem de enige gekwalificeerde mensen zijn om het publiek op de juiste objectieve manier te onderwijzen.¹⁹ Daarnaast is het volgens Tosh, historici Nadia Atia, Jeremy Davies en Ludmilla Jordanova een stuk moeilijker voor het publiek om de het verleden neutraal te scheiden van zijn diepe politieke en economische impact.²⁰ Of, met andere woorden samengevat, de *popular historymaker* heeft maar beperkte kennis van de gehele historische context wat kan leiden tot het opdoen van onjuiste historische kennis.

Ondanks deze gevaren kunnen professionele historici er, in mijn ogen, niet meer omheen dat geschiedenis een *social form of knowledge* is, waardoor ook de *popular historymaker* zich dus met het verleden kunnen én mogen bemoeien. Het uiten van historische belangstelling onder het publiek is, zoals hierboven gesteld, echter wel vergemakkelijkt en versneld door de opkomst en mogelijkheden van het internet. De academici Anteneh Ayanso en Darryl Moyers stellen in hun artikel dan ook dat de komst van smartphones, mobiele netwerken en een constante internetverbinding hebben gezorgd voor een cultuur waarin het leven van het individu in toenemende mate wordt “geleefd” op het internet.²¹ Maar waarom en voornamelijk hoe is deze, zoals zijzelf omschrijven als *architecture of participation* in de digitale wereld ontstaan?

De opkomst van een coöperatieve digitale wereld - Van Web 1.0 naar Web 2.0

Het World Wide Web werd, door de introductie van de webbrowser Mosaic in 1994, voor zowel de producent als consument een massa-artikel. Bedrijven grepen vanaf 1996 dan ook hun kans om de commerciële mogelijkheden - zoals gratis adverteren, netwerken en e-

---

¹⁹ John Tosh, *The Pursuit of History* (Pearson Edinburgh 2010) 50-52.

²⁰ Tosh, *The Pursuit of History*, 109.

Nadia Atia, en Jeremy Davies, ‘Nostalgia and the shapes of history (Editorial)’, *Memory studies* 3 (2010) 3, 181-186, aldaar 181. Ludmilla J. Jordanova, *History in practice* (Londen 2010) 137.

²¹ Anteneh Ayanso en Darryl Moyers, ‘The Role of Social Media in the Public Sector: Opportunities and Challenges’, in: Kathryn Kloby en Maria J. D’Agostino (red.), *Citizen 2.0 Public and Governmental Interaction through Web 2.0 Technologies* (USA 2012) 1-22, aldaar 2.

commerce - uit te buiten. Auteur Jonathan Strickland heeft dit tijdperk in zijn artikel gedefinieerd als het Web 1.0 waaraan hij drie kenmerken onderscheidt. Ten eerste zijn de websites statisch, ze bevatten informatie die nuttig kunnen zijn, maar geven zij de bezoeker geen reden om later terug te keren naar dezelfde website.²² Ten tweede zijn deze specifieke websites niet interactief; bezoekers kunnen naar deze sites gaan maar kunnen geen invloed uitoefenen op en/of bijdragen aan de website die ze bezoeken. Tot slot zijn de toepassingen op de Web 1.0 sites gepatenteerd. Wat wil zeggen, dat de consument wel de softwareapplicaties kan downloaden maar niet kan zien hoe deze applicatie werkt, laat staan iets kan wijzigen.²³

Een digitaal 1.0 voorbeeld die Ayanso en Moyers in hun studie aandragen is de *Encyclopaedia Britannica's Online Edition* aangezien deze statische *online* versie van de gedrukte encyclopedie niet bewerkt kan worden door het publiek en daarnaast geheel door de expert is samengesteld en ontworpen.²⁴ Web 1.0 heeft, anders gezegd, het karakter van een *top-down* structuur; de eigenaar van de website dient als *gate-keeper* en heeft daarmee niet alleen de verantwoordelijkheid voor het updaten van de website om bezoekers te informeren maar bepaald ook geheel waarmee het publiek geïnformeerd wordt .

Volgens de Ierse internetgoeroe Tim O'Reilly kwam het omslagpunt naar Web 2.0 – of zoals hij zelf benoemt 'tweede generatie van internet' - na het uiteenspatten van de *dot-com bubble* in het najaar van 2001.²⁵ Waar Web 1.0 voornamelijk gericht was op een *top-down* benadering werd deze visie in Web 2.0 radicaal omgegooid. Belangrijkste omwenteling in deze 2.0 versie met betrekking tot Wikipedia is volgens O'Reilly dat niet de eigenaar van de website maar de internetgebruiker nu mede bepaalt welke informatie op internet verschijnt en/of kan aanpassen waardoor het interactieve karakter van het internet omhoog is geschoten.²⁶ Niet alleen O'Reilly maar ook de Duitse informaticus Gottfried Vossen signaleert hetzelfde onderscheid tussen Web 1.0 (*top-down*) en Web 2.0 (*bottom-up*):

'(..) the Web has emerged from a medium where a few people centrally determined what all others had to use to one where very many people participate and jointly create and

---

²² Jonathan Strickland, 'Is there a Web 1.0?' (versie 28 januari 2008), <http://computer.howstuffworks.com/web-10.htm> (21 december 2015).

²³ Jonathan Strickland, 'Is there a Web 1.0?' (versie 28 januari 2008), <http://computer.howstuffworks.com/web-10.htm> (21 december 2015).

²⁴ Ayanso en Darryl Moyers, 'The Role of Social Media in the Public Sector: Opportunities and Challenges', 2.

²⁵ Tim O'Reilly, 'What is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software' (versie 30 september 2005), <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html> (24 december 2015).

²⁶ Tim O'Reilly, 'What is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software' (versie 30 september 2005), <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html> (24 december 2015).

publish content. In other words, while initially content was mostly read from the Web, content is meanwhile more and more written to the Web.²⁷

In plaats van een passieve internetgebruiker bleek het publiek dus actief op zoek te zijn naar een *experience* en de gebruikers hadden daarin het verlangen om vanuit een *participatory culture* een *shared authority* te creëren. Geconstateerd kan worden dat deze ontwikkeling – van een *top-down* structuur (Web 1.0) naar het verlangen van een *shared authority* (Web 2.0) - niet alleen op het internet heeft plaatsgevonden, maar zich tegelijkertijd parallel heeft ontwikkeld in het historische domein. Zoals hierboven al is aangegeven biedt de historische cultuur namelijk de ruimte om de hiërarchische scheiding tussen de professionele historicus en de *popular historymaker* te doorbreken of, met andere woorden uitgelegd; er heeft zich een shift voorgedaan van ‘*history for the public*’, naar ‘*history by the public*’.

Vanuit deze 2.0 *bottom-up* structuur is de vrije encyclopedie Wikipedia ontstaan. Dit *online* kennisplatform werd dan ook op 15 januari 2001 gelanceerd. Een van de gevolgen hiervan was dat ook de *popular historymaker* de informatie direct kon bewerken, uitbreiden, updaten, wijzigen en zelfs verwijderen. Voor veel professionele historici zit echter in deze *open-access* benadering juist de crux. Als ‘Everyone is a Historian’ gemeengoed gaat worden en dus de geschiedenis *online* gaat- en mag worden geschreven door de *popular historymaker* hoe verhoudt zich deze geschiedschrijving zich dan tot de historisch-wetenschappelijke kennis? Aan de andere kant kan je je afvragen of dit kritiekpunt van professionele historici wel terecht is simpelweg vanwege het Web 2.0 tijdperk waarin de *popular historymaker* zich heden ten dage beweegt. Kortom, welk debat is er ten aanzien van de *soundness of knowledge* op Wikipedia in het verleden al gevoerd en wat voor impact hebben deze discussies gehad voor het heden en de toekomst van Wikipedia?

De *soundness of knowledge* ondermijnd

Als in de *Encyclopaedia Britannica* gedrukt zou staan dat Robbie Williams zijn brood verdient door het eten van huisdieren in lokale pubs of dat de Britse politicus Tony Blair Adolf Hitler adoreert, zou naar alle waarschijnlijkheid de encyclopedie retour worden gestuurd om vervolgens een *second opinion* te overwegen. Vanzelfsprekend zijn dit gekscherende uitspraken die we hoogstwaarschijnlijk nooit zullen tegenkomen in de gedrukte vooraanstaande en prestigieuze *Encyclopaedia Britannica*. Verontrustender is echter dat deze

---

²⁷ Gottfried Vossen en Stephan Hagemann, *Unleashing Web 2.0: From Concepts to Creativity* (Kaufmann 2007) 66.

voorbeelden wél door de mazen van het “Wikipedia-net” konden glippen.²⁸ Verwonderlijk is het dan ook niet dat het belangrijkste debat omtrent Wikipedia is gegaan over de bijdrage van de ‘anonieme amateur editors’. Volgens vele academici beschikt de *popular historymaker* namelijk niet over de nodige expertise om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen.²⁹

Iemand die zich hierover dan ook zeer negatief heeft geuit is de Brits-Amerikaanse ondernemer en auteur Andrew Keen. Niet alleen is Keen zeer negatief over Wikipedia, ook Web 2.0 is in zijn ogen een ‘*grand utopian movement*’ waarin hij de vergelijking trekt met de communistische maatschappij zoals beschreven door Karl Marx. Keen voorspelt namelijk in zijn studie *The Cult of the Amateur* dat als de huidige Web 2.0 mentaliteit zich doorzet - in deze vooral gericht op de anonimiteit van de editors op Wikipedia - er over een aantal jaar geen sprake meer zal zijn van objectieve kennisverwerving onder het publiek aangezien er geen rol meer is weggelegd voor professionele expertise.³⁰

Naast Keen stellen ook Adele Santana en Donna J. Wood dat juist de transparantie van Wikipedia, het niet weten wie er aan het stuk heeft gewerkt, ervoor zorgt dat de geldigheid van de geschreven informatie die wordt geproduceerd door Wikipedia in gevaar komt.³¹ Om hier een oplossing voor te bieden is het volgens Santana en Wood essentieel dat Wikipedia zich los moet maken van anonieme editors en zich moet bewegen in de richting van volledige aansprakelijkheid voor degenen die de artikelen aandragen en bewerken.³² Tot slot stipt ook Robert McHenry, voormalig editor van de *Encyclopaedia Britannica*, in zijn kritiekpunten aan dat de anonimiteit van de editors voor een groot deel bijdraagt aan de subjectieve- en zelfs onjuiste kennis onder het publiek:

‘The user who visits Wikipedia to learn about some subject, to confirm some matter of fact, is rather in the position of a visitor to a public restroom. It may be obviously dirty, so that he knows to exercise great care, or it may seem fairly clean, so that he may be lulled into a false sense of security. What he certainly does not know is who has used the facilities before him.’³³

---

²⁸ Independent.co.uk, ‘Wikipedia under the microscope over accuracy’ (versie 13 februari 2006), <http://www.independent.co.uk/news/media/wikipedia-under-the-microscope-over-accuracy-466444.html> (26 januari 2016).

²⁹ Phoebe Ayers, Charles Matthews en Ben Yates, *How Wikipedia Works And How You Can Be a Part of It* (San Francisco 2008) 58.

³⁰ Keen, *The Cult of the Amateur*, 27.

³¹ Adele Santana en Donna J. Wood, ‘Transparency and social responsibility issues for Wikipedia’, *Ethics and Information Technology* 11 (2009) 2, 133-144, aldaar 133-135.

³² Santana en Wood, ‘Transparency and social responsibility issues for Wikipedia’, 142-143.

³³ Robert McHenry, ‘The Faith-Based Encyclopedia’ (versie 15 november 2004)

http://www.ideasinactiontv.com/tcs_daily/2004/11/the-faith-based-encyclopedia.html (28 december 2015).

Daarnaast zijn er academici die beweren dat grove vormen van geschiedvervalsing, marginalisering, onderdrukking en uitsluiting in Wikipedia artikelen kunnen voorkomen als gevolg van de ‘anonieme amateur editor’ op het *open-access* platform.³⁴ Onder andere historica Lucy Holman Rector heeft aangetoond dat, door negen Wikipedia artikelen te vergelijken met artikelen in de *Encyclopaedia Britannica*, het in Wikipedia artikelen ontbreekt aan zowel volledigheid als nauwkeurigheid of zoals zijzelf omschrijft: ‘I support the claim that Wikipedia is less reliable than other reference resources.’³⁵

Tot slot is de uitspraak van de Poolse hoogleraar Dariusz Jemielniak, omtrent het waarborgen van de *soundness of knowledge*, enigszins verontrustend: ‘For a significant portion of the Wikipedia community the number of edits is an important measure of value, often more important than whether a user is an admin. Edit count, even more than participation in community discussion, is perceived as legitimization for participation by many.’³⁶ Deze perverse prikkel – dat het aantal bewerkingen belangrijker wordt gevonden dan de kwaliteit van een bewerking – is ondenkbaar op een Web 1.0 *online* platform als de *Encyclopaedia Britannica’s Online Edition*. De *soundness of knowledge* wordt in deze encyclopedie namelijk gewaarborgd door een groep van experts waarin geen enkele ruimte wordt geboden voor een *bottom-up* structuur. Dit wilt echter, in mijn ogen, nog niet zeggen dat een encyclopedie als *Britannica* dé gouden sleutel bezit tot het verkrijgen van een betrouwbaar beeld over het verleden aangezien er ook op Wikipedia door de jaren heen regels en richtlijnen zijn ingevoerd om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen.

De *soundness of knowledge* gewaarborgd – ontwikkelingen op Wikipedia

Ondanks de bovenstaande kritieken spreken er ook academici die deze negatieve beoordeling vanuit recente ontwikkelingen op Wikipedia ontkrachten. Ten eerste geeft het Britse wetenschappelijke tijdschrift *Nature* met het artikel ‘Internet encyclopaedias go head to head’ van Jim Giles een radicaal ander beeld dan wat historica Lucy Holman Rector over Wikipedia heeft gesteld. Met eenzelfde onderzoek – het vergelijken van Wikipedia artikelen met artikelen in de *Encyclopaedia Britannica* – komt Giles namelijk tot de conclusie dat

---

³⁴ Robert McHenry, ‘The Faith-Based Encyclopedia’ (versie 15 november 2004)

http://www.ideasinactiontv.com/tcs_daily/2004/11/the-faith-based-encyclopedia.html (28 december 2015).

³⁵ Lucy Holman-Rector, ‘Comparison of Wikipedia and other encyclopedias for accuracy, breadth, and depth in historical articles’, *Reference services review* 36 (2008) 1, 7-22, aldaar 19-20.

Dat er op Wikipedia sprake zou zijn van onderdrukking en uitsluiting blijkt ook uit het artikel van Martha Saxton in de bundel *Writing History in the Digital Age*: ‘I find it especially ironic given the (...) collectivism of Wikipedia that contributors who wish to include women’s history find it so difficult. One would think that Wikipedia should provide a more open platform for incorporating historical narratives that are traditionally excluded.’

Martha Saxton, ‘Wikipedia and Women’s History’, in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 86-93.

³⁶ Dariusz Jemielniak, *Common knowledge?: and ethnography of Wikipedia* (Stanford 2014) 40.

Wikipedia artikelen in termen van nauwkeurigheid en volledigheid “*head to head*” gaan met het prestigieuze *Britannica*: ‘Jimmy Wales’ Wikipedia comes close to Britannica in terms of the accuracy of its science entries, a *Nature* investigation finds.’³⁷

Ook in het historische domein blijkt Wikipedia niet onder te doen voor encyclopedieën die expliciet zijn geschreven door professionele historici. Zo heeft Rosenzweig vijftientig biografische artikelen op Wikipedia vergeleken met onder andere het *top-down* gestructureerde *American National Biography Online*. Vanuit deze vergelijking constateert Rosenzweig: ‘As a result, Wikipedia is surprisingly accurate in reporting names, dates, and events in U.S. history. In the 25 biographies I read closely, I found clear-cut factual errors in only 4.’³⁸ Daarnaast bekritiseert Rosenzweig de vergelijking van Wikipedia, vanwege de anonimiteit van de editors, met een openbaar toilet die genoemd wordt door Robert McHenry. Elk Wikipedia-artikel bezit immers een ‘geschiedenis-tab’ waarin de lezer kan zien wie – in ieder geval gebruikersnaam of IP-adres – wanneer, hoe vaak en wat er veranderd is aan de inhoud van het artikel.³⁹

Ten tweede weerlegt Jemielniak de kritiek (van onder andere Santana en Wood) dat de anonimiteit van de editors zorgt voor onbetrouwbare kennis. Jemielniak spreekt uit ervaring aangezien hij lange tijd werkzaam is geweest voor Wikipedia en in 2015 werd verkozen als lid van de raad van bestuur van de Wikimedia Foundation. Hij beweert dan ook dat, hoewel Wikipedia voor het overgrote deel is gebaseerd op een gemeenschap van vrijwilligers die meewerken aan een democratische en *participatory culture* op basis van vertrouwen, de *peer-control* die de *popular historymaker* ervaart extreem hoog ligt door de haast panoptische registratie per anonieme editor en door de hoge mate van regelgeving.⁴⁰

Deze ‘panoptische registratie’ spreekt, ondanks het motto ‘everyone can be part of Wikipedia’, uit de verschillende gradaties van gebruikers en nieuwe regels die zijn aangebracht om het vandalisme op Wikipedia te bestrijden. Ten eerste kan een anonieme editor namelijk niet langer een nieuwe pagina aanmaken, maar kan hij of zij deze alleen lezen en de al bestaande inhoud bewerken.⁴¹ Pas wanneer een account is aangemaakt met een gebruikersnaam en wachtwoord, is het mogelijk voor de gebruiker om een nieuw artikel aan te maken, bestanden te uploaden en, als ze na vier dagen als een veilige deelnemer geregistreerd staan, om artikelen te verplaatsen en semi-beveiligde pagina’s bewerken. Dit

---

³⁷ Jim Giles, ‘Internet encyclopaedias go head to head’, *Nature Journal of Science* 438 (2005) 7070, 889-1050, aldaar 900-902.

³⁸ Roy Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source? Wikipedia and the Future of the Past’, *The Journal of American History* 93 (2006) 1, 117-146, aldaar 128.

³⁹ Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source?’, 135.

⁴⁰ Jemielniak, *Common knowledge?*, 85.

⁴¹ Ayers, Matthews en Yates, *How Wikipedia Works And How You Can Be a Part of It*, 325.

beleid, ingevoerd in december 2005, heeft volgens Phoebe Ayers, Charles Matthews en Ben Yates dan ook sterk geholpen om het aantal onzin artikelen en foutieve aannames op Wikipedia in te perken.⁴²

Ten tweede wordt vandalisme op Wikipedia bestreden door de, in december 2012 op sommige artikelen ingevoerde, *pending changes protection*. Dit houdt in dat als een anonieme editor een artikel met een dergelijk veiligheidsmaatregel bewerkt, deze aan het publieke domein pas wordt getoond mits deze is goedgekeurd door degene die hiervoor gekwalificeerd zijn; de zogeheten *administrators* dan wel *sysops* en/of *pending changes reviewers*.⁴³ De 1.307 administratoren die hedendaags werkzaam zijn op de Engelse Wikipedia hebben, naast het goedkeuren van bewerkte inhoud, ook het recht om bepaalde artikelen te beschermen en te verwijderen, gebruikers te blokkeren, geüploade bestanden te verwijderen en ze kunnen de geschiedenis van verwijderde pagina's bekijken.⁴⁴ Deze belangrijke 'beveiligende' rol wordt echter niet van bovenaf opgelegd maar wordt, geheel in lijn met de democratische moraal van Wikipedia, in de *Wikipedian community* besloten.

Naast deze menselijke rollen bestaat er op Wikipedia ook een geautomatiseerd programma dat een aantal routinematige taken kan uitvoeren, de zogeheten *bots*. Deze *bots*, afgeleid van het woord robot, zijn in staat om zeer snel bewerkingen aan artikelen te controleren en te veranderen waardoor het mogelijk is om discrepanties op Wikipedia snel te ontdekken. De 1.960 *bots* die hedendaags ingezet worden op de Engelse Wikipedia, kunnen daarnaast berichten achterlaten op discussie pagina's en/of aan de gebruikers. De *bot* verlaat echter de pagina als de actie is uitgevoerd en is er daarnaast voor de gebruiker de mogelijkheid om met *bot-tags* de *bots* uit te sluiten van discussies en berichten. Door deze optie om de *bot* te vermijden blijft het Wikipedia 'free open-access' fenomeen voor de *Wikipedian community* gewaarborgd.⁴⁵

Ook de academici Gottfried Vossen en Stephan Hagemann stellen dat Wikipedia strenge 'ethische' regels hebben opgesteld met betrekking tot de inhoud en de gebruikers die zich op Wikipedia bewegen. Als er een pagina verwijderd dient te worden is, ook met betrekking tot deze kwestie, in de *Wikipedian community* een *online* stemronde. Op deze pagina wordt er dan ook op intellectueel niveau gediscussieerd en beargumenteerd of het

---

⁴² Ibidem, 51-53.

⁴³ Wikipedia, 'Pending Changes' (versie 2 mei 2016), https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Pending_changes (3 mei 2016).

⁴⁴ Paul de Laat, 'How can contributors to open-source communities be trusted? On the assumption, inference, and substitution of trust', *Ethics and Information Technology* 12 (2010) 327-341, aldaar 337-338.

Naast de administratoren heb je op Wikipedia ook gebruikers met de status van *bureaucrats*, *oversight and checkUser*, *stewards* en *developers*. Omdat slechts een zeer klein aantal gebruikers over deze status bezit zijn deze rollen voor het waarborgen van de *soundness of knowledge* op Wikipedia niet relevant voor deze scriptie.

⁴⁵ Ayers, Matthews en Yates, *How Wikipedia Works And How You Can Be a Part of It*, 326.

gekwalficeerde artikel verwijderd of behouden moet blijven. Volgens Vossen en Hagemann is dit één van de kernvisies van Wikipedia; het nemen van uniforme beslissingen.⁴⁶ Positief gevolg van het maken van deze collectieve beslissingen is dat de kans op het waarborgen van de *soundness of knowledge* wordt vergroot. Daarnaast kan de *popular historymaker* zich verder verdiepen, mocht er bij hem of haar twijfel ontstaan over de betrouwbaarheid van het artikel, door middel van de discussiepagina die bij elk artikel aanwezig is.

Van alle Wikipedia-editors wordt daarnaast verwacht dat zij zich, vanuit het fundamentele *assumption of good-faith* principe, houden aan de drie pijlers waarop de inhoud van de artikelen gegrondvest ligt. Allereerst dient de inhoud van een artikel vanuit een *neutral point of view* (NPOV) te zijn geschreven wat betekent dat het artikel objectief en zonder vooringenomenheid behandeld dient te worden.⁴⁷ Ayers, Matthews en Yates spreken hierover uit eigen ervaring aangezien zij vanaf 2003 allen actief betrokken zijn bij Wikipedia. Zo geven zij aan dat, als het artikel niet geverifieerd kan worden en/of er door de editor geen rekening wordt gehouden met het NPOV, dit door Wikipedia zeer hoog wordt opgenomen. Het artikel of de herziening in kwestie kan worden verwijderd waarna voortdurende schendingen kunnen leiden tot een verwijdering van de desbetreffende editor.

Ten tweede bestaat de regel op Wikipedia uit *verifiability* (V). Om de *soundness of knowledge* te kunnen garanderen houdt deze regel in dat de lezer van het artikel altijd moet kunnen controleren of de inhoud op feiten berust vanuit betrouwbare publicaties. Dit betekent dat, anders dan bij de traditionele encyclopedieën, referenties op Wikipedia altijd expliciet moeten worden genoemd.⁴⁸ Tot slot is de regel *no original research* (NOR) op Wikipedia van kracht. Deze regel beduidt dat Wikipedia geen plaats biedt voor onderwerpen van zelfstudie of onderzoek die nog niet elders zijn gepubliceerd. Als er ingezoomd wordt op het historische domein houdt NOR daarnaast in dat de editor geen historische interpretaties mag bieden en/of conclusies mag trekken zónder daarbij te verwijzen naar externe bronnen met eenzelfde verklaring. Mochten twee historici het met elkaars standpunten niet eens zijn, dan mag de editor bovendien geen poging doen om beide standpunten naar elkaar te schikken; het is volgens de Wikipedia doctrine namelijk aan de lezer zelf om zijn of haar eigen conclusies te trekken.⁴⁹

Kortom, naar aanleiding van de kritiepunten die academici hebben geleverd heeft Wikipedia wel degelijk aanpassingen gedaan om de *soundness of knowledge* te kunnen

---

⁴⁶ Vossen en Hagemann, *Unleashing Web 2.0*, 57.

⁴⁷ Jemielniak, *Common knowledge?*, 20.

⁴⁸ de Laat, 'How can contributors to open-source communities be trusted?', 331.

⁴⁹ *Ibidem*, 15-16.

waarborgen. Zo geven onder andere Ayers, Matthews en Yates aan dat er strengere *editing*-regels zijn opgesteld, benoemt De Laat de beveiligende rol die *administrators* hebben, worden ‘onzin artikelen’ volgens Vossen en Hageman aangepakt en wordt, bij langdurig vandalisme, de editor zelfs verwijderd. Deze recente aanpassingen zijn echter aangedragen door de *inner circle* van Wikipedia zelf. Welke verbeteringen en ontwikkelingen zijn er opgetreden binnen de *Wikipedia community*? Met andere woorden, hoe heeft de *popular historymaker* in de afgelopen jaren bijgedragen aan het waarborgen van de *soundness of knowledge* op dit online fenomeen? Om hier antwoord op te krijgen wordt in het volgende hoofdstuk eerst dieper ingegaan op de casus Wikipedia. Hoe, waarom en door wie is Wikipedia ontstaan? Wat definieert de *Wikipedia community* en welke bijdrage heeft de *Wikipedia community* geleverd aan het Wikipedia succes?

Hoofdstuk 2: Wikipedia – de vrije encyclopedie

Van Nupedia naar de vrije encyclopedie Wikipedia

“Imagine a world in which every single person is given free access to the sum of all human knowledge. That’s what we’re doing.”⁵⁰ — Jimmy Wales (oprichter Wikipedia)

In het tijdperk van Web 1.0 zou de bovenstaande quote van Jimmy Wales een utopie zijn geweest. Met de komst van Web 2.0 en daarin de steeds actievere houding van het publiek is deze droom met betrekking tot Wikipedia echter wel degelijk werkelijkheid geworden. Ondanks de razendsnelle groei van Wikipedia schrijft Dan O’Sullivan desalniettemin dat het publiek vóór het bestaan van Wikipedia kennis kon verwerven vanuit een andere bron: de gratis, academisch verantwoorde online encyclopedie Nupedia, opgestart door Jimmy Wales met de hulp van computerspecialist Larry Sanger. Het probleem van Nupedia was echter dat het vinden van experts die zouden optreden als *gate-keepers* ten opzichte van de artikelen een moeizaam en traag proces bleek te zijn waardoor er tegen het einde van 2001 nog maar een handvol artikelen online waren verschenen.⁵¹

Vanuit dit probleem – het vinden van experts voor gedegen academisch verantwoorde kennis – kwam het idee voor een online *open-access* en *crowd-sourced* platform voor het publiek als een experimenteel project dat naast Nupedia zou opgestart worden. Met behulp van een *wiki*, een programma waarmee iedereen teksten kan aandragen, bestaande teksten kan bewerken en daarnaast een permanente registratie van alle wijzigingen bijhoudt, was de geboorte van Wikipedia een feit. Het project werd op 15 januari 2001 officieel geopend met een eerste internationale Wikipedia en ontstond er daarnaast, dankzij haar enorme groei, ook de Amerikaanse non-profit en charitatieve organisatie Wikimedia Foundation in 2003 als een manier om niet alleen Wikipedia maar ook andere online samenwerkingsprojecten zoals Wikiquote, Wikibooks, Wikisource, Wikispecies, Wikinews en Wikiversity, via non-profit middelen te kunnen financieren.⁵²

Ondanks Wikipedia’s aanstormende succes heerste er binnen het team van Wikipedia een controverse rondom de betrouwbaarheid van de kennis ten aanzien van de gepubliceerde artikelen. Het aanvankelijke idee voor Wikipedia was namelijk dat, hoewel de artikelen geschreven konden worden door het publiek, de academici vanuit Nupedia nog steeds de rol behielden van *gate-keepers* voor het waarborgen van objectieve kennis onder het publiek.

---

⁵⁰ Lih, *The Wikipedia Revolution*, xv.

⁵¹ Dan O’Sullivan, *Wikipedia: A New Community of Practice?* (Farnham 2009) 121.

⁵² O’Sullivan, *Wikipedia: A New Community of Practice?*, 121-122.

Problemen ontstonden echter toen de experts terughoudend bleken te zijn om hun namen en reputaties te lenen aan een *open-access* project. Om dit dilemma op te lossen koos Wales ervoor om, zonder goedkeuring van de inmiddels chief-in-editor en medeoprichter Sanger, Wikipedia geheel ‘deskundigen-vrij’ te maken.

Volgens O’Sullivan is dit het kritieke omslagpunt geweest waarop Sanger zich distantieerde van Wikipedia waarna hij een meer academisch gegronde online encyclopedie genaamd Citizendium startte. Volgens O’Sullivan is het verschil tussen de aanpak van Wikipedia en Citizendium cruciaal aangezien het berust op een fundamenteel verschil van mening over de manier waarop betrouwbare kennis het beste wordt aangeboden:

‘The Wikipedia doctrine holds that knowledge-creation is a social process that is fluid and never finally complete. (...) Sanger, on the other hand, believes that reliable knowledge needs to be produced and overseen by experts, and claims that the root problem with Wikipedia is an engrained culture of ‘anti-elitism’, or lack of respect for expertise.’⁵³

Wales heeft met Wikipedia, kortom, gestreefd naar een *online open-access* en *crowd-sourced* encyclopedie die gratis benaderbaar is, over een *copyleft*-licentie beschikt, werkt op vrijwillige basis, open en transparant, neutraal, tijdig en sociaal is gevestigd.⁵⁴ Hij stelt dan ook dat het succes van Wikipedia niet zozeer ligt in haar technologische innovatie maar eerder in het sociale aspect aangezien er bij het publiek wordt gezorgd voor een gevoel van het behoren tot een (*Wikipedian*-) *community*⁵⁵: ‘I think the genuine communities, like Wikipedia, will be built on love and respect. But it’s really important, because of all the things I’ve been saying, to remember that Wikipedia is not about technology, it’s about people.’⁵⁶ Belangrijke vragen blijven echter, als het daadwerkelijk gaat om de gemeenschap en minder om de technologie, hoe we deze *community* kunnen definiëren en op welke manier de *Wikipedian community* heeft bijgedragen aan het grote succes van Wikipedia.

De *Wikipedian community* – een virtuele gemeenschap

Een gemeenschap wordt, door de Van Dale gedefinieerd als: ‘een groep mensen die iets gemeenschappelijks hebben’.⁵⁷ Dit zou voor de *Wikipedian community* simpelweg betekenen dat de collectiviteit ligt in de omgang met- en bewerking van Wikipedia. Een traditionele

---

⁵³ Ibidem, 121-122.

⁵⁴ Lih, *The Wikipedia Revolution*, 3-12.

⁵⁵ Jemielniak, *Common knowledge?*, 4.

⁵⁶ Lih, *The Wikipedia Revolution*, xviii.

⁵⁷ Van Dale, ‘gemeenschap’ (versie 2016), <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=gemeenschap&lang=nn#.VzBVODZJnIU> (11 mei 2016).

gemeenschap is echter nog geen virtuele gemeenschap waardoor het definiëren van een *virtual community*, en in deze de *Wikipedian community*, nog geen gemakkelijk opgave is. Volgens de internetsocioloog dr. Albert Benschop is het daarom nodig om de basisbegrippen van de sociologie te herzien en daarnaast nieuwe begrippen te introduceren die passen bij de hedendaagse digitale wereld. Een virtuele gemeenschap is, niet geheel verrassend, volgens Benschop in ieder geval een gemeenschap die uitsluitend of primair ontstaat door digitale communicatie.⁵⁸

Pionier op het gebied van de digitale sociologie en grondlegger van de terminologie omtrent virtuele gemeenschappen is criticus en schrijver Howard Rheingold. In zijn geroemde studie *The Virtual Community* (1993) definieert Rheingold virtuele gemeenschappen als: ‘Virtual communities are social aggregations that emerge from the Net when enough people carry on those public discussions long enough, with sufficient human feeling, to form webs of personal relationships in cyberspace.’⁵⁹ Naast deze nog steeds gehanteerde definitie zijn, met het oog op het grote succes van Wikipedia, zijn toekomstvoorspelling in zijn studie interessant. Al in 1993, en dus ver vóór het ontstaan van Wikipedia, voorspelde hij namelijk al dat, in een wereld waarin internet steeds verder globaliseert, een razendsnelle groei van leden in een virtuele gemeenschap onvermijdelijk zal zijn.⁶⁰

Dat deze voorspelling is uitgekomen blijkt als er gekeken wordt naar de enorme stijging in het aantal leden – de zogeheten Wikipedianen - die behoren tot deze virtuele gemeenschap. Volgens de Wikipedia statistieken staat de teller van maart 2016 namelijk op 72.946 actieve leden wat in sterk contrast staat met de schamele 30 dan wel 771 actieve leden in maart 2001 en 2003.⁶¹ Het succes van Wikipedia heeft dan ook inherent samengehangen met de groei van de *Wikipedian community* aangezien zij degenen zijn die de artikelen produceren, bewerken en beheren.

Een belangrijk gevolg van deze enorme groei is dat de (historische) kennis op de Engelstalige Wikipedia steeds betrouwbaarder is geworden, zoals blijkt uit het Engelstalige *wiki*-artikel over de Vietnamoorlog.⁶² Ondanks dat ook in de introductie van deze Engelstalige-*wiki* getwijfeld kan worden over de begindatum van de oorlog, is de verificerbaarheid van de geschreven historische informatie niet te vergelijken met de

---

⁵⁸ dr. Albert Benschop, ‘Virtuele Gemeenschappen. Bouwstenen voor een sociologie van het internet’ (versie 2016), <http://www.sociosite.org/netwerken.php> (12 mei 2016).

⁵⁹ Howard Rheingold, *The Virtual Community* (Londen 1995) Kindle-uitgave, introductie <http://www.rheingold.com/vc/book/intro.html>.

⁶⁰ Rheingold, Howard, *The Virtual Community*, introductie.

⁶¹ Wikipedia Statistics, ‘Active wikipedians’ (versie 2016), <https://stats.wikimedia.org/EN/TablesWikipediansEditsGt5.htm> (12 mei 2016).

⁶² Wikipedia, ‘Vietnam War’(versie 21 juni 2016), https://en.wikipedia.org/wiki/Vietnam_War (22 juni 2016).

Nederlandstalige *wiki*-pagina over de Vietnamoorlog. Zo zijn er zowel secundaire- als primaire bronnen voor dit artikel gebruikt die uiteenlopen van wetenschappelijke literatuur tot *The Pentagon Papers* en bevat dit historische *wiki*-artikel over meer dan 400 verwijzingen naar de daar bijbehorende literatuur. Vanaf de eerste bewerking op 3 oktober 2001 tot en met de laatste bewerking op 21 juni 2016, is dit artikel dan ook door 1305 verschillende Wikipedianen 5534 bewerkt en getransformeerd naar zo objectief mogelijke historische kennis over de Vietnamoorlog.⁶³

Maar wat zijn de oorzaken voor deze enorme groei in het aantal actieve Wikipedianen? Dit kan ten eerste verklaard worden vanuit de motivering die in elke Wikipedian schuilt om op vrijwillige basis te werken zonder carrièreperspectieven of economische voordelen in het vooruitzicht. Zo constateert Jemielniak:

‘Unlike ventures in free/libre and open-source software, which allow their contributors to build their professional recognition and expert standing, no activities and roles on Wikipedia offer occupational benefits to most contributors and cannot be used for career-building purposes. (...) On Wikipedia, unlike in open-source-software projects but similar to online games such as World of Warcraft or Tibia, recognition and career advancement are gained mainly within and for the community and not for the outside world.’⁶⁴

Maar wat motiveert een Wikipedian dan wel om kostbare vrije tijd en kennis te stoppen in een *online* platform als Wikipedia waarin de mogelijkheid bestaat dat hun aanpassingen continu veranderd kunnen worden? Professor Oded Nov, gespecialiseerd in technologie, heeft deze vraag in 2007 met behulp van een *online* enquête aan 370 Wikipedianen voorgelegd. In dit empirische onderzoek is uitgegaan van acht categorieën waarin de motivatie van de Wikipedian werd getoetst:

Motivation	Question example
Protective	“By writing/editing in Wikipedia I feel less lonely.”
Values	“I feel it is important to help others.”
Career	“I can make new contacts that might help my business or career.”
Social	“People I’m close to want me to write/edit in Wikipedia.”
Understanding	“Writing/editing in Wikipedia allows me to gain a new perspective on things.”
Enhancement	“Writing/editing in Wikipedia makes me feel needed.”
Fun	“Writing/editing in Wikipedia is fun.”
Ideology	“I think information should be free.”

Tabel 2.1: Motivatie categorieën met gestelde vraagvoorbeelden⁶⁵

Van de 151 geldige respondenten, die gemiddeld 8,27 uur per week bijdragen aan Wikipedia,

⁶³ Wikipedia Tools, ‘Talk:Vietnam War’ (versie 21 juni 2016), https://tools.wmflabs.org/xtools-articleinfo/?article=Talk:Vietnam_War&project=en.wikipedia.org (22 juni 2016).

⁶⁴ Jemielniak, *Common knowledge?*, 32-33.

⁶⁵ Oded Nov, ‘What motivates Wikipedians?’, *Communications of the ACM* 50 (2007) 11, 60-64, aldaar 62.

blijkt de belangrijkste motivatie om aan Wikipedia bij te dragen, te gaan om *fun* en *ideology* terwijl carrièremogelijkheden en de categorie sociaal als laagste motivering eindigen.⁶⁶ Als we kijken naar de motivering om historische artikelen op Wikipedia te bewerken blijkt een passie voor zelfstudie veelvuldig terug te komen. Naast deze educatieve motivering blijken ook ideologische beweegredenen om bij te dragen aan historische artikelen hoog te scoren. Zo stelt de Wikipedian APWoolrich: “Wikipedia accords with my personal philosophy of sharing knowledge, and it links me with the rest of humanity. We have a “duty” to share knowledge “without thought of reward.”⁶⁷

Ten tweede was deze groei nooit mogelijk geweest zónder de mogelijkheid tot zowel gemakkelijke *online* communicatie door Web 2.0, als de mogelijkheid tot “*offline*” communicatie. Vanaf de eerste “*offline*” bijeenkomst in 2004 te Londen zijn volgens Ayers, Matthews en Yates namelijk honderden bijeenkomsten geweest in steden variërend van Shanghai tot Seattle. Het enige wat volgens hen dan ook nodig is om een bijeenkomst te organiseren is een aankondiging op de wiki *Meetups* en een groep van lokale editors.⁶⁸

Naast deze, vaak informele bijeenkomsten, worden er daarnaast jaarlijks conferenties georganiseerd. De eerste Wikimedia Foundation conferentie, getiteld Wikimania, vond in 2005 plaats in Frankfurt en was, volgens Ayers, Matthews en Yates, een daverend succes: ‘Frankfurt set a trend, featuring research papers about wikis and Wikimedia projects, reports from various communities about the success of the different sister projects, and proposals and community discussions about future work.’⁶⁹ Een dergelijk grootschalig project wordt door een team van vrijwilligers georganiseerd die verspreid wonen over de wereld. Hierdoor is het onvermijdelijk dat het werkoverleg *online* plaatsvindt.

Volgens de academicus en tevens Wikipedia administrator Andrew Lih, verliep de *online*-communicatie vanaf de start van Wikipedia 2001 via zogeheten *Mailing Lists*. Deze *Mailing List* bleken in eerste instantie van onschatbare waarde te zijn in de pas opgestarte *wiki*-cultuur, maar werd al snel minder populair naarmate de discussiepagina’s van artikelen en/of op de gebruikerspagina’s meer werden gebruikt.⁷⁰ Naast deze mogelijkheden maken de meeste Wikipedianen gebruik van de *Internet Relay Chat* (IRC).

Deze ‘groeps-chat’ die ook de functie biedt voor een één op één chat, heeft snelle communicatie mogelijk gemaakt waardoor de discussies, evaluatie en feedback op Wikipedia

---

⁶⁶ Nov, ‘What motivates Wikipedians?’, 63-64.

⁶⁷ Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source?’, 140.

⁶⁸ Ayers, Matthews en Yates, *How Wikipedia Works And How You Can Be a Part of It*, 347.

⁶⁹ *Ibidem*, 348.

⁷⁰ Lih, *The Wikipedia Revolution*, 89.

naar een hoger plan kon worden getild: ‘It was a new experience for Wikipedians to converse synchronously, and it provided an even faster feedback loop with which Wikipedia could evolve.’⁷¹ Communicatie via IRC brengt volgens Lih echter ook het gevaar met zich mee dat, ondanks het *assumption of good faith* principe, er een grote kans bestaat op klikjes-vorming en uitsluiting. Deze constatering leidt dan ook direct naar de hiërarchische structuur binnen de *Wikipedian community*. Is Wikipedia wel zo open, transparant en toegankelijk als waar Wales naar gestreefd heeft?

De hiërarchische structuur binnen Wikipedia

Begin 2005 liepen de gemoederen binnen de *Wikipedian community* hoog op door de dreiging van een mogelijke neonazi-aanval op de Engelstalige Wikipedia. Leden van *Stormfront*, een digitaal forum waarin de zienswijze van blanke suprematie overheerst, bundelden hun krachten tégen de verwijdering van een artikel over het Joodse ethocentrisme.⁷² In hoofdstuk 1 is door Vossen en Hagemann reeds gesteld dat de kracht van Wikipedia ligt in het nemen van uniforme beslissingen in de *Wikipedian community*, maar wie trekt een uiteindelijke grens bij een dergelijk gevoelig onderwerp als deze?

Ondanks dat de neonazi’s het uiteindelijke doel niet hebben bereikt, is het erg interessant om te zien welke reactie Wales hierover heeft gegeven: “I’ll just do something to lock those articles down somehow, ban a bunch of people, and protect our reputation and integrity.”⁷³ Deze, haast autocratische, uitspraak is zeer paradoxaal aangezien het indirect impliceert dat Wikipedia wel degelijk is opgebouwd vanuit een zekere hiërarchie, in plaats van de egalitaire visie die Wales pretendeert. Ondanks de voortslepende discussie in de *Wikipedian community* omtrent deze tweestrijdigheid kunnen we er, volgens de Wikipedia expert Joseph M. Reagle, niet omheen dat een “sterke leider” nodig is om belangrijke eindbeslissingen te nemen in een gemeenschap met een dergelijke reikwijdte als die van Wikipedia:

‘The need for “dictatorship” arises from the difficulty inherent to decision making in large, voluntary, and consensus-oriented communities. While a cabal or dictator might be complained about, so might their absence. (...) Wikipedia suffers from many voices, often contradictory. I think you need an influential leader to take final decisions (after community input of course).’⁷⁴

---

⁷¹ Ibidem, 89.

⁷² Joseph Michael jr. Reagle, *Good Faith Collaboration: The Culture of Wikipedia* (Londen 2010) 1-2.

⁷³ Reagle, *Good Faith Collaboration*, 118.

⁷⁴ Ibidem, 130.

Wales wordt dan ook, ondanks dat hij zichzelf van de term heeft gedistantieerd, door vele Wikipedianen aanschouwd als de *benevolent dictator* van de Engelstalige Wikipedia. Dit houdt in dat, in tegenstelling tot de negatieve uitleg van een dictatorschap, Wales in de gemeenschap wordt gerespecteerd en geaccepteerd als een leidersfiguur. Deze acceptatie komt niet alleen doordat hij wordt gezien als de grondlegger van Wikipedia, maar ook vanwege zijn vernieuwende visie, zijn essentiële bijdrage aan de gezamenlijke waarden en normen en de relaties die hij onderhoud vanuit geduld, beleefdheid en nederigheid naar de Wikipedianen toe.⁷⁵ Daarnaast kan geconstateerd worden dat de rol van Wales binnen Wikipedia latent genoemd moet worden: “My power should be (and is) limited, and should fade over time. (...) I believe such authority should be replaced as time goes along by institutions within the community.”⁷⁶

Dat de macht binnen Wikipedia democratisch is verdeeld blijkt daarnaast uit de Raad van Toezicht⁷⁷ die in 2003 in het leven werd geroepen om enkele bevoegdheden en taken van Wales over te nemen. Deze Raad, met hedendaags tien leden, hebben de macht om alle activiteiten van de Wikimedia stichting te sturen, de *Wikipedian community* te mogen disciplineren, vandalistische gebruikers te schorsen en/of te verwijderen en om de reglementen van de Wikimedia Foundation te wijzigen. Of met andere woorden samengevat; zij beschikken over de *ultimate corporate authority*.⁷⁸

Met een dergelijk takenpakket lijkt de Raad te staan op de hoogste trede van de hiërarchische ladder van Wikipedia. De meerderheid van de leden worden echter, vanuit de reglementen, ten eerste gekozen door én vanuit de *Wikipedian community* waardoor ook hier de macht op een democratische manier wordt verdeeld. Daarnaast zijn Wales en de Raad niet officieel verantwoordelijk voor de gemeenschap, maar hebben ze wel de macht, zoals is gebleken uit de reactie van Wales op de neonazi-aanval, om besluiten van de *Wikipedian community* te overrulen.⁷⁹

Wikipedia lijkt, kort samengevat, met Wales als *benevolent dictator* en de Raad van Toezicht aan de top van de hiërarchische ladder op het eerste gezicht sterk op een oligarchie.

---

⁷⁵ Ibidem, 122-125.

⁷⁶ Wikimedia, ‘Talk:Benevolent dictator’ (versie oktober 2011), https://meta.wikimedia.org/wiki/Talk:Benevolent_dictator (16 mei 2016).

⁷⁷ Reagle, *Good Faith Collaboration*, 128.

Naast de Raad van Toezicht bestaat er op Wikipedia ook een Arbitragecommissie (ArbCom). Hun taak is om te bemiddelen in conflicten met- en tussen Wikipedianen. De ArbCom, de Raad van Bestuur, en Jimmy Wales hebben uiteindelijk de bevoegdheid om vandalistische gebruikers op Wikipedia te straffen en/of te verwijderen.

⁷⁸ Wikimedia Foundation, ‘Board of Trustees’ (versie april 2016), https://wikimediafoundation.org/wiki/Board_of_Trustees (16 mei 2016).

⁷⁹ Piotr Konieczny, ‘Governance, Organisation, and Democracy on the Internet: The Iron Law and the Evolution of Wikipedia’, *Sociological Forum* 24 (2009) 1, 162-192, aldaar 164-166.

Dit beeld klopt echter niet met de werkelijkheid. De macht die beide partijen mogen uitoefenen is namelijk beperkt en daarnaast wordt de meerderheid van de leden van de Raad democratisch gekozen vanuit- en door de *Wikipedian community*. Desalniettemin wordt de betrouwbaarheid van Wikipedia in het algemeen onder andere door hen gewaarborgd. Onder druk van Jimmy Wales is immers de neonazi-aanval voorkomen en hebben de leden van de Raad de macht om vandalistische gebruikers te verwijderen en om de *Wikipedian community* te disciplineren.

De groei en mogelijkheden van deze virtuele gemeenschap valt daarnaast inherent samen met het grote succes van Wikipedia. Zij zijn, vanuit plezier, educatieve-, en ideologische beweegredenen, immers diegenen die verantwoordelijk zijn voor het aanmaken, bewerken en beheren van de 5,173,947 artikelen die hedendaags op de Engelstalige Wikipedia te vinden zijn. Dit heeft als positief gevolg dat, in ieder geval op de Engelstalige Wikipedia, de historische kennis betrouwbaarder is geworden zoals is aangetoond ten aanzien van het Engelse *wiki*-artikel over de Vietnamoorlog.

De sceptische visies van Keen, Santana & Wood, McHenry en Rector over de betrouwbaarheid van *wiki*-kennis - zoals geschetst in hoofdstuk 1 - worden kortom weerlegd door de recente ontwikkelingen op Wikipedia vanuit zowel de *inner circle* als de *Wikipedian community* om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen. Vanuit eigen onderwijservaring weet ik echter dat niet alleen de traditionele academici terughoudend zijn tegenover een *open-access* platform als Wikipedia. Vragen die in het praktijkgerichte onderzoek in de volgende twee hoofdstukken dan ook worden gesteld: ‘Wat is de huidige visie van geschiedenisdocenten in het voortgezet onderwijs ten aanzien van Wikipedia in het algemeen en over het waarborgen van de *soundness of knowledge* in het bijzonder?’ ‘Wat zijn de voor- en nadelen van Wikipedia gebruik in de klas?’ ‘Kan Wikipedia volgens geschiedenisdocenten en leerlingen leiden tot het verkrijgen van een betrouwbaar beeld van verleden?’ en tot slot ‘Zijn leerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie in deze *participatory historical culture*?’

Hoofdstuk 3: Wikipedia in het geschiedenisonderwijs

De Internetgeneratie

“One reason professional historians need to pay attention to Wikipedia is because our students do.”⁸⁰ — Roy Rosenzweig

Professionele historici kunnen, volgens Rosenzweig, niet meer om Wikipedia heen vanwege het simpele feit dat er een grote kans bestaat dat leerlingen vandaag de dag Wikipedia gebruiken voor hun onderwijs. Volgens Olivier Nyirubugara, gepromoveerd in het gebruik van digitale media in het geschiedenisonderwijs, hangt deze historische belangstelling nauw samen met de generatie waarin ze zijn opgegroeid, ofwel zij behoren tot de internetgeneratie. Deze internetgeneratie is de benaming van jonge mensen die zijn geboren rond 1980 tot nu, en hun hele leven zijn omgeven met digitale technologieën. Interactiviteit is, volgens Nyirubugara, kenmerkend voor deze internetgeneratie waardoor zij grote interesse tonen voor digitale mediums waarin ze, op welke manier dan ook, een bijdrage kunnen leveren.⁸¹ Vanuit deze gedachte is het niet meer verwonderlijk dat leerlingen vandaag de dag grijpen naar een online platform als Wikipedia.

Wikipedia wordt echter niet op elke school met open armen ontvangen. In zowel mijn eigen middelbare-, hogeschool- als universitaire schoolcarrière was het niet toegestaan om naar Wikipedia als kennisbron te verwijzen. De hoofdreden die de docenten gaven voor dit verbod bevatte altijd de reden dat Wikipedia, wegens de anonimiteit van de editors, niet een betrouwbaar beeld kon geven van verleden. Met alle ontwikkelingen die Wikipedia echter heeft doorgevoerd om ook voor geschiedenis de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen, zoals weergegeven in hoofdstuk 1 & 2, vraag ik mij sterk af of dit nog wel een terechte aanname is. Wat zijn dus tegenwoordig de voordelen, maar ook nadelen om Wikipedia in het geschiedenisonderwijs in te zetten en wat is de visie van geschiedenisdocenten in het Nederlandse onderwijs anno 2016 over het gebruik van Wikipedia?

Het nadeel van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs

Onkritisch gebruik van Wikipedia artikelen is een eerste nadeel dat didacticus Hilde Brox in haar artikel schetst. Het ‘knippen & plakken’ van Wikipedia artikelen in een historisch werkstuk wordt dan ook veelvuldig gebruikt als reden om Wikipedia geheel uit het

---

⁸⁰ Roy Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source? Wikipedia and the Future of the Past’, *Journal of American History* 93 (2006) 1, 117-146, aldaar 136.

⁸¹ Olivier Nyirubugara, *Surfing the past. Digital learners in the history class* (Leiden 2012) 69.

geschiedenisonderwijs te weren. Volgens Brox komt dit doordat leerlingen, hoewel zij veelvuldig gebruik maken van digitale media, nog onvoldoende historische vaardigheden bezitten om kennisbronnen kritisch te beoordelen en te evalueren: ‘Students are often not media-savvy enough to recognize when to trust Wikipedia and when this is a dreadful idea.’⁸²

Naast het ‘knip en plakgedrag’ komt het voor dat Wikipedia in historische werkstukken door leerlingen als énige bron wordt gebruikt. Eenzijdig gebruik van Wikipedia, in plaats van meerdere kennisbronnen kritisch te analyseren en te vergelijken, wordt door geschiedenisleraren gezien als een zeer nadelig gevolg van het gebruik van Wikipedia in het klaslokaal. Waarom dit door geschiedenisdocenten wordt gezien als een probleem verklaart Rosenzweig vanuit de beperkte historische context die geschetst wordt in alle - digitale en/of geprinte - encyclopedieën. Geschiedenisdocenten willen dan ook voorkomen dat hun leerlingen te sterk afhankelijk worden van één encyclopedie vanwege het ontbreken van een historische context. Of, zoals een geschiedenisleraar zelf heeft gesteld: “Any encyclopedia, of any kind, is a horrible place to get the whole story on any subject.”⁸³

Daarnaast fungeert Wikipedia, volgens Rosenzweig, als een megafoon waardoor er soms incorrecte conservatieve wijsheden onder het publiek kunnen worden versterkt en snel worden verspreid. Deze snelle verspreiding van historische onjuistheden wordt echter niet alleen mogelijk gemaakt door de enorme reikwijdte van Wikipedia maar komt ook door de samenwerking met Google en Answers.com. Zo belooft Answers.com de bezoeker namelijk betrouwbare, snelle en objectieve antwoorden, terwijl de site zwaar leunt op de juiste dan wel onjuiste informatie die op dat moment op Wikipedia beschikbaar is. Ook als leerlingen in Google op zoek gaan naar informatie over een bepaald historisch thema en/of definiëring zal Wikipedia, vanwege de onderlinge samenwerking, hoog in de ranking tevoorschijn komen. Leerlingen zijn zich echter vaak niet bewust van deze samenwerking waardoor, volgens blogger John Morse, de kans bestaat dat alle informatie vanaf het internet al snel wordt aangenomen voor de ‘waarheid’:

‘When you search Google for some obscure term that Wikipedia knows about, you might get two dozen results that all say the same thing – seemingly authoritative until you realize they all spread from a snapshot of Wiki – one that is now severed from the context of editability and might seem more creditable than it really is.’⁸⁴

---

⁸² Hilde Brox, ‘The Elephant in the Room: A Place for Wikipedia in Higher Education?’, *Nordlit* 30 (2012) 1, 143-155, aldaar 148.

⁸³ Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source?’, 136-137.

⁸⁴ *Ibidem*, 136-137.

Het laatste nadeel in het gebruik van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs ligt in het feit dat niet elke leerling goed gedijt in een werkomgeving met een opdracht waarin iedereen een historische tekst kan én mag bewerken. Zo blijkt onder andere uit het klassenexperiment van assistent-professor Shawn Graham dat de geschiedenisstudenten uit zijn klas met argusogen keken naar andermans gebruik van Wikipedia: ‘They had internalized the main strength of a wiki, that it may be edited by anyone, as a challenge to “their” work and thus something to be avoided.’⁸⁵ Ondanks dat deze argwaan het begin kan zijn van een kritische houding, is er een docent nodig die goede begeleiding kan bieden in het werken met een *open-access* platform als Wikipedia. Kennis over Wikipedia, zoals in dit hoofdstuk nog zal worden geconstateerd, blijkt onder Nederlandse docenten echter beperkt te zijn.

Wikipedia in het geschiedenisonderwijs kan, kortom, enkele gevaren met zich meebrengen. Het ‘knip en plakgedrag’ van leerlingen, het expliciete gebruik van Wikipedia als historische kennisbron, het missen van historische vaardigheden om historische onjuistheden te scheiden van objectieve kennis en tot slot de beperkte *wiki*-kennis van docenten om de negatieve houding van leerlingen om te kunnen buigen behoren allemaal tot redenen waarom scholen vandaag de dag Wikipedia binnen het onderwijs weren. Één cruciaal component met betrekking tot het gebruik van Wikipedia wordt echter vergeten: de invloed die de geschiedenisdocent zelf kan uitoefenen in zijn of haar eigen leerproces en onderwijs.

Het nut van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs

Een eerste tegenreactie die kan worden gegeven op bovenstaande kritiekpunten aangaande het Wikipedia gebruik in het Nederlandse geschiedenisonderwijs, is de in hoofdstuk 1 genoemde vergelijking van Wikipedia met andere encyclopedieën door Rosenzweig en Giles. Zowel in de natuurwetenschappen als in het historische domein blijkt Wikipedia namelijk niet onder te doen voor haar digitale *top-down* gestructureerde concurrenten, of simpeler gesteld:

‘Wikipedia for the most part gets its facts right.’⁸⁶

Daarnaast moet in acht worden genomen dat de Nederlandstalige Wikipedia op historisch gebied een samenwerkingsverband is aangegaan met traditionele erfgoedinstellingen om, onder andere, de *soundness of knowledge* te kunnen garanderen. Zo deelde het Nederlandse Instituut voor Beeld en Geluid vanaf 2008 alle aanwezige beeldgegevens, waardoor de Nederlandse Wikipediaan hedendaags toegang heeft tot meer dan elfduizend foto’s inclusief de bijbehorende metadata. In 2010 volgde het Nationaal Archief en

---

⁸⁵ Shawn Graham, ‘The Wikiblitz: A *Wikipedia* Editing Assignment in a First-Year Undergraduate Class’, in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 75-85, aldaar 78-79.

⁸⁶ Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source?’ 136.

werden er nogmaals duizend foto's geschonken aan de foto-databank van Wikipedia. De kans is, kortom, zeer aanwezig dat leerlingen stuiten op dit authentieke beeldmateriaal afkomstig vanuit gezaghebbende instellingen.⁸⁷

Het implementeren van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs is, naar zowel mijn mening als naar de visie van geschiedenisdocente Amanda Seligman, daarnaast noodzakelijk omdat leerlingen van nu, of we het nu willen of niet, behoren tot de internetgeneratie en dus een grote interesse hebben voor digitale platforms.⁸⁸ Vanwege deze interesse naar Web 2.0 wordt het historisch denken bij de leerling gestimuleerd. Leerlingen die mogen werken met digitale technologieën neigen er namelijk naar om historisch beoordelingsvermogen en andere denkvermogens te ontwikkelen. Zeer interessant is het dan ook om, vanuit de twee casusscholen die Nyirubugara heeft gebruikt voor zijn onderzoek, te constateren dat op de 'digitale school' leerlingen in staat waren om vanuit meerdere historische kennisbronnen een betrouwbaar beeld van het verleden in een schriftelijk werkstuk te tonen. Op de andere middelbare school, waar digitale technologieën en het Web tijdens de geschiedenisles werden verboden, leverden leerlingen daarentegen historische werkstukken in die veel weg hadden van 'knip en plakwerk' vanaf Wikipedia.⁸⁹

Hoewel Rosenzweig niet ontkent dat het problematisch is als Wikipedia als enige bron wordt gebruikt in historische werkstukken, stelt hij desalniettemin dat het proces van kenniscreatie op Wikipedia veel wegheeft van het onderwijzen van traditionele historische vaardigheden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de regel dat editors verplicht worden om in *wiki*-artikelen betrouwbare externe bronnen te vermelden (*verifiability*) en ook uit de richtlijnen en adviesdocumenten op Wikipedia is een vergelijking tussen de standaard handleidingen in het geschiedenisonderwijs snel gemaakt. Daarnaast is er vanuit de discussiepagina een vergelijking met de professionele historicus en de *popular historymaker* mogelijk. Vanuit het Wikipedia beleid van NPOV worden hier namelijk, volgens Rosenzweig, op een behoorlijk niveau historiografische debatten gevoerd.⁹⁰

Dat Wikipedia een positieve bijdrage kan leveren aan het geschiedenisonderwijs blijkt tot slot uit verscheidene klassenexperimenten waarin *wiki*-opdrachten in de klas centraal hebben gestaan. Zo heeft de Amerikaanse leraar Martin Vance geconcludeerd dat Wikipedia een positief effect heeft op de sociale interactie tussen zijn leerlingen: 'Within a wiki students

---

⁸⁷ Nyirubugara, *Surfing the past*, 225-227.

⁸⁸ Amanda Seligman, 'Teaching *Wikipedia* without Apologies', in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 121-129, aldaar 121-122.

⁸⁹ Nyirubugara, *Surfing the past*, 273-275.

⁹⁰ Rosenzweig, 'Can History Be Open Source?', 138-139.

can add material, and be helped by others who may comment on their writing style or question where they found the information.’⁹¹ Naast dat *wiki*-projecten kunnen leiden bij de leerling tot de ontwikkeling op cognitief vlak, blijkt Wikipedia ook goed inzetbaar te zijn als een pedagogisch instrument. Vanuit klassenexperimenten die zijn uitgevoerd in Canada, Amerika en Australië blijkt dat leerlingen meer zelfvertrouwen opdoen naarmate ze het collaboratieve platform meer zijn gaan gebruiken: ‘This makes the wiki format a powerful tool for learning, as students’ different viewpoints are shared and a deeper understanding is integrated into the report.’⁹²

Daarnaast geeft een opdracht rondom Wikipedia leerlingen de kans om nauw samen te werken in *bottom-up* gestructureerde projecten die niet meer binnen, maar buiten het klaslokaal kunnen plaatsvinden. In plaats van traditioneel onderwijs waarin de geschiedenisdocent vanuit een *top-down* positie lesgeeft, bieden opdrachten rondom *wiki*’s voor de leerling mogelijkheden om actief te participeren in een *participatory historical culture*. Dit bevordert, volgens de Amerikaanse oud-lerares Terese Franklin, niet alleen kennisdeling, ook het samenwerkingscomponent wordt bij de leerling versterkt.⁹³

Deze klassenexperimenten en/of *wiki*-projecten worden echter, volgens eigen waarneming, nog weinig uitgevoerd in het Nederlandse geschiedenisonderwijs. Dit is naar mijn mening een gemis aangezien, zoals de bovenstaande argumenten weergeven, Wikipedia meer voordelen dan nadelen biedt voor leerlingen in de geschiedenisklas van het voortgezet onderwijs. In Nederland is desalniettemin een ‘Wikipedia: Educatieprogramma’ actief dat zich ten doel stelt om de rol van Wikimedia-projecten in het onderwijs te vergroten. In dit programma worden projecten aangeboden die uiteenlopen van een workshop Wikipedia bewerken tot het opzetten van een *wiki*-helpdesk.⁹⁴

Instellingen die inmiddels activiteiten en cursussen rondom dit project hebben georganiseerd blijken echter uitsluitend te bestaan uit universiteiten en hogescholen. Geen plaats is er, kortom, voor het voortgezet onderwijs. Met de vraag of dit educatieprogramma voor de toekomst eventueel geschikt zou kunnen zijn voor de middelbare scholier reageert projectleider bij Wikimedia Nederland Arne Wossink:

---

⁹¹ Martin Vance, ‘Using Wikis to Democratise Teaching’, in: Yvonne Crotty (red.), *Digital Literacies in Education: Creative, Multimodal and Innovative Practices* (Oxford 2013) 53-63, aldaar 54.

⁹² Darrell M. West, *Digital schools: how technology can transform education* (Washington 2012) 38-40.

⁹³ Teresa Franklin en Brijju Thankachan, ‘Developing a wiki for problem-based online instruction and Web 2.0 exploration’, in: Kay Kyeong-Ju Seo (red.), *Using social media effectively in the classroom: blogs, wikis, twitter, and more* (New York 2013) 80-89, aldaar 81.

⁹⁴ Wikipedia Educatieprogramma, ‘Wikipedia-educatieprogramma’ (versie 2016), <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Educatieprogramma> (30 mei 2016).

“Dit (programma) richt zich momenteel inderdaad bewust op universiteiten en hogescholen. Hiervoor is bewust gekozen met het idee dat studenten (en docenten) de al grotendeels de juiste kennis in huis hebben om encyclopedische artikelen te schrijven en, net zo belangrijk, deze van relevante referenties te voorzien. Er zijn momenteel geen plannen om een programma voor middelbare scholen te ontwikkelen. Dat is niet omdat dit niet een interessante groep zou kunnen zijn, maar omdat het educatieprogramma zich momenteel nog in de opstartfase begint en het ons beter lijkt om eerst een goede basis met een paar instellingen op te zetten, en dan pas te kijken of de ervaringen die daarmee zijn opgedaan ook breder ingezet kunnen worden.”⁹⁵

Ondanks dat dit educatieve programma in de kinderschoenen staat kunnen geschiedenisdocenten, niet alleen naar de mening van Brox en Rosenzweig maar ook naar mijns inziens, ook andere (vak)didactische vaardigheden inzetten om leerlingen voornamelijk het nut, maar ook de valkuilen, van Wikipedia in te laten zien.

Refererend aan het begincitaat van deze masterscriptie, betoogt Brox in haar studie namelijk dat de enige manier om met “de valkuilen” van Wikipedia om te gaan, is door middelbare scholieren te activeren om met Wikipedia kennis te maken: ‘Rather than ignoring the looming elephant, teachers should enable their students to take part in both feeding and cleaning up.’⁹⁶ Dit betekent voor de geschiedenisdocent dat een opdracht gegeven zou kunnen worden aan leerlingen om de *soundness of knowledge* te waarborgen van een historisch *wiki*-artikel zoals in de inleiding is gedaan met het *wiki*-artikel over de Vietnamoorlog. In deze opdracht zullen leerlingen dan ook het geschiedverhaal moeten bekritisieren en corrigeren aan de hand van criteria als: betrouwbaarheid van de historische kennis, correcte chronologie, wetenschappelijke publicaties en/of verwijzingen en de diepte van de historische context.

De geschiedenisdocent is en blijft tot slot altijd diegene die invloed kan uitoefenen op zijn of haar eigen onderwijs. Volgens zowel Brox als Rosenzweig ligt er namelijk niet alleen een taak bij de leerling, maar ook (geschiedenis)docenten dienen actief te participeren in het bewerken en corrigeren van (historische)*wiki*-artikelen.⁹⁷ Waar het gebruik van Wikipedia in de klas wordt toegestaan heeft een geschiedenisdocent in mijn optiek daarnaast een belangrijke taak te vervullen; in dialoog gaan met leerlingen. Zoals ook Kalela voorstelt om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen zullen dan ook, naast de bovenstaande historische *wiki*-opdracht, allereerst kritische vragen in de klas moeten worden gesteld over de

---

⁹⁵ Mailcontact met Arne Wossink projectleider bij Wikimedia Nederland op 30 mei 2016.

⁹⁶ Brox, ‘The Elephant in the Room’, 152.

⁹⁷ Brox, ‘The Elephant in the Room’, 152.

Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source?’, 137.

waarde- en het gebruik van Wikipedia in de vorm van een klassengesprek: ‘Waar dient de geschiedenis-tab en/of discussiepagina voor? Welke regels zijn er vanuit Wikipedia opgesteld om historisch-wetenschappelijke kennis te garanderen? Hoe moeten we überhaupt omgaan met een digitale-bron?’ Geschiedenisdocenten zullen leerlingen kortom, moeten aanleren hoe zij op een verantwoorde manier met een digitale historische kennisbron kunnen omgaan.

Dertig geschiedenisdocenten in Nederland aan het woord

“Ik denk dat we met Wikipedia om moeten gaan zoals met andere bronnen. Leg leerlingen uit wat de betrouwbaarheid aantast en laat ze er andere bronnen bij zoeken.”

– Geschiedenisdocente te Ubbergen

Refererend aan bovenstaande quote wordt duidelijk dat deze docent dezelfde visie heeft ten aanzien van de omgang van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs, als onder andere Rosenzweig en Brox hierboven hebben weergegeven. We zullen Wikipedia, volgens de bovenstaande docente, dan ook moeten gaan gebruiken zoals we alle historische kennisbronnen in het historische domein behandelen: middels een kritische bronnenanalyse. Dit is echter de mening van één geschiedenisdocente, hoe staat haar mening tegenover de visie van negentwintig andere geschiedenisdocenten verspreid over Nederland?

Voordat de resultaten getoond worden, moet allereerst genoemd worden dat enkele beweegredenen hebben meegespeeld om geen interviews maar één enquête digitaal te verspreiden onder geschiedenisdocenten in Nederland. Het voornaamste argument is de meest voor de hand liggende, doch onontkoombare kwestie: beperkte tijd. Digitaal enquêteren scheelt ten opzichte van interviews afnemen dan ook niet alleen veel tijd, daarnaast komen er meer valide en betrouwbaardere antwoorden op de vraag ‘Welke visie hebben geschiedenisdocenten in het voortgezet onderwijs in Nederland anno 2016 ten aanzien van Wikipedia gebruik in de klas?’ Digitaal enquêteren brengt daarentegen ook een belangrijk nadeel met zich mee. Er is namelijk geen kans om dieper in te gaan op antwoorden die de geschiedenisdocenten hebben gegeven.

Daarnaast is de enquête naar 110 docenten gemaild die werkzaam zijn in de bovenbouwklassen van zowel havo als vwo, waarvan er slechts 30 docenten (33%) de enquête hebben ingevuld. Dit lage aantal zal, naar alle waarschijnlijkheid, te maken hebben gehad met de hoge werkdruk rondom de examentijd. Dit betekent dat diegene die de enquête hebben ingevuld hoogstwaarschijnlijk al een interesse hebben in Wikipedia en/of nieuwsgierig zijn naar het geschreven onderzoek. Al met al zal het voor een vervolgonderzoek dan ook interessant zijn om ten eerste met meer tijd een hoger rendement van geënquêteerde te

behalen om daarnaast enkele diepte-interviews af te nemen bij geschiedenisleraren die blijken op te vallen vanuit de gegeven antwoorden.

Ten tweede is het belangrijk om aan te geven welk achterliggend doel schuilgaat achter de gestelde enquêtevragen. Ten aanzien van het controversiële thema van deze scriptie is het zeer interessant om te analyseren welke visie geschiedenisdocenten hebben op Wikipedia gebruik in de klas in het algemeen, en het komen tot een betrouwbaar beeld van het verleden vanaf Wikipedia bij de leerling in het bijzonder. Vragen die hieronder vallen zijn dan ook onder andere: ‘Welke visie heeft u als docent geschiedenis op het gebruik van Wikipedia als bron voor historisch-wetenschappelijke kennisverwerving? en/of wat is of zijn volgens u de voorwaarde(n) voor het gebruik van Wikipedia als betrouwbare bron voor historisch-wetenschappelijke kennisverwerving?’

De enquête is opgebouwd uit vijf verschillende onderdelen. Allereerst wordt er gevraagd naar algemene gegevens: geslacht, leeftijd, naam van de school en tot slot welke klassen de geënquêteerde heeft onderwezen in het schooljaar 2015-2016. Daarna volgt het gedeelte ‘de digitale wereld’ waarin vragen worden gesteld over het gebruik van digitale platforms en hardware door zowel de geënquêteerde zelf, als het gebruik ervan in zijn of haar klas. De laatste drie onderdelen zijn allen gericht op Wikipedia, maar opgesplitst in drie aparte onderdelen: Wikipedia gebruik: algemeen, Wikipedia gebruik: geschiedenisonderwijs en wordt de mening gevraagd aan de hand van stellingen. Tot slot geven al deze vragen ook antwoord op een, naar mijns inziens interessante, persoonlijke vraag: ‘Blijkt de negatieve kijk ten aanzien van het gebruik van Wikipedia als historische bron in het geschiedenisonderwijs, zoals ikzelf heb ervaren tijdens mijn schoolcarrière, wel of niet te zijn veranderd?’

“Erger me er vreselijk aan die ouderwetse ideeën dat Wikipedia slecht is.

Wikipedia is van iedereen!” – Geschiedenisdocente te Voorburg

Afgelopen 7 mei is de enquête digitaal verspreid onder 110 geschiedenisdocenten die hebben deelgenomen aan de havo-vwo nascholingsconferentie van 2015 georganiseerd door de Universiteit Utrecht.⁹⁸ Na een reminder te hebben verstuurd hebben 30 geschiedenisdocenten, waarvan 60% mannen en 40% vrouwen, deze online ingevuld. De grootste groep van de respondenten vallen in de leeftijdscategorie van 50 tot 59 jaar waarna 40 tot 49 jaar, 60 jaar en ouder en 30 tot 39 jaar achter elkaar volgen. Geen van de geënquêteerden blijkt jonger te zijn dan 30 jaar. De respondenten zijn op middelbare scholen werkzaam die zijn verspreid over

---

⁹⁸ Zie bijlage 1, 61-65.

heel Nederland. Zoals figuur 3.1 laat zien worden alleen middelbare scholen van de provinciën Groningen en Zeeland niet vertegenwoordigd.

Figuur 3.1: Plaatsen van de middelbare scholen waar de respondenten werkzaam zijn.

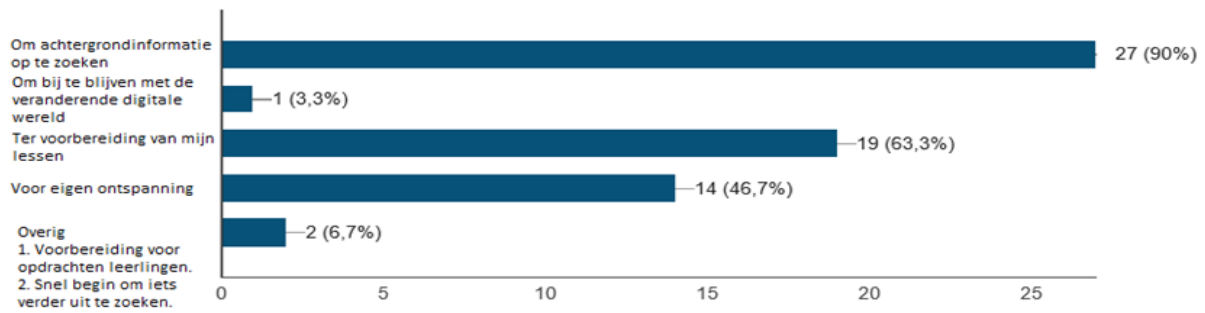
Vanuit de vragen die zijn gesteld over het privégebruik van digitale platforms en hardware blijkt dat de geënquêteerden goed meegaan met de ‘veranderende digitale wereld’. Van de 30 respondenten geven 27 geschiedenisdocenten (90%) aan dat zij veelal dagelijks gebruikmaken van een smartphone dan wel laptop. Voor het gebruik van digitale platforms ligt het percentage met 83,3% lager maar wordt nog steeds door 25 respondenten dagelijks dan wel geregeld gebruikt. Interessant is het om te constateren dat 24 respondenten (96%) aangeven dat Youtube door hen veelvuldig wordt gebruikt, waarna Wikipedia met 80% direct als tweede populair platform volgt. Digitale platforms en hardware blijken daarnaast niet alleen geregeld ter ondersteuning *voor* hun onderwijs te worden gebruikt, maar blijken ook te worden ingezet *in* hun geschiedenisklassen, zoals blijkt uit de resultaten van vraag 2.3 en 2.4.⁹⁹

Zoals hierboven benoemd zijn de resultaten van de laatste drie onderdelen het meest relevant aangezien deze ingaan op Wikipedia gebruik in het algemeen en in het geschiedenisonderwijs in het bijzonder. Uit de resultaten blijkt dat een percentage van 93,3% Wikipedia geregeld gebruikt voor zowel privé als voor hen of haar geschiedenisonderwijs. De voornaamste reden hiervoor, zoals blijkt uit figuur 3.1, is vanuit het motief dat er snel en op een gemakkelijke manier achtergrondinformatie kan worden ingewonnen en wordt Wikipedia daarnaast ingezet ter voorbereiding van de geschiedenisles. Slechts één geschiedenisdocent geeft aan dat hij of zij Wikipedia gebruikt om bij te blijven met de snel veranderende digitale wereld.

---

⁹⁹ Zie bijlage 1.1, 68-69.

3.3 Welke reden(en) heeft u voor het gebruik van Wikipedia? (30 reacties)

Figuur 3.2: Staafdiagram naar aanleiding van onderdeel 3 in de enquête (N=30)

Zeer beknopt samengevat, blijkt de geschiedenisdocent, Wikipedia zowel privé als voor zijn of haar eigen onderwijs te gebruiken. Dit blijkt ten eerste uit het feit dat, van de 25 respondenten die hebben aangegeven gebruik te maken van digitale platforms, Wikipedia door 20 respondenten wordt gebruikt en ten tweede dat 28 docenten Wikipedia zowel privé als voor hun onderwijs inzetten. Belangrijke vragen blijven echter welke visie de verschillende middelbare scholen hebben ten aanzien van Wikipedia als informatiebron en ten tweede hoe de geschiedenisdocent denkt over Wikipedia als betrouwbare historische kennisbron voor de leerling.

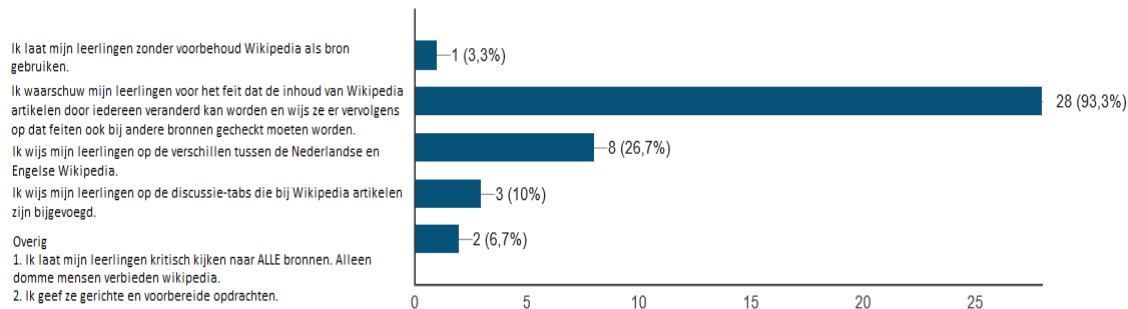
“Wikipedia mag gebruikt worden als eerste kennismaking met een nieuw onderwerp. Daarna moeten er andere, meer wetenschappelijke bronnen worden gebruikt bij een historisch onderzoek” – Geschiedenisdocent te Veenendaal

Wikipedia wordt hedendaags, anders dan vanuit mijn eigen ervaringen en de besproken literatuur, door veel middelbare scholen niet meer verboden maar toegelaten. Vanuit vraag 4.1 – Welke visie heeft uw school op het gebruik van Wikipedia als informatiebron? – blijken slechts 2 respondenten (6,6%) namelijk te hebben aangegeven dat Wikipedia bij hen op school als informatiebron *niet* wordt toegestaan. Ook de visie van de geschiedenisdocent ten aanzien van het gebruik van Wikipedia als bron voor het opdoen van historisch betrouwbare kennis bij de leerling blijkt verrassend. Slechts één geschiedenisdocent heeft aangegeven dat zijn leerlingen Wikipedia zonder voorbehoud mogen gebruiken, terwijl 93,3% van de leraren het belangrijk vinden om hun leerlingen ten eerste te wijzen op zowel de mogelijkheden maar ook de valkuilen van Wikipedia en ten tweede dat de historische informatie altijd gecheckt

moet worden met, zoals de geschiedenisdocent uit Veenendaal verwoord: ‘andere, meer wetenschappelijke bronnen.’

4.2 Welke visie heeft u als docent geschiedenis op het gebruik van Wikipedia als bron voor historisch wetenschappelijke kennisverwerving?

(30 reacties)

Figuur 3.3: Staafdiagram naar aanleiding van onderdeel 4 in de enquête (N=30)

Ook uit de resultaten van vraag 4.3 - Wat is of zijn volgens u de voorwaarde(n) voor het gebruik van Wikipedia als betrouwbare bron voor historisch wetenschappelijke kennisverwerving? - blijken de respondenten van mening te zijn dat Wikipedia als historische kennisbron bruikbaar is voor een leerling, mits de inhoud kritisch wordt benaderd en er naast Wikipedia andere historische kennisbronnen worden gezocht. Of zoals een geschiedenisdocente uit Almere stelt: ‘Puur ter oriëntatie is het een goede bron. Voor uitgebreider onderzoek moeten andere (historische) bronnen gebruikt worden.’ Uit de resultaten vanuit deze vraag valt dan ook op dat enkele kernaspecten meerdere keren door de respondenten benoemd worden: vergelijken met andere gezaghebbende bronnen, controleerbaarheid door middel van voetnoten en literatuur en voornamelijk blijkt een kritische houding bij de leerling een vereiste te zijn.¹⁰⁰

Tot slot geven de uitkomsten van de zes stellingen - en daarmee het laatste onderdeel die de geënquêteerden hebben ingevuld - een solide overzicht dat niet alleen het taboe op Wikipedia in het geschiedenisonderwijs is doorbroken maar ook dat het *online open-access en crowd-sourced platform*, volgens de respondenten, wel degelijk bij de leerlingen kan leiden tot het verkrijgen van een betrouwbaar beeld van het verleden. Zo blijkt er ten eerste géén enkele respondent te zijn die het eens is met het standpunt dat Wikipedia een negatieve invloed heeft op de historische kennis en vaardigheden van de leerling en blijkt de meerderheid (56,6%) het (geheel) eens te zijn met het idee dat Wikipedia kan leiden tot het verwerven van historisch ‘objectieve’ kennis.

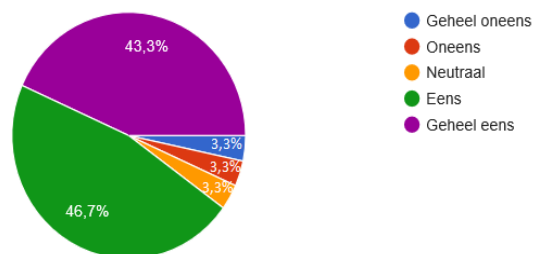
¹⁰⁰ Zie bijlage 1.1, 71-73.

De geënquêteerden zijn desalniettemin wel van mening dat de geschiedenisdocent een zeer belangrijke taak te vervullen heeft om leerlingen te begeleiden in het verwerven van historisch betrouwbare kennis vanaf historische *wiki*-artikelen. Dit blijkt ten eerste vanuit het gegeven dat 28 respondenten (93,3%) het (geheel)eens zijn met de stelling dat een verantwoorde omgang met Wikipedia mogelijk is *zolang* de docent de mogelijkheden en gevaren van Wikipedia aangeeft. Ten tweede wordt dit beeld beaamd vanuit de resultaten van een tweede stelling – zie figuur 3.4 – aangezien ook, ten aanzien van dit standpunt, 27 respondenten (90%) het hiermee (geheel)eens zijn.

5.2 Als leerlingen tijdens de geschiedenisles Wikipedia willen gebruiken zal de docent de leerlingen eerst moeten wijzen op de mogelijkheden en gevaren van digitale bronnen.

(30 reacties)

Figuur 3.4: Cirkeldiagram naar aanleiding van onderdeel 5 – stelling 2 – van de enquête (N=30)

Volgens zowel Rosenzweig en Brox als de geënquêteerde geschiedenisdocenten zijn het wijzen op de mogelijkheden en gevaren van Wikipedia én het toepassen van kritische bronnenanalyse, kortom, de essentiële stappen die bij leerlingen resulteren in een verantwoorde omgang met Wikipedia. Wikipedia kan, volgens de geënquêteerden dan ook leiden tot het verkrijgen van een betrouwbaar beeld van het verleden, mits de geschiedenisdocent binnen de *shared authority* allereerst een begeleidende en gezaghebbende rol vervult.

Eenzelfde visie heeft één geschiedenisdocent die lesgeeft aan de bovenbouw van de havo op RSG Slingerbos-Levant te Harderwijk. Ook hij geeft vanuit de enquête namelijk aan dat leerlingen betrouwbare historische kennis vanaf Wikipedia kunnen opdoen, mits de geschiedenisdocent wijst op de mogelijke valkuilen van Wikipedia en hen vervolgens aanspoort om gebruik te maken van andere historische kennisbronnen. Uit het volgende en laatste hoofdstuk zal echter blijken of deze begeleiding aan 4havo leerlingen ook daadwerkelijk heeft bijgedragen aan de kennis over en de omgang met Wikipedia en daarnaast of de leerlingen in staat zijn om historische onjuistheden in *wiki*-artikelen te kunnen ontdekken én kunnen corrigeren.

Hoofdstuk 4: Een historisch betrouwbare bijdrage van de *popular historymaker* op Wikipedia - utopie of werkelijkheid?

“Als Wikipedia voor een wetenschappelijk onderzoek gebruikt wordt, vind ik dat kwalijk, want het is meer een bron voor iets dat je even vergeten bent.” – 16-jarige jongen uit 5vwo

Zoals geconstateerd in hoofdstuk 3 zijn geschiedenisdocenten in Nederland van mening dat Wikipedia kan leiden tot het verkrijgen van een betrouwbaar beeld van het verleden op voorwaarde dat de leerlingen ten eerste afweten van de mogelijke valkuilen en ten tweede naast het *wiki*-artikel andere historische kennisbronnen gebruiken. Refererend aan bovenstaande quote wordt echter duidelijk dat niet elke leerling daar hetzelfde over denkt. Deze 16-jarige vwo-leerling beschouwt Wikipedia namelijk niet als een ‘objectieve’ historische kennisbron om te komen tot een betrouwbaar beeld van het verleden. Verrassend is het echter dat deze leerling ten eerste Wikipedia geregeld gebruikt voor opdrachten vanuit school en, in deze context belangrijker, geen idee heeft waar de overleg- en de geschiedenis-tab op Wikipedia voor gebruikt worden.¹⁰¹ De leerling weet, met andere woorden, niets over de ontwikkelingen die op Wikipedia zijn doorgevoerd om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen.

Dit is echter, net zoals bij de geënquêteerde geschiedenisdocenten, de mening van één 5vwo leerling. Hoe denken de andere 99 leerlingen over deze kwestie? Daarnaast blijft de belangrijkste vraag of zowel de 5vwo- als de 4havo-leerlingen historische onjuistheden uit een bewerkt historisch *wiki*-artikel kunnen ontdekken en vervolgens op de juiste manier kunnen corrigeren. In dit laatste hoofdstuk wordt, met andere woorden, vanuit de enquêteresultaten antwoord gegeven op het tweede gedeelte van de onderzoeksvraag: ‘Zijn voortgezet onderwijs leerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie in deze *participatory historical culture*?’

Voordat de resultaten van zowel 4havo als 5vwo geanalyseerd zullen worden, moet allereerst verantwoord worden waarom er is gekozen voor klassikale enquêtes in plaats van digitale enquêtes en/of diepte-interviews met enkele leerlingen. Ten eerste heeft de enquête, door de groepsgewijze afname, mij de mogelijkheid gegeven om Wikipedia als onderzoeksthema klassikaal te introduceren en tevens na te bespreken. Dit heeft niet alleen het voordeel gehad dat verschillende visies van leerlingen over Wikipedia snel opgemerkt konden worden, maar ook dat op een snelle en betrouwbare manier respons is verkregen; 50

---

¹⁰¹ Zie bijlage 3.1, 92-95.

leerlingen uit 5vwo en 50 leerlingen uit 4havo.

Ten tweede zouden diepte-interviews met slechts enkele leerlingen niet leiden tot valide en betrouwbare resultaten om antwoord te geven op het tweede gedeelte van de onderzoeksvraag. Een enquête klassikaal afnemen brengt echter ook het nadeel met zich mee dat pas achteraf de resultaten geanalyseerd kunnen worden ondanks de kans die er is gegrepen om met de leerlingen in dialoog te gaan. Zeer interessant zou het dan ook zijn om, bijvoorbeeld met de jongen van de bovenstaande quote of een leerling waarvan de uitkomsten verrassend blijken te zijn, diepte-interviews af te nemen. Ook hier komt echter tijdsdruk bij kijken waardoor, deze in mijn ogen zeer boeiende, vervolgstap zal moet worden meegenomen in een tweede onderzoek.

Ook de keuzes voor de gebruikte historische *wiki*-artikelen - de industriële revolutie (4havo) en de grondwetsherziening van 1848 (5vwo) – behoeft enige rechtvaardiging. Voorafgaand aan de ontwikkeling van de enquête is er contact geweest met drie geschiedenisdocenten van RSG Slingerbos-Levant te Harderwijk die werkzaam zijn in de bovenbouw havo-vwo. Om de uitkomsten van de enquête valide te houden is aan de docent de vraag gesteld welke onderwerp centraal staat ten tijde van het afnemen van de enquête. Voor zowel 4havo als 5vwo bleek de tijd van burgers en stoommachines – tijdvak 8 – een goed uitgangspunt te zijn, waarna vervolgens is gekeken naar zowel de zes kenmerkende aspecten als de kernbegrippen die bij dit tijdvak horen:

Tijdvak/periode	Kenmerkende aspecten	Kernbegrippen
 <p>8. Tijd van burgers en stoommachines 1800-1900 industrialisatietijd 19e eeuw moderne tijd</p>	<p>31. De industriële revolutie legde in de westerse wereld de basis voor een industriële samenleving.</p> <p>32. De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme</p> <p>33. Voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces.</p> <p>34. De opkomst van emancipatiebewegingen.</p> <p>35. Discussies over de ‘sociale kwestie’.</p> <p>36. De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - confessionalisme - democratisering - emancipatiebeweging - feminisme - imperialisme - industriële revolutie - industriële samenleving - liberalisme - modern imperialisme - nationalisme - politieke stroming - sociale kwestie - socialisme

Tabel 4.1: Weergave van tijdvak 8 met de bijbehorende kenmerkende aspecten en kernbegrippen¹⁰²

¹⁰² In 2001 heeft Commissie de Rooy de tien tijdvakken met de daarbij horende kenmerkende aspecten en kernbegrippen in het geschiedenisonderwijs geïntroduceerd. Deze tien tijdvakken fungeren voor leerlingen als een chronologische structuur, als een kapstok waarin 49 kenmerkende aspecten zijn opgehangen. Tot op de dag van vandaag wordt in het geschiedenisonderwijs gebruik gemaakt van de tien tijdvakken met haar kenmerkende aspecten en kenmerkende begrippen als leidraad voor de leerling. SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), ‘1. De samenhang in de programma’s geschiedenis: algemene

De enquête is opgebouwd uit vier onderdelen. Allereerst wordt er gevraagd naar algemene gegevens van de leerling: geslacht, klas, profielkeuze, leeftijd en tot slot het cijfer wat de geënquêteerde voor geschiedenis op het moment van afname gemiddeld staat. Daarna volgen algemene vragen over Wikipedia: hoe vaak, met welk doel, waarom gebruiken leerlingen Wikipedia en weten leerlingen waar de overleg- en geschiedenis-tab voor dient, zijn vragen die bij dit onderdeel gesteld worden. Als derde onderdeel zal de kennis over dan wel de industriële revolutie ofwel de grondwetsherziening van 1848 getest worden. Alleen de leerlingen die op deze kennistest hoog scoren zullen in de uiteindelijke onderzoeksresultaten worden meegenomen. Leerlingen die géén kennis hebben over het historische onderwerp zullen deze fouten immers ook niet kunnen ontdekken en corrigeren in het historische *wiki*-artikel. In het laatste deel van de enquête zullen de leerlingen dan ook getest worden of zij een historisch betrouwbare bijdrage kunnen leveren aan het *wiki*-artikel.

4havo – de resultaten

Op 3 juni 2016 is de enquête klassikaal afgenomen in twee 4havo klassen op RSG Slingerbos-Levant te Harderwijk.¹⁰³ Van alle 4havo leerlingen die geschiedenis als vak in hun profiel hebben, hebben 14 meisjes en 36 jongens in de leeftijdscategorie van 15 tot 18 jaar de enquête ingevuld.¹⁰⁴ Op de RSG gebruiken de leerlingen de methode Geschiedeniswerkplaats tweede fase havo, waar in hoofdstuk 8 de tijd van burgers en stoommachines centraal staat. Deze methode is echter niet leidend aangezien leerlingen vanuit opdrachten van de geschiedenisdocent de methode voornamelijk gebruiken als naslagwerk. In deze opdrachten zitten vragen verwerkt met betrekking tot de kenmerkende aspecten en de kernbegrippen van het desbetreffende tijdvak ter voorbereiding op het eindexamen. Dit blijkt effectief te werken gezien het feit dat slechts 4 (8%) van de 50 leerlingen een onvoldoende staat voor geschiedenis op het moment van afname.

Uit de resultaten over de algemene vragen van Wikipedia – voornamelijk vraag 3 tot en met 6 - blijkt dat 32 leerlingen minstens één keer per week van Wikipedia gebruikmaken, met als voornaamste doel om informatie op te zoeken voor opdrachten vanuit school (84%). Waar de geschiedenisdocenten in hoofdstuk 3 hebben aangegeven dat Wikipedia voor de leerlingen bruikbaar is mits er daarnaast andere historisch-wetenschappelijke kennisbronnen kritisch worden benaderd, wordt dit advies door veel 4havo leerlingen ter harte genomen. Uit

---

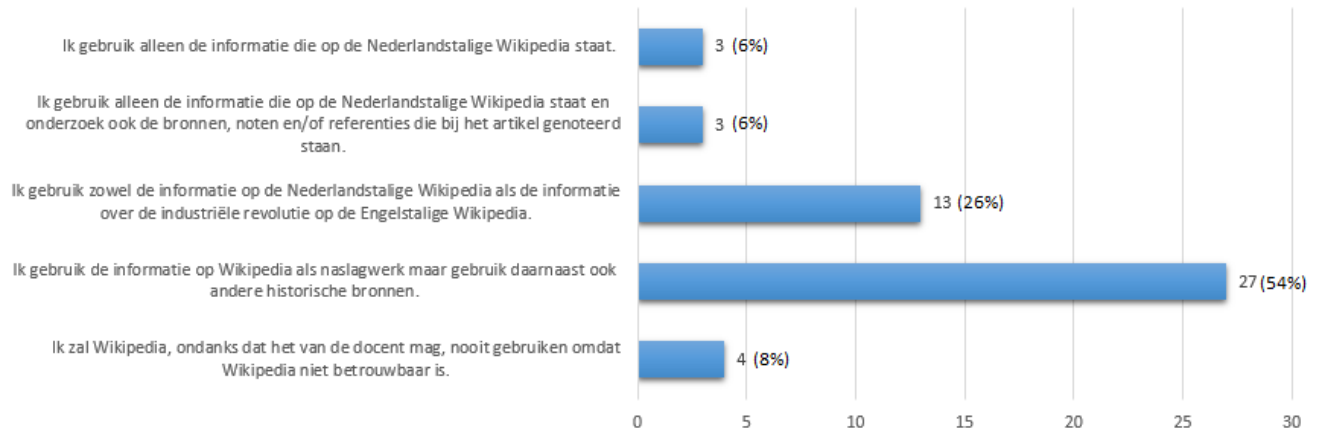
verantwoording en toelichting (Commissie historische en maatschappelijke vorming)' (versie 2001), http://www.slo.nl/voortgezet/tweedefase/vakken/geschiedenis/advies/4Gesch_h1_De_Rooij.doc/ (7 juni 2016).

¹⁰³ Zie bijlagen 2 & 2.1, 75-82.

¹⁰⁴ Zie bijlage 2.2, 83.

figuur 4.1 blijkt namelijk dat meer dan de helft van de leerlingen (54%) Wikipedia voornamelijk als naslagwerk gebruiken met daarnaast andere historische kennisbronnen.

Vraag 5: Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de industriële revolutie en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

Figuur 4.1: Staafdiagram naar aanleiding van vraag 5 van de enquête (N=50)

Daarnaast zijn er ook vier leerlingen die, net zoals de 5vwo leerling, van mening zijn dat Wikipedia een onbetrouwbare historische bron is en dus onbruikbaar voor een historisch-wetenschappelijk onderzoek. Interessant is in deze de extra opmerking van één van deze vier: “Wikipedia is niet leidend. Iedereen kan er onzin op zetten. Alles wat je op Wikipedia leest, moet je *fact-checken*.” Voornamelijk uit de gedachte dat ‘iedereen er onzin op kan zetten’ blijkt de beperkte kennis die deze 4havo leerling heeft over de ontwikkelingen die zijn doorgevoerd – zoals weergeven in hoofdstuk 1 & 2 - om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen. Dit blijkt, naast deze onjuiste opmerking van één leerling, ook het geval voor een groot aantal van zijn klasgenoten, zoals geconstateerd kan worden uit de resultaten van vraag 6 tot en met 8.¹⁰⁵ Ondanks dat 17 leerlingen Wikipedia namelijk gebruiken voor achtergrondinformatie en/of achterliggende discussies, weten slechts 8 leerlingen (16%) op welke tab ze moeten klikken om deze discussies te vinden. Daarnaast leidt ook de geschiedenis-tab bij veel leerlingen tot grote vraagtekens aangezien louter 20% deze vraag goed weten te beantwoorden.

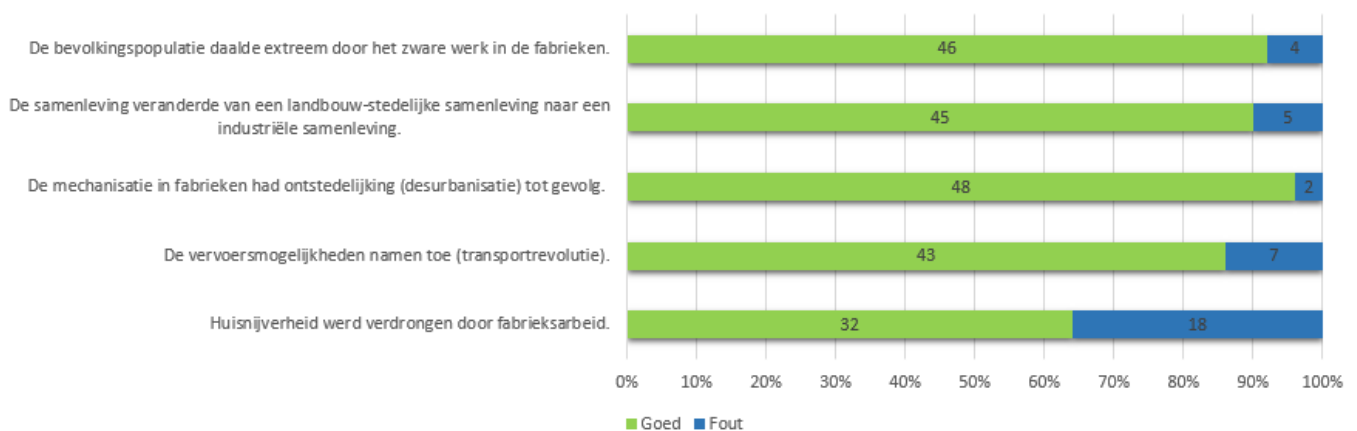
¹⁰⁵ Zie bijlage 2.2, 85.

“De industriële revolutie begon in Engeland, niet in Frankrijk.... Toch?” – 15-jarig

meisje uit 4havo

Zoals blijkt uit de resultaten van vraag 9 tot en met 11 beschikken veel leerlingen over voldoende historische kennis over de industriële revolutie.¹⁰⁶ Zowel in de tijdsduiding (88% goed) als het land van oorsprong (74% goed) blijken de meeste leerlingen geen moeite te hebben. Om de moeilijkheidsgraad te verhogen is er gekozen om, naast vraag 9 en 10, vijf stellingen over de gevolgen van de industriële revolutie voor te leggen, die dan wel juist of onjuist zijn. Uit figuur 4.2 blijkt dat ook dit laatste onderdeel van de historische kennis over de industriële revolutie door de leerlingen goed is gemaakt.

Vraag 11: Welke stellingen over de gevolgen van de industriële revolutie zijn juist?

Figuur 4.2: Staafdiagram naar aanleiding van vraag 11 van de enquête (N=50)

Gemiddeld 84% van de leerlingen beantwoordden de zeven tijdvak gerelateerde vragen goed, waardoor er is gekozen om alleen de leerlingen in het laatste onderdeel te analyseren die de kennis foutloos of met één fout hebben gemaakt. Van de 50 leerlingen zijn daar 17 leerlingen van afgevallen waardoor er 33 leerlingen zijn overgebleven voor grondige analyse in het laatste- en voor deze scriptie meest relevante onderdeel: ‘De industriële revolutie op Wikipedia’.

“Was dat echt een artikel van Wikipedia, of heeft u deze zelf zo aangepast?”

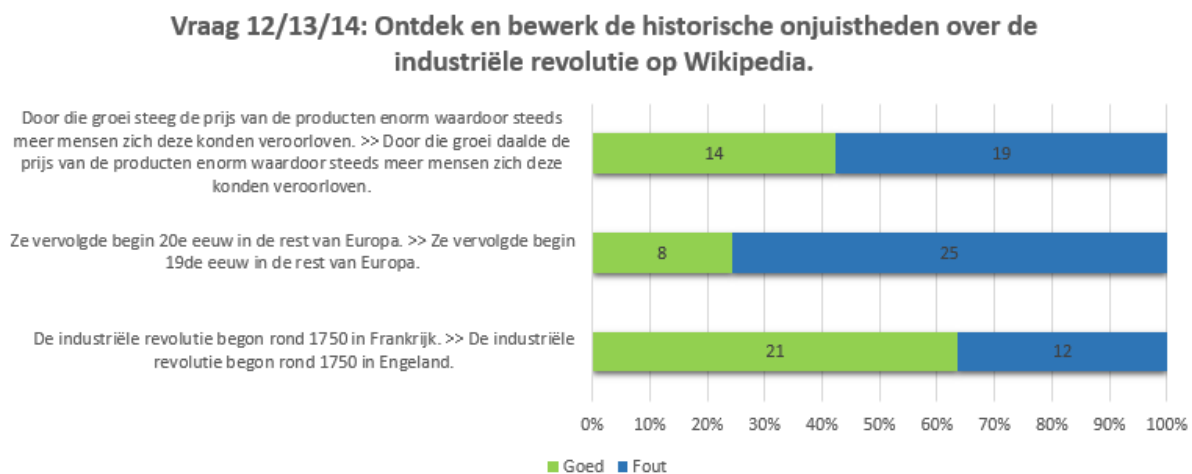
– 17-jarige jongen uit 4havo

In totaal zijn er met behulp van grafische software drie fouten gezet in het *wiki*-artikel dat de leerlingen kregen aangeboden over de industriële revolutie: het werkwoord stijgen moet vervangen worden door dalen, de 20ste eeuw in plaats van de 19de eeuw en tot slot ligt in Engeland en niet in Frankrijk de oorsprong van de industriële revolutie. Deze historische

¹⁰⁶ Zie bijlage 2.2, 85-86.

onjuistheden corresponderen met de kennisvragen die de leerlingen in het derde onderdeel hebben ingevuld en met de leertekst die wordt aangeboden in de door de RSG gehanteerde methode *Geschiedeniswerkplaats*.¹⁰⁷ Leerlingen moeten deze fouten daarnaast niet alleen ‘ontdekken’, maar wordt er ook van hen gevraagd om deze te onderstrepen en te corrigeren. Historische onjuistheden die wel onderstreept maar niet- of niet goed door de leerling wordt uitgelegd, worden niet meegerekend zodat de gokkans, en daarmee onbetrouwbare uitkomsten, nihil blijven. Van de leerlingen wordt, kortom, gevraagd om in de huid te kruipen van een Wikipediaan.

De resultaten van dit laatste onderdeel zijn, op zijn zachts gezegd, verbazingwekkend. Waar 19 van de 33 leerlingen hun kennistest nog foutloos beantwoorden, blijkt het ontdekken en/of corrigeren van historische onjuistheden in een *wiki*-artikel voor de meeste leerlingen onmogelijk. De laatste historische fout in het *wiki*-artikel– Engeland in plaats van Frankrijk – wordt nog relatief goed opgemerkt en gecorrigeerd (63%) maar minder rooskleurig blijken de uitkomsten als er ingezoomd wordt op de rest van de resultaten. Uit figuur 4.3 blijkt namelijk dat meer dan de helft van de leerlingen de eerste historische fout niet kan ontdekken en/of verbeteren en daarnaast ontdekken slechts 8 leerlingen (24%) dat de industriële revolutie niet in de 20ste, maar in de 19de eeuw zich over Europa verspreidde.

Figuur 4.3: Staafdiagram naar aanleiding van vraag 12, 13 en 14 van de enquête (N=33)

¹⁰⁷ Ondanks het feit dat in het geschiedenisonderwijs van de RSG de methode niet de leidraad, maar als naslagwerk door de leerling behandeld dient te worden, wordt hier de basiskennis over de industriële revolutie geschetst: ‘Met de 19de eeuw begon de moderne tijd. Deze eeuw wordt de tijd van burgers en stoommachines of de industrialisatietijd genoemd. De stoommachine staat symbool voor de industriële revolutie, die in de 18^e eeuw in Groot-Brittannië begon en vanaf de 19de eeuw over de wereld werd verspreid. De burgers werden toonaangevend in de industriële samenleving, waarin de meeste mensen in steden woonden.’ Tom van der Geugten (ed.), *Geschiedeniswerkplaats. Tweede Fase havo, handboek* (2e druk; Groningen 2012) 114.

5vwo – de resultaten

Naast de enquête afname in twee 4havo klassen zijn er 3 juni ook enquêtes klassikaal afgenomen in twee 5vwo klassen op de RSG te Harderwijk.¹⁰⁸ In de leeftijdscategorie 15 tot 18 jaar hebben 23 jongens en 27 meisjes – 96% van alle 5vwo leerlingen die geschiedenis volgen - de enquête ingevuld.¹⁰⁹ Net zoals op de havo gebruiken de leerlingen de methode Geschiedeniswerkplaats tweede fase vwo. Waar de 4havo leerlingen echter nog voornamelijk werken vanuit de tien tijdvakken is 5vwo op het moment van afname bezig met het themakatern Rechtstaat en Democratie. Dit katern is opgebouwd uit drie hoofdstukken: van gewesten naar eenheidsstaat (tot 1848), politieke stromingen (1848-1919) en tot slot de parlementaire democratie in Nederland (vanaf 1919). Net zoals in 4havo is de methode voor 5vwo leerlingen niet leidend aangezien ook hier de geschiedenisdocenten kiezen voor zelfontwikkeld lesmateriaal. In deze opdrachten zitten voornamelijk vragen verwerkt die behoren bij kenmerkend aspect 32 – zie tabel 4.1. – en de kernbegrippen die hierbij passen. Ondanks dat de 50 vwo-leerlingen gemiddeld slechter scoren voor het vak geschiedenis dan 4havo, staan ook de leerlingen van het vwo met 80% voldoende op het moment van de enquête afname.

Uit de resultaten van vraag 3 tot en met vraag 6 – Wikipedia gebruik in het algemeen – blijkt dat 39 leerlingen minstens één keer per week gebruikmaken van Wikipedia, met ook hier, net zoals in 4havo, de voornaamste reden om informatie op te zoeken voor opdrachten vanuit school (84%). Daarnaast blijkt echter, anders dan 4havo, ook snelle kennisverwerving over een onderwerp wat hen interesseert (80%) een belangrijk motief te zijn voor de 5vwo leerling om Wikipedia te raadplegen. Net zoals de leerlingen van 4havo, volgen ook de 5vwo leerlingen de visie ten aanzien van het gebruik van Wikipedia in de klas van de geënquêteerde geschiedenisdocenten. 72% van de leerlingen geven immers aan dat zij naast Wikipedia ook gebruik maken van andere historisch-wetenschappelijke kennisbronnen.¹¹⁰

“Wikipedia is open te veranderen, maar wordt ook gecontroleerd.”

- 17-jarige jongen uit 5vwo

In eerste instantie lijkt deze quote van een 17-jarige vwo-leerling hoopvol aangezien deze leerling zich bewust is van het feit dat kennis op Wikipedia, zoals geschetst in hoofdstuk 1 en 2, inderdaad op verschillende manieren wordt gecontroleerd. Als er echter, ingezoomd wordt op de vraag waar hij vervolgens op dient te klikken om te zien wie, wanneer en wat er aan een

---

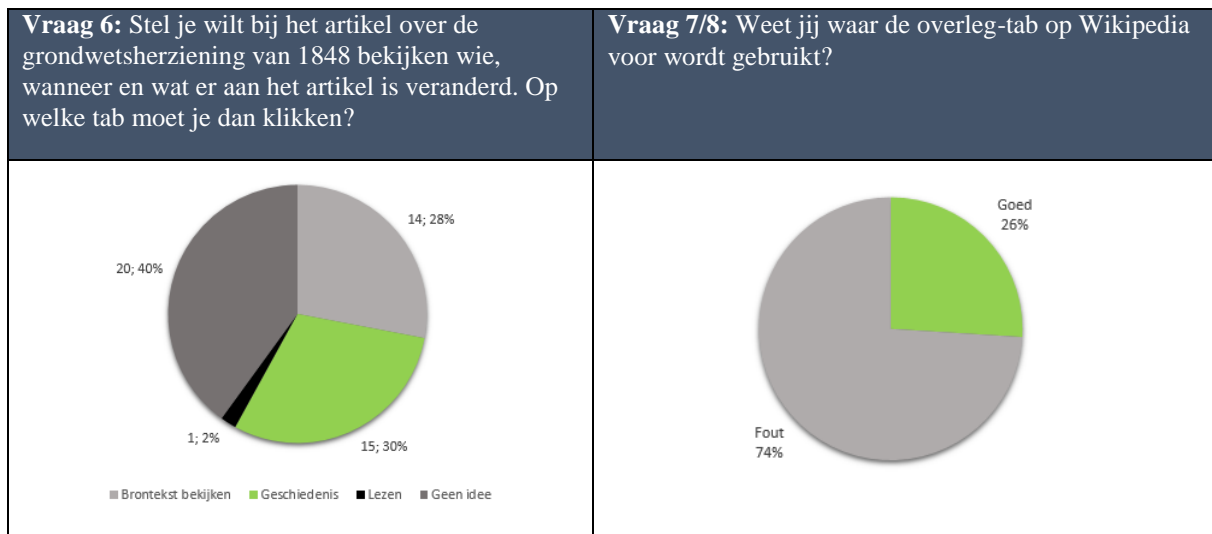
¹⁰⁸ Zie bijlagen 3 & 3.1, 88-95.

¹⁰⁹ Zie bijlage 3.2, 96.

¹¹⁰ Zie bijlage 3.2, 97.

historisch *wiki*-artikel is gecontroleerd en gecorrigeerd blijkt ook deze leerling, net zoals veel van de leerlingen van 4havo, geen idee te hebben. Niet alleen de geschiedenis-tab is bij deze leerling onbekend ook de plek waar historiografische discussies worden gevoerd weet hij niet te vinden. Onvoldoende kennis over deze twee informatierijke tabs ontbreekt echter niet alleen bij deze ene leerling. Uit figuur 4.4 wordt namelijk duidelijk dat minder dan de helft van de leerlingen (30%) de geschiedenis-tab kunnen vinden en slechts 13 leerlingen (26%) weten waar de overleg-tab voor dient.

Figuur 4.4: Cirkeldiagrammen naar aanleiding van vraag 6, 7 en 8 van de enquête (N=50)

Ten aanzien van de kennistest over de grondwetsherziening van 1848 blijken de 5vwo leerlingen lager te scoren dan de 4havo-leerlingen. Waar de eerste vraag – in welk tijdvak heeft de grondwetsherziening van 1848 plaatsgevonden – nog goed wordt beantwoord (72%), weten minder dan de helft van de leerlingen (48%) koning Willem II te koppelen aan de uitspraak: “In één nacht ben ik van zeer conservatief, zeer liberaal geworden.” Met de vijf stellingen blijken de leerlingen echter, minder moeite te hebben. Zo weten 44 leerlingen (88%) bijvoorbeeld dat de grondwetsherziening van 1848 werd geïnitieerd en beïnvloed door de revolutionaire gebeurtenissen in Europa en 84% weet dat de macht van koning Willem II na 1848 niet toe- maar afnam.

Desalniettemin beantwoorden gemiddeld 67% van de leerlingen de zeven vragen die behoren bij de kennistest goed. Dit percentage ligt met 17% echter beduidend lager dan het gemiddelde resultaat van de kennistest in 4havo. Dit verschil zou kunnen worden verklaard vanuit een kritische kanttekening op vraag 10. Ondanks dat de uitspraak van koning Willem II

expliciet wordt genoemd in de gehanteerde geschiedenismethode voor 5vwo¹¹¹, is het noodzakelijk om in het achterhoofd te houden dat de methode voor het geschiedenisonderwijs op de RSG *niet* de leidraad is. Het lage percentage is dan ook wellicht te verklaren door de keuzes van beide geschiedenisdocenten over het wel of niet bespreken van deze zeer specifiek historische kennis in de klas.

Door deze kritische noot ten aanzien van de enquête voor 5vwo is er besloten om alleen de leerlingen in het laatste onderdeel te analyseren die de kennistest hebben afgerond met minder dan twee foutieve antwoorden, of terwijl 71% van de kennistest goed hebben beantwoord. Van de 50 leerlingen zijn daar 22 leerlingen van afgevallen waardoor er 28 leerlingen zijn overgebleven voor de analyse van het laatste onderdeel: ‘De grondwetsherziening van 1848 op Wikipedia’.

Ook voor deze enquête zijn er, net zoals de enquête voor 4havo, drie historische fouten bewust in het *wiki*-artikel over de grondwetsherziening van 1848 doorgevoerd: ten eerste was Thorbecke geen socialist maar een liberaal, niet de Eerste- maar de Tweede Kamer kreeg meer invloed en tot slot is ons huidige stelsel geen parlementaire autocratie maar een parlementaire democratie. Deze historische onjuistheden komen, behalve met de reeds bekritiseerde vraag 10, overeen met de kennisvragen die de leerlingen in het derde onderdeel hebben ingevuld én met het lesmateriaal over de geschiedenis van de rechtsstaat en de parlementaire democratie die de geschiedenisdocenten van de RSG hebben ontworpen. Net zoals in de beide havo-klassen, moeten leerlingen deze fouten daarnaast niet alleen zien te ontdekken, maar wordt er ook van hen gevraagd om deze te onderstrepen en te corrigeren zodat gokgedrag voorkomen kan worden.

Van een 5vwo leerling mag worden verwacht dat zij, gezien hun hogere niveau en extra leerjaar, beschikken over een hoger historisch denkniveau ten opzichte van 4havo leerlingen. Dit blijkt dan ook uit de manier waarop 5vwo de historische onjuistheden ontdekken en vervolgens op de juiste wijze kunnen corrigeren. Meer dan de helft van de leerlingen (61%) ontdekken en verbeteren immers historische onjuistheden als de parlementaire *autocratie* en de *socialistische* Thorbecke. Ook hier moet echter weer een kritische kanttekening worden geplaatst.

---

¹¹¹ De uitspraak van koning Willem II is opgenomen in het themakatern voor 5vwo: ‘Willem II liet Thorbecke bij zich komen en gaf hem opdracht een nieuwe grondwet te maken. Tegen de ambassadeurs van de grote mogendheden zei hij dat hij in 24 uur was veranderd van zeer conservatief in zeer liberaal.’ Tom van der Geugten (ed.), *Geschiedeniswerkplaats. Tweede Fase vwo Rechtstaat en Democratie, themakatern* (2e druk; Groningen 2013) 17.

De moeilijkheidsgraad in het corrigeren van deze eerste twee historische onjuistheden ligt qua niveau veel lager ten opzichte van de laatste historische fout die is aangebracht in het *wiki*-artikel. Leerlingen zullen er immers allereerst achter komen dat de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal inderdaad niet rechtstreeks, maar door middel van getrapte verkiezingen, verkozen worden. Als de leerling deze zin echter nogmaals kritisch benaderd zal hij of zij ontdekken dat niet de Eerste- maar de Tweede Kamer der Staten-Generaal na de grondwetsherziening van 1848 meer invloed kreeg. Zoals geconcludeerd kan worden uit figuur 4.5 blijkt de historische expertise van 5vwo leerlingen te gering om deze historische fout uit het *wiki*-artikel te halen, aangezien slechts 3 leerlingen (11%) deze goed weten te corrigeren.

Vraag 12/13/14: Ontdek en bewerk de historische onjuistheden over de grondwetsherziening van 1848 op Wikipedia.

Figuur 4.5: Staafdiagram naar aanleiding van vraag 12, 13 en 14 van de enquête (N=28)

Een historisch betrouwbare bijdrage - utopie of werkelijkheid?

Uitsluitend afgaand op de resultaten van zowel 4havo als 5vwo op het laatste onderdeel van beide enquêtes, zal de vraag uit het tweede deel van deze masterscriptie beantwoord moeten worden met een afwijzend antwoord. Nee, de *popular historymaker* in de leeftijd van 15 tot 18 jaar is niet in staat om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie op Wikipedia. Dit blijkt immers uit het feit dat, waar de kennistesten door zowel 4havo als 5vwo goed tot zeer goed worden gemaakt, de leerlingen van beide niveaus, zoals blijkt uit de bovenstaande gegevens, zeer veel moeite lijken te hebben om dezelfde fouten uit het historische *wiki*-artikel te ontdekken en te corrigeren.

Om te stellen dat deze *popular historymakers*, vanwege hun geringe historische expertise, nooit zullen kunnen bijdragen aan deze *participatory historical culture* gaat echter naar mijn mening een stap te ver. Rekening moet namelijk worden gehouden met het feit dat deze enquêtes immers zijn afgenomen op één middelbare school. Wellicht dat op een andere middelbare school, waar in het geschiedenisonderwijs meer wordt gewerkt met digitale kennisbronnen, leerlingen veel beter in staat zijn om niet alleen historische onjuistheden in *wiki*-artikelen te detecteren maar ook kunnen bijdragen aan de inhoud van- en/of historiografische discussies op Wikipedia.

Om deze kritische houding ten aanzien van Wikipedia bij de leerlingen te bewerkstelligen ligt er echter - zoals besproken in hoofdstuk 3 – een zeer belangrijke begeleidende taak bij de geschiedenisdocent. Naar aanleiding van een gesprek met een geschiedenisdocent is het, in mijn optiek, niet meer verrassend dat leerlingen geen flauw idee hebben op welke tab geklikt moet worden om de historiografische discussies en/of logboek te vinden behorende bij het *wiki*-artikel. Als geschiedenisdocenten immers zelf niet weten waar een overleg- dan wel geschiedenis-tab voor dient en op welke manier zij kunnen bijdragen aan Wikipedia, hoe moeten onze leerlingen dit dan weten?

Conclusie

Wikipedia, een *open-access* en *crowd-sourced* Web 2.0 platform waar conventionele historici al voor lange tijd met argusogen tegenaan kijken. Op Wikipedia wordt historische kennis immers niet langer vanuit een traditionele *top-down* structuur overgedragen, maar wordt er ruimte geboden voor een *shared authority*, ofwel een samenwerking van de “leek” – *popular historymaker* - en de professionele historicus in een *participatory historical culture*. Historici die zich negatief uiten tegenover deze *bottom-up* benadering in het algemeen zijn voornamelijk van mening dat, als de *popular historymaker* gaat fungeren als *gate-keeper*, er een grote kans bestaat op een ‘subjectief’ geschiedverhaal.

Critici zoals Keen, Santana & Wood, McHenry en Rector, richten hun kritiek op Wikipedia dan ook voornamelijk op de inhoudelijke bijdrage van de anonieme editors in *wiki*-artikelen. Volgens hen kan Wikipedia dan ook onmogelijk leiden tot het waarborgen van de *soundness of knowledge* aangezien er ten eerste geen expliciete rol is weggelegd voor de professionele historicus en ten tweede de transparantie van Wikipedia volgens hen zorgt voor subjectieve kennis. Deze kritieken worden echter niet enkel door deze academici beaamd, maar worden ook veelal aangedragen door middelbare scholen, hogescholen en universiteiten om Wikipedia als gedegen historische bron te weren.

Deze masterscriptie vloeit dan ook voort uit zowel literatuur- als empirisch onderzoek door te analyseren of deze hedendaagse nadelige aannames ten aanzien van Wikipedia van zowel de professionele historici als vanuit het geschiedenisonderwijs nog wel terecht zijn. Of met andere woorden samengevat: “Welke ontwikkelingen ten aanzien van het waarborgen van de *soundness of knowledge* hebben zich voorgedaan op het *open-access* kennisplatform Wikipedia en zijn voortgezet onderwijs leerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie in deze *participatory historical culture*?”

Ondanks dat Jimmy Wales met de oprichting van Wikipedia in 2001 heeft gestreefd naar een geheel ‘vrije-encyclopedie’ heeft deze scriptie aangetoond dat er meerdere richtlijnen en regels op Wikipedia bestaan om de *soundness of knowledge* te kunnen waarborgen. Zo dienen alle Wikipedianen zich allereerst te houden aan de drie pijlers waarop de inhoud van de *wiki*-artikelen gebaseerd zijn; *neutral point of view* (NPOV), *verifiability* (V) en tot slot *not original research* (NOR). Voortdurende schendingen van één van deze pijlers wordt, in de *Wikipedian community*, hoog opgenomen en kan dan ook leiden tot verwijdering van de desbetreffende editor.

Ten tweede is uit het literatuuronderzoek gebleken dat er op Wikipedia een haast ‘panoptische registratie’ plaatsvindt per anonieme editor. Een nieuwe editor is sinds 2005 namelijk niet langer in staat om een nieuw *wiki*-artikel aan te maken, maar kan enkel de reeds bestaande informatie lezen en bewerken. Pas als de nieuwe editor is gecontroleerd en officieel geregistreerd is deze handeling mogelijk. Vanaf 2012 is er ten derde *pending changes protection* ingevoerd om vandalisme, zeker met betrekking tot gevoelige historische onderwerpen zoals de Holocaust, tegen te gaan. Deze toevoeging zorgt ervoor dat elke bewerking met een dergelijk veiligheidsstempel pas wordt getoond aan het publiek, mits deze is gecontroleerd door zogeheten *administrators*. Onder andere zijn het deze *administrators*, Wikipedianen die democratisch zijn verkozen vanuit de gemeenschap, die een zeer belangrijke beveiligende rol spelen om de *soundness of knowledge* op Wikipedia te garanderen.

Ten vierde vormen de geschiedenis-tab en de overleg-tab die bij elk *wiki*-artikel aanwezig zijn voor het publiek een belangrijke vorm van controle. In de geschiedenis-tab is namelijk informatie te vinden die laat zien wie – in ieder geval het IP-adres -, wanneer, hoe vaak en wat er is veranderd aan de inhoud van een *wiki*-artikel. Daarnaast worden vanuit het NPOV beleid onder de overleg-tab, volgens de historicus Rosenzweig, op hoog niveau historiografische debatten gevoerd. De *popular historymaker* kan dan ook onder deze tab zich verder verdiepen als er bij hem of haar twijfel bestaat over de betrouwbaarheid van het historische *wiki*-artikel.

Tot slot mag niet onderschat worden dat de garandering van de *soundness of knowledge* mogelijk is gemaakt door de enorme toename van actieve Wikipedianen. Ondanks dat Jimmy Wales wordt betiteld als de *benevolent dictator* en de Raad van Toezicht over de *ultimate corporate authority* beschikt om vandalistische acties te bestrijden, zijn het de Wikipedianen die vanuit plezier, ideologische- en educatieve beweegredenen uiteindelijk zorgdragen voor het aanmaken, bewerken, controleren en corrigeren van de miljoenen *wiki*-artikelen die hedendaags beschikbaar zijn. Dat de groei van de *Wikipedia-community* samenvalt met steeds objectievere kennisverwerving wordt dan ook bewezen in de natuurwetenschappelijke- en historische studies waarin Wikipedia niet onder blijkt te doen voor *top-down* (Web 1.0) gestructureerde encyclopedieën.

Kritieken die worden geuit aangaande de *soundness of knowledge* op Wikipedia kunnen, kortom, vanuit de bovenstaande geschetste ontwikkelingen op Wikipedia ontkracht worden. Deze tegenargumenten zijn echter niet de enige aanleiding waarom professionele historici, naar mijn mening, uit hun ivoren toren tevoorschijn moeten komen om zich te

begeven in de digitale wereld van het publiek. Door de mogelijkheden die de digitale wereld hedendaags biedt kunnen wij er immers, of we het nu willen of niet, niet omheen dat de *popular historymaker* simpelweg gebruik maakt van historische bronnen die snel en op een gemakkelijke manier te vinden zijn op het internet. Net zoals Nyirubugara in zijn casusstudie heeft aangetoond wordt ook in deze masterscriptie bewezen dat Wikipedia een uitermate populair medium is én blijft voor het publiek om historische informatie op te zoeken. Van de 100 geënquêteerde middelbare scholieren maken immers 71 leerlingen minstens één keer per week van dit *open-access* en *crowd-sourced* platform gebruik met als hoofdmotief om informatie op zoeken voor het geschiedenisonderwijs.

Ondanks deze zichtbare interesse in Wikipedia onder de leerlingen zijn er nog steeds enkele middelbare scholen, hogescholen en universiteiten die, in mijn optiek, hun kop in het zand steken ten aanzien van Wikipedia gebruik in het onderwijs. Gevaren zoals ‘knip en plakgedrag’, het gebruiken van Wikipedia als enige historische bron, beperkte *wiki* kennis van begeleidende docenten, subjectieve kennis en het missen van historische vaardigheden zijn dan ook allemaal redenen waarom Wikipedia in het geschiedenisonderwijs geweerd wordt. Geen acht wordt er, kortom, door verscheidene scholen, genomen van de grote pedagogische en cognitieve waarde die Wikipedia voor het geschiedenisonderwijs kan bieden, zoals geschetst in hoofdstuk 3.

Uit de digitale-enquête afname onder 30 geschiedenisdocenten verspreid over Nederland blijkt echter al een grote stap te zijn gemaakt in de goede richting. Niet langer wordt Wikipedia op middelbare scholen immers geweerd, maar met 93,4% in het hedendaagse geschiedenisonderwijs geïmplementeerd. Om vanuit Wikipedia betrouwbare kennis te verkrijgen over het verleden zijn de geënquêteerden echter wel van mening dat leerlingen allereerst moeten worden gewezen op zowel de mogelijkheden als de valkuilen van Wikipedia en daarnaast dient de informatie door de leerling altijd gecheckt te worden met andere historisch verantwoorde kennisbronnen.

Ondanks dat meer dan de helft van de geënquêteerden het ermee eens is dat Wikipedia uiteindelijk kan leiden tot betrouwbare ‘objectieve’ kennis, blijkt dit afgaande uit de resultaten van de enquête afname onder 4havo- en 5vwo leerlingen echter niet te kloppen met de werkelijkheid. Waar in 4havo 38% van de leerlingen (N=50) de kennistest nog geheel foutloos weten te maken, lukt het immers slechts 2 van deze leerlingen om met dezelfde historische kennis een bijdrage te leveren op een bewerkt *wiki*-artikel. Ditzelfde geldt, ondanks het extra leerjaar en hoger cognitief denkniveau, voor de 5vwo leerlingen zoals bewezen in het voortgaande hoofdstuk. Strikt genomen zal het tweede deel van deze masterscriptie –

‘Zijn voortgezet onderwijs leerlingen in de leeftijd van 15 tot 18 jaar in staat om een bijdrage te leveren aan historisch betrouwbare informatie in deze *participatory historical culture*?’ - ontkennend beantwoord moeten worden.

Deze conclusie is naar mijn mening echter nog geen gegronde reden om Wikipedia, zoals in mijn eigen schoolcarrière, te bannen uit het geschiedenisonderwijs. In plaats van de ‘*looming elephant*’ te negeren ligt er voor de geschiedenisdocent namelijk een grote kans om vanuit de dialoog leerlingen te leren om kritisch te kijken naar digitale kennisbronnen. Wikipedia moet dan ook naar mijn mening behandeld gaan worden zoals elke historische kennisbron in het historische domein behandeld wordt. Of terwijl het advies ter harte nemen die Rosenzweig voorstelt: ‘Spend more time teaching about the limitations of all information sources, including Wikipedia, and emphasizing the skills of critical analysis of primary and secondary sources.’¹¹²

Dit neemt echter niet weg dat kennis over Wikipedia onder geschiedenisdocenten allereerst vergroot dient te worden. Niet voor niets is er immers gekozen om het laatste hoofdstuk van deze masterscriptie te eindigen met een openvraag om de lezer aan het denken te zetten. Uit het empirische onderzoek is namelijk gebleken dat ondanks 28 docenten (93,3%) aangeven dat ze hun leerlingen waarschuwen voor de *open-access* benadering op Wikipedia, op 3 docenten (10%) na, nagenoeg niemand zich bewust is van de mogelijkheden die Wikipedia biedt om de *soundness of knowledge* te kunnen garanderen.

Deze beperkte kennis onder geschiedenisdocenten over de werking en mogelijkheden van Wikipedia wordt als nadelig gevolg daarvan overgedragen in het geschiedenislokaal. Dit blijkt niet alleen uit enkele quotes van leerlingen die zijn opgenomen in hoofdstuk 4, maar ook voornamelijk uit het feit dat gemiddeld meer dan 75% van de 100 leerlingen geen idee hebben waar de overleg- dan wel geschiedenis-tab voor dient. Ik moedig geschiedenisdocenten dan ook aan om, ondanks de eerste stap die er is genomen om Wikipedia niet langer te weren maar te implementeren in het geschiedenisonderwijs, samen nog een extra stap vooruit te zetten zodat ook leerlingen zich een ‘kritische’ weg kunnen banen in deze online *participatory historical culture*.

---

¹¹² Rosenzweig, ‘Can History Be Open Source?’, 137.

Literatuurlijst

- * Ashton, Paul en Hilda Kean, 'Introduction: People and their pasts and public history today', in: Paul Ashton en Hilda Kean (red.), *People and their pasts. Public history today* (Basingstoke 2009) 1-20.
- * Assmann, Aleida, 'Transformations between history and memory', *Social Research* 75 (2008) 1, 49-72.
- * Atia, Nadia en Jeremy Davies, 'Nostalgia and the shapes of history (Editorial)', *Memory studies* 3 (2010) 3, 181-186.
- * Ayanso, Anteneh en Darryl Moyers, 'The Role of Social Media in the Public Sector: Opportunities and Challenges', in: Kathryn Kloby en Maria J. D'Agostino (red.), *Citizen 2.0 Public and Governmental Interaction through Web 2.0 Technologies* (USA 2012) 1-22.
- * Ayers, Phoebe, Charles Matthews en Ben Yates, *How Wikipedia Works And How You Can Be a Part of It* (San Francisco 2008).
- * Baarda, Ben, Martijn de Goede en Matthijs Kalmijn, *Basisboek Enquêteeren: Handleiding voor het maken van een vragenlijst en het voorbereiden en afnemen van enquêtes* (Groningen 2007).
- * Becker, Carl L., 'Everyman His Own Historian', *the American Historical Review* 37 (1932) 2, 221-236.
- * Broughton, John, *Wikipedia: The Missing Manual* (Sebastopol 2008).
- * Brox, Hilde, 'The Elephant in the Room: A Place for Wikipedia in Higher Education?', *Nordlit* 30 (2012) 1, 143-155.
- * Dalby, Andrew, *The World and Wikipedia. How we are editing reality* (Draycott 2009).
- * Dougherty Jack e.a., 'Conclusions: What We Learned from Writing History in the Digital Age', in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 259-276.
- * Franklin, Teresa en Briju Thankachan, 'Developing a wiki for problem-based online instruction and Web 2.0 exploration', in: Kay Kyeong-Ju Seo (red.), *Using social media effectively in the classroom: blogs, wikis, twitter, and more* (New York 2013) 80-89.
- * Frisch, Michael, *A Shared Authority: Essays on the Craft and Meaning of Oral and Public History* (New York 1990).
- * Geugten van der, Tom (ed.), *Geschiedeniswerkplaats. Tweede Fase havo, handboek* (2e druk; Groningen 2012).
- * Geugten van der, Tom (ed.), *Geschiedeniswerkplaats. Tweede Fase vwo Rechtstaat en*

Democratie, themakatern (2e druk; Groningen 2013).

* Giles, Jim, 'Internet encyclopaedias go head to head', *Nature Journal of Science* 438 (2005) 7070, 889-1050.

* Graham, Shawn, 'The Wikiblit: A Wikipedia Editing Assignment in a First-Year Undergraduate Class', in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 75-85.

* Holman-Rector, Lucy, 'Comparison of Wikipedia and other encyclopedias for accuracy, breadth, and depth in historical articles', *Reference services review* 36 (2008) 1, 7-22.

* Jemielniak, Dariusz, *Common knowledge?: and ethnography of Wikipedia* (Stanford 2014).

* Jordanavo, Ludmilla J., *History in practice* (Londen 2010).

* Kalela, Jorma, *Making History. The Historian and Uses of the Past* (Londen 2012).

* Keen, Andrew, *The Cult of the Amateur: how blogs MySpace, YouTube, and the rest of today's user-generated media are destroying our economy, our culture and our values* (New York 2007).

* Konieczny, Piotr, 'Governance, Organisation, and Democracy on the Internet: The Iron Law and the Evolution of Wikipedia', *Sociological Forum* 24 (2009) 1, 162-192.

* Laat de, Paul, 'How can contributors to open-source communities be trusted? On the assumption, inference, and substitution of trust', *Ethics and Information Technology* 12 (2010) 327-341.

* Lawrence, Mark A., *The Vietnam War: A Concise International History* (Oxford 2010).

* Lih, Andrew, *The Wikipedia Revolution. How a Bunch of Nobodies Created the World's Greatest Encyclopedia* (Londen 2009).

* Nov, Oded, 'What motivates Wikipedians?', *Communications of the ACM* 50 (2007) 11, 60-64.

* Nyirubugara, Olivier, *Surfing the past. Digital learners in the history class* (Leiden 2012).

* O'Sullivan, Dan, *Wikipedia: A New Community of Practice?* (Farnham 2009).

* Reagle, Joseph Michael jr., *Good Faith Collaboration: The Culture of Wikipedia* (Londen 2010).

* Rheingold, Howard, *The Virtual Community* (Londen 1995) Kindle-uitgave, introductie <http://www.rheingold.com/vc/book/intro.html>.

* Rosenzweig, Roy, 'Can History Be Open Source? Wikipedia and the Future of the Past', *The Journal of American History* 93 (2006) 1, 117-146.

* Rosenzweig, Roy en David Thelen, *The presence of the past. Popular uses of history in American life* (New York 1998).

- * Santana, Adele en Donna J. Wood, 'Transparency and social responsibility issues for Wikipedia', *Ethics and Information Technology* 11 (2009) 2, 133-144.
- * Saxton, Martha, 'Wikipedia and Women's History', in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 86-93.
- * Seligman, Amanda, 'Teaching Wikipedia without Apologies', in: Jack Dougherty en Kristen Nawrotzki (red.), *Writing History in the Digital Age* (Michigan 2013) 121-129.
- * Tosh, John, *The Pursuit of History* (Pearson Edinburgh 2010).
- * Vance, Martin, 'Using Wikis to Democratise Teaching', in: Yvonne Crotty (red.), *Digital Literacies in Education: Creative, Multimodal and Innovative Practices* (Oxford 2013) 53-63.
- * Vossen, Gottfried en Stephan Hagemann, *Unleashing Web 2.0: From Concepts to Creativity* (Kaufmann 2007).
- * West, Darrell M., *Digital schools: how technology can transform education* (Washington 2012).

- dr. Albert Benschop, 'Virtuele Gemeenschappen. Bouwstenen voor een sociologie van het internet' (versie 2016), <http://www.sociosite.org/netwerken.php> (12 mei 2016).
- Jonathan Strickland, 'Is there a Web 1.0?' (versie 28 januari 2008), <http://computer.howstuffworks.com/web-10.htm> (21 december 2015).
- Independent.co.uk, 'Wikipedia under the microscope over accuracy' (versie 13 februari 2006), <http://www.independent.co.uk/news/media/wikipedia-under-the-microscope-over-accuracy-466444.html> (26 januari 2016).
- Oosterom, Rianne, 'Vietnam komt er bekaaid af in herdenking oorlog VS', *De Trouw*, 30 april 2015, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3990283/2015/04/30/Vietnam-komt-er-bekaaid-af-in-herdenking-oorlog-VS.dhtml> (23 januari 2016).
- Robert McHenry, 'The Faith-Based Encyclopedia' (versie 15 november 2004) http://www.ideasinactiontv.com/tcs_daily/2004/11/the-faith-based-encyclopedia.html (28 december 2015).
- SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), '1. De samenhang in de programma's geschiedenis: algemene verantwoording en toelichting (Commissie historische en maatschappelijke vorming)' (versie 2001), http://www.slo.nl/voortgezet/tweedefase/vakken/geschiedenis/advies/4Gesch_h1_De_Rooij.doc/ (7 juni 2016).
- Tim O'Reilly, 'What is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next

- Generation of Software' (versie 30 september 2005),
<http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html> (24 december 2015).
- Van Dale, 'gemeenschap' (versie 2016),
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=gemeenschap&lang=nn#.VzBVODZJnIU> (11 mei 2016).
  - Wikimedia Foundation, 'Board of Trustees' (versie april 2016),
https://wikimediafoundation.org/wiki/Board_of_Trustees (16 mei 2016).
  - Wikimedia, 'Talk:Benevolent dictator' (versie oktober 2011),
https://meta.wikimedia.org/wiki/Talk:Benevolent_dictator (16 mei 2016).
  - Wikipedia Educatieprogramma, 'Wikipedia-educatieprogramma' (versie 2016),
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Educatieprogramma> (30 mei 2016).
  - Wikipedia, 'Overleg: Vietnamoorlog' (versie 7 augustus 2015)
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Overleg:Vietnamoorlog> (23 januari 2016).
  - Wikipedia, 'Pending Changes' (versie 2 mei 2016),
https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Pending_changes (3 mei 2016).
  - Wikipedia Statistics, 'Active wikipedians' (versie 2016),
<https://stats.wikimedia.org/EN/TablesWikipediansEditsGt5.htm> (12 mei 2016).
  - Wikipedia Tools, 'Talk:Vietnam War' (versie 21 juni 2016),
https://tools.wmflabs.org/xtools-articleinfo/?article=Talk:Vietnam_War&project=en.wikipedia.org (22 juni 2016).
  - Wikipedia, 'Vietnamoorlog'(versie 11 januari 2016)
https://nl.wikipedia.org/wiki/Vietnamoorlog#Gevolgen_voor_de_VS (23 januari 2016).
  - Wikipedia, 'Vietnam War'(versie 21 juni 2016), https://en.wikipedia.org/wiki/Vietnam_War (22 juni 2016).

Bijlage 1 – Enquête voor de geschiedenisdocent

Het nut en nadeel van Wikipedia in het geschiedenisonderwijs.

Voor mijn masterscriptie Cultuurgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht doe ik onderzoek naar het gebruik van Wikipedia als bron voor historisch-wetenschappelijke kennisverwerving bij leerlingen van 15 tot en met 18 jaar.

Crista Hartkamp
Masterstudent Cultuurgeschiedenis
Universiteit Utrecht

1. Algemene gegevens

Geslacht:

- Man
- Vrouw

Wat is uw leeftijd?

- < 30 jaar
- 30 - 39 jaar
- 40 - 49 jaar
- 50 - 59 jaar
- 60 jaar >

Naam van de school:.....

In welke klassen heeft u in schooljaar 2015-2016 de geschiedenislessen verzorgd?
Meerdere antwoorden zijn mogelijk

- vmbo (onderbouw)
- vmbo (bovenbouw)
- havo (onderbouw)
- havo (bovenbouw)
- vwo (onderbouw)
- vwo (bovenbouw)

2. De 'digitale wereld'

2.1 Maakt u gebruik van hardware? (Een voorbeeld van hardware is een smartphone)

- Ja
- Nee (automatische doorverwijzing naar vraag 2.2)

Welke van de volgende hardware gebruikt u?
Meerdere antwoorden zijn mogelijk

- Computer (pc)
- Laptop
- Personal digital assistant (pda)
- Smartphone
- Tablet
- Anders namelijk.....

Hoe vaak maakt u gebruik van de hardware?

- Dagelijks
- Geregeld
- Zelden

2.2 Maakt u gebruik van digitale platforms? (Een voorbeeld van een digitaal platform is sociale media)

- Ja
- Nee (automatische doorverwijzing naar vraag 2.3)

Welke van de volgende digitale platforms gebruikt u?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk

- Facebook
- Instagram
- Twitter
- Youtube
- WordPress
- Wikipedia
- Anders namelijk.....

Hoe vaak maakt u gebruik van digitale platforms?

- Dagelijks
- Geregeld
- Zelden

2.3 Maakt u in de les, ter ondersteuning van uw onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

- Ja, ik maak gebruik van digitale platforms in mijn les.
- Ja, ik maak gebruik van hardware in mijn les.
- Ja, ik maak zowel gebruik van digitale platforms als van hardware in mijn les.
- Nee (automatische doorverwijzing naar vraag 2.4)

Hoe vaak maakt u in de les, ter ondersteuning van uw onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

- Iedere les
- Geregeld
- Zelden

2.4 Maken uw leerlingen in de les, ter ondersteuning van het onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

- Ja, de leerlingen maken gebruik van digitale platforms tijdens de les.

- Ja, de leerlingen maken gebruik van hardware tijdens de les.
- Ja, de leerlingen maken zowel gebruik van digitale platforms als van hardware tijdens de les.
- Nee (automatische doorverwijzing naar vraag 3)

Hoe vaak maken de leerlingen in de les, ter ondersteuning van het onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

- Iedere les
- Geregeld
- Zelden

3. Wikipedia gebruik: algemeen

3.1 Geef aan wat voor u geldt met betrekking tot het gebruik van Wikipedia:

- Ik gebruik het privé.
- Ik gebruik het voor mijn onderwijs.
- Ik gebruik het zowel privé als voor mijn onderwijs.
- Ik maak nooit gebruik van Wikipedia (automatische doorverwijzing naar vraag 4)

3.2 Hoe vaak maakt u gebruik van Wikipedia?

- Dagelijks
- Geregeld
- Zelden

3.3 Welke reden(en) heeft u voor het gebruik van Wikipedia?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Om achtergrondinformatie op te zoeken
- Om bij te blijven met de veranderende digitale wereld
- Ter voorbereiding van mijn lessen
- Voor eigen ontspanning

Anders namelijk.....

4. Wikipedia gebruik: geschiedenisonderwijs

Waar de ene school het gebruik van Wikipedia als betrouwbare bron verbiedt kiest de andere school ervoor deze *crowd-sourced* bron toe te staan.

4.1 Welke visie heeft uw school op het gebruik van Wikipedia als informatiebron?

- Wikipedia gebruik wordt bij ons op school niet toegestaan.
- Wikipedia gebruik wordt bij ons op school wel toegestaan.
- Wikipedia gebruik wordt bij ons op school onder voorwaarden toegestaan.
- Anders namelijk.....

4.2 Welke visie heeft u als docent geschiedenis op het gebruik van Wikipedia als bron voor historisch wetenschappelijke kennisverwerving?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Ik laat mijn leerlingen zonder voorbehoud Wikipedia als bron gebruiken.
- Ik waarschuw mijn leerlingen voor het feit dat de inhoud van Wikipedia artikelen door iedereen veranderd kan worden en wijs ze er vervolgens op dat feiten ook bij andere bronnen gecheckt moeten worden.

- Ik wijs mijn leerlingen op de verschillen tussen de Nederlandse en Engelse Wikipedia.
- Ik wijs mijn leerlingen op de discussie-tabs die bij Wikipedia artikelen zijn bijgevoegd.
- Anders namelijk.....

4.3 Wat is of zijn volgens u de voorwaarde(n) voor het gebruik van Wikipedia als betrouwbare bron voor historisch wetenschappelijke kennisverwerving?

.....

.....

.....

.....

5. Stellingen

5.1 Wikipedia heeft een negatieve invloed op de historische kennis en vaardigheden van de leerling.

- Geheel oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Geheel eens

5.2 Als leerlingen tijdens de geschiedenisles Wikipedia willen gebruiken zal de docent de leerlingen eerst moeten wijzen op de mogelijkheden en gevaren van digitale bronnen.

- Geheel oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Geheel eens

5.3 Leerlingen kunnen vanuit Wikipedia komen tot historisch-wetenschappelijke kennisverwerving.

- Geheel oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Geheel eens

5.4 Een verantwoorde omgang met Wikipedia is mogelijk zolang de docent de gevaren en mogelijkheden van Wikipedia aangeeft.

- Geheel oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Geheel eens

5.5 Wikipedia is een geschikte educatieve website om historische informatie op te zoeken.

- Geheel oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Geheel eens

5.6 Digitale bronnen zijn in het geschiedenisonderwijs belangrijk. Vandaar dat we niet meer om Wikipedia heen kunnen.

- Geheel oneens
- Oneens
- Neutraal
- Eens
- Geheel eens

Dit was het einde van de enquête heeft u eventuele opmerkingen dan kunt u die hier plaatsen:

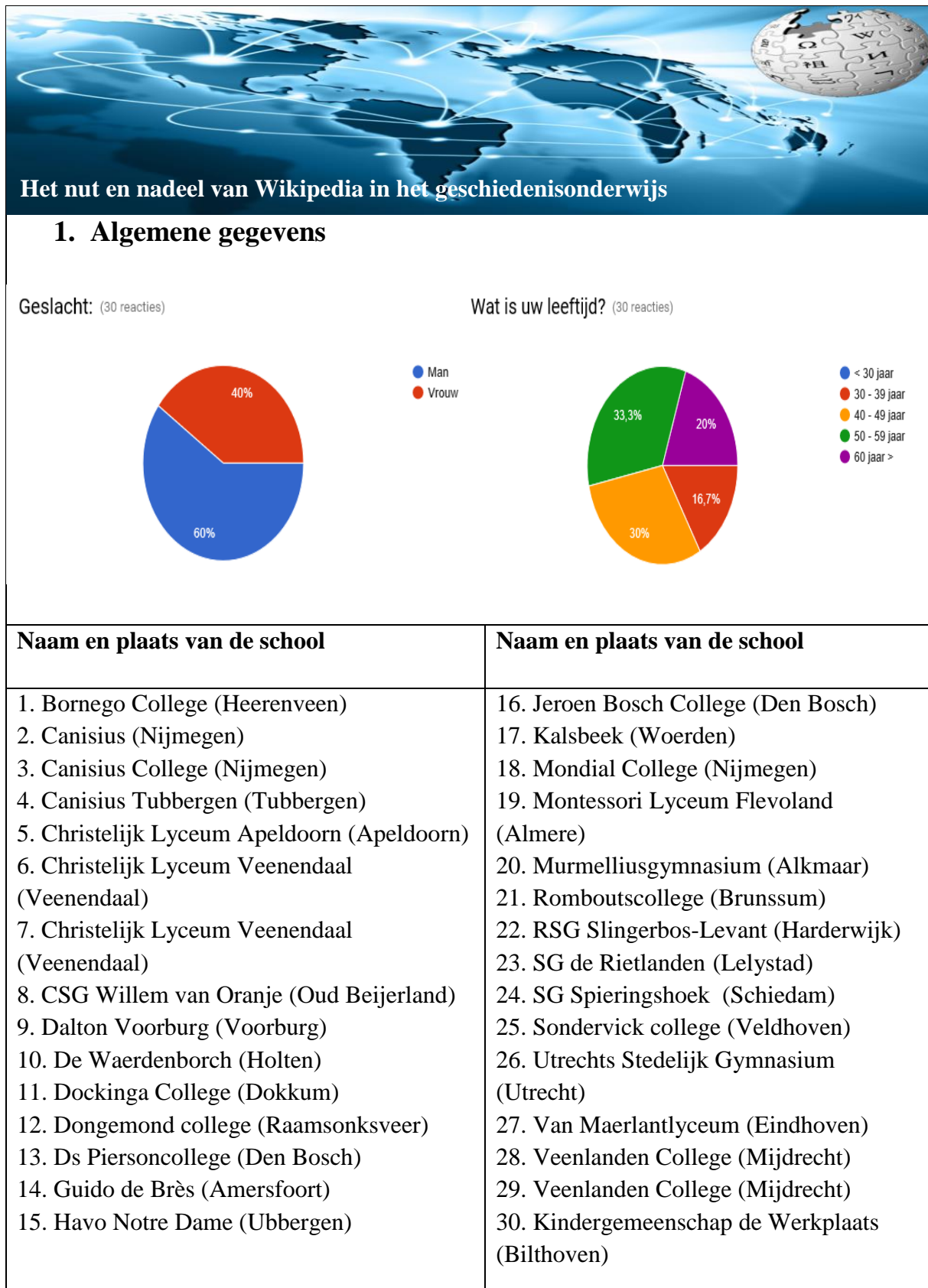
.....
.....
.....
.....

Hartelijk dank voor het invullen van deze enquête!
Crista Hartkamp

Bent u nieuwsgierig naar de resultaten van dit onderzoek? Vul dan hieronder uw mailadres in:

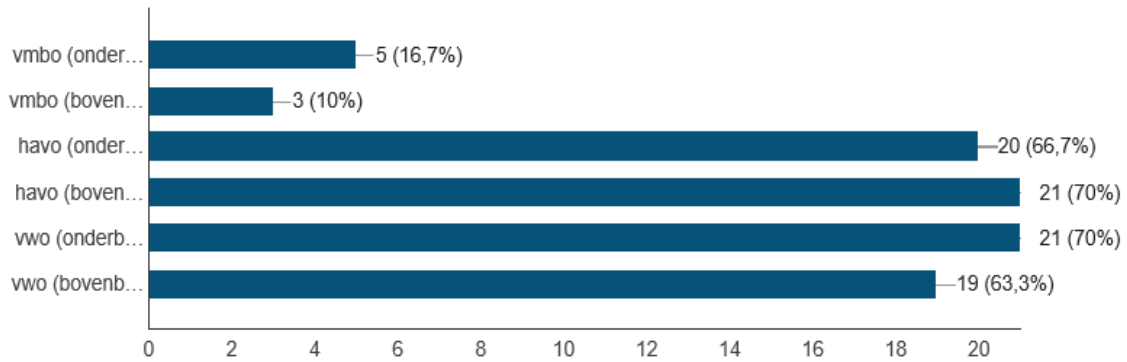
.....

Bijlage 1.1 – Resultaten enquête voor de geschiedenisdocent

In welke klassen heeft u in schooljaar 2015-2016 de geschiedenislessen verzorgd?

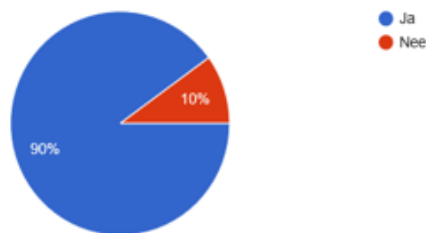
(30 reacties)

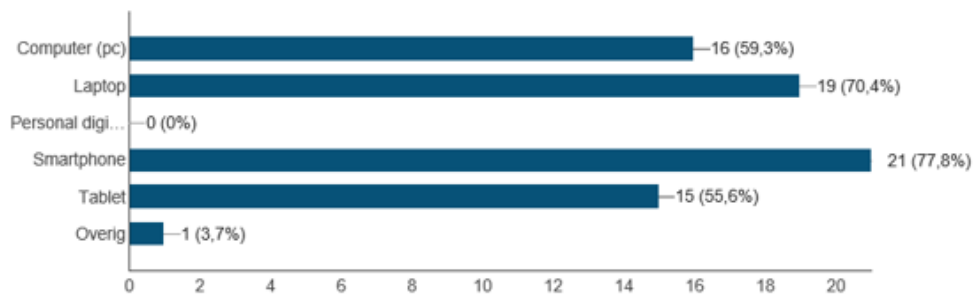
2. De 'digitale wereld'

2.1 Maakt u gebruik van hardware? (Een voorbeeld van hardware is een smartphone)

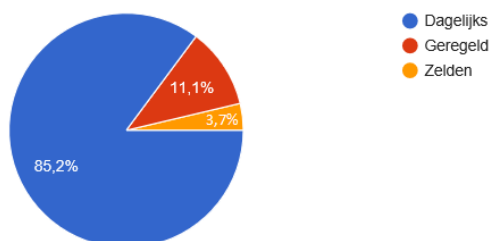
(30 reacties)

Welke van de volgende hardware gebruikt u? (27 reacties)

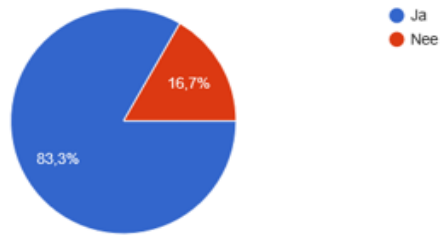

Hoe vaak maakt u gebruik van de hardware? (27 reacties)

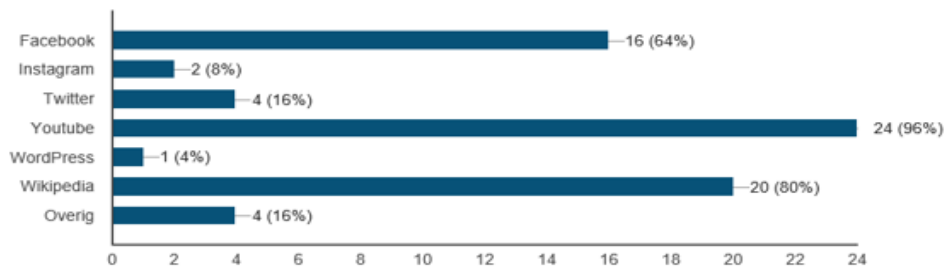

2.2 Maakt u gebruik van digitale platforms? (Een voorbeeld van een digitaal platform is sociale media)

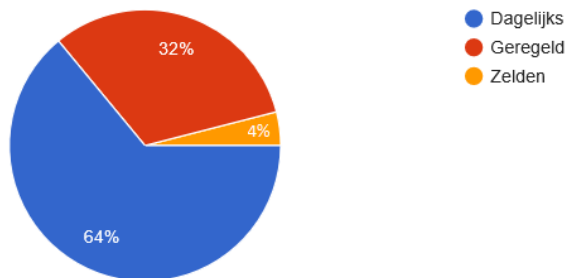
(30 reacties)

Welke van de volgende digitale platforms gebruikt u? (25 reacties)

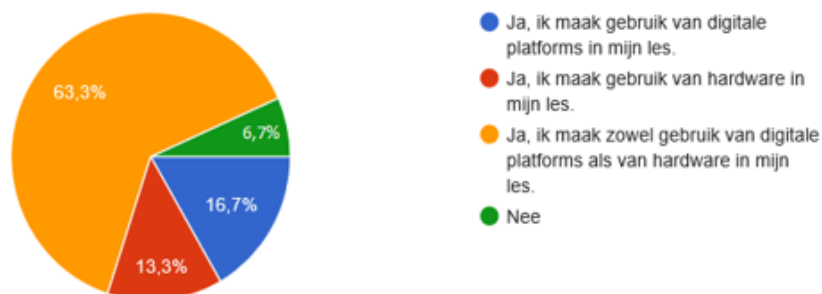

Hoe vaak maakt u gebruik van digitale platforms? (25 reacties)

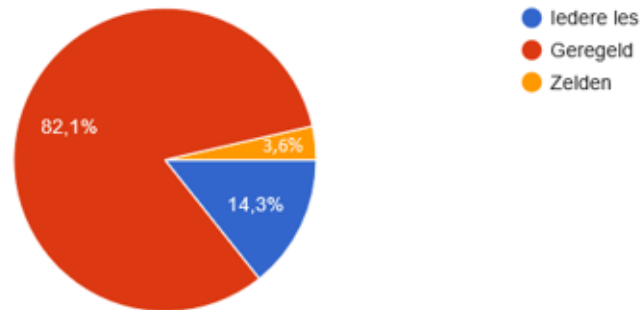
2.3 Maakt u in de les, ter ondersteuning van uw onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

(30 reacties)

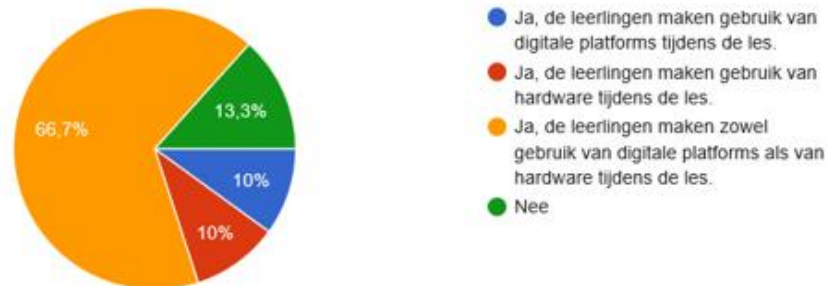
Hoe vaak maakt u in de les, ter ondersteuning van uw onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

(28 reacties)

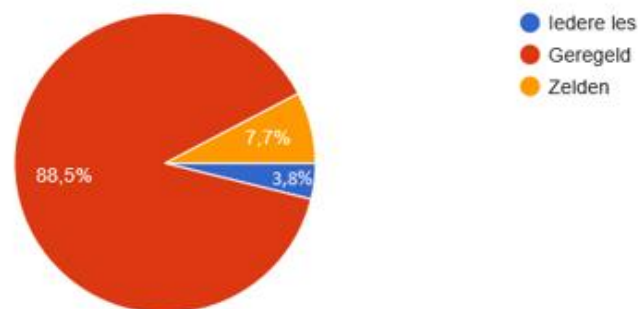
2.4 Maken uw leerlingen in de les, ter ondersteuning van het onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

(30 reacties)

Hoe vaak maken de leerlingen in de les, ter ondersteuning van het onderwijs, gebruik van digitale platforms en/of hardware?

(26 reacties)

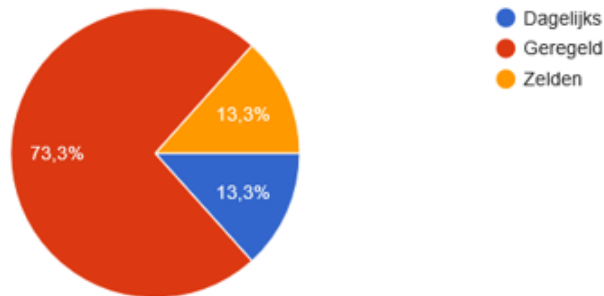
3. Wikipedia gebruik: algemeen

3.1 Geef aan wat voor u geldt met betrekking tot het gebruik van Wikipedia:

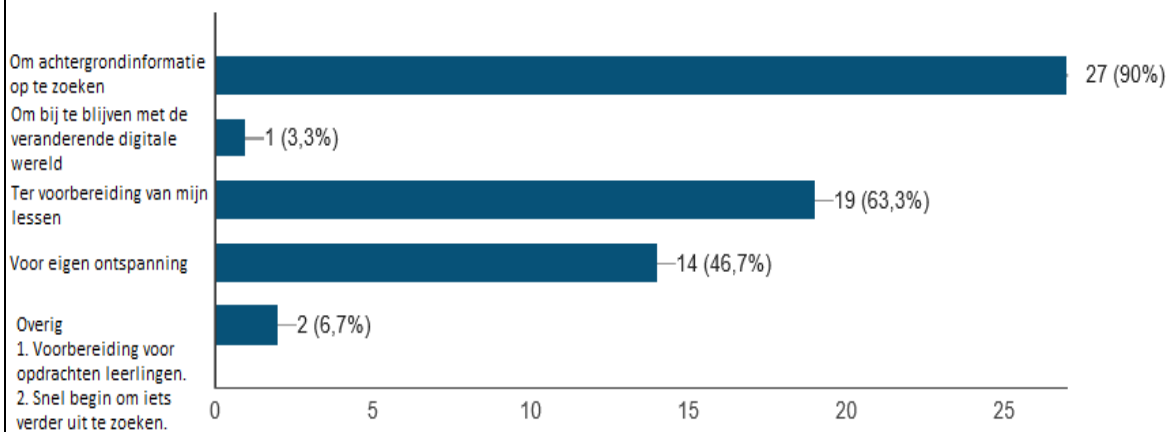
(30 reacties)

3.2 Hoe vaak maakt u gebruik van Wikipedia? (30 reacties)

3.3 Welke reden(en) heeft u voor het gebruik van Wikipedia? (30 reacties)

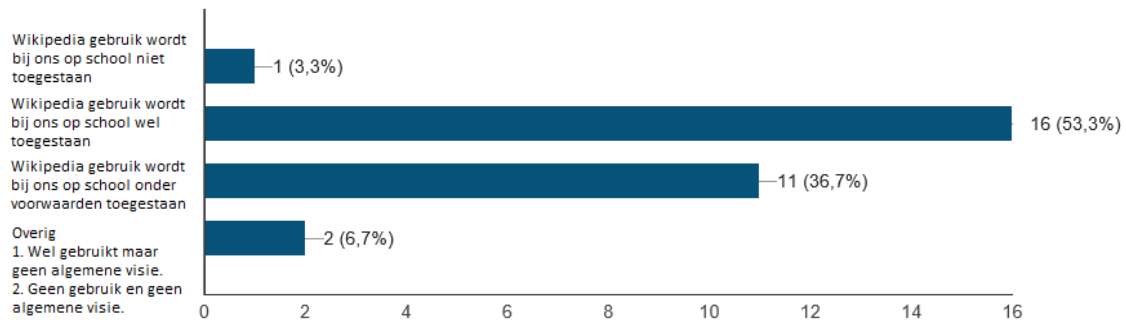

4. Wikipedia gebruik: geschiedenisonderwijs

Waar de ene school het gebruik van Wikipedia als betrouwbare bron verbiedt kiest de andere school ervoor deze *crowd-sourced* bron toe te staan.

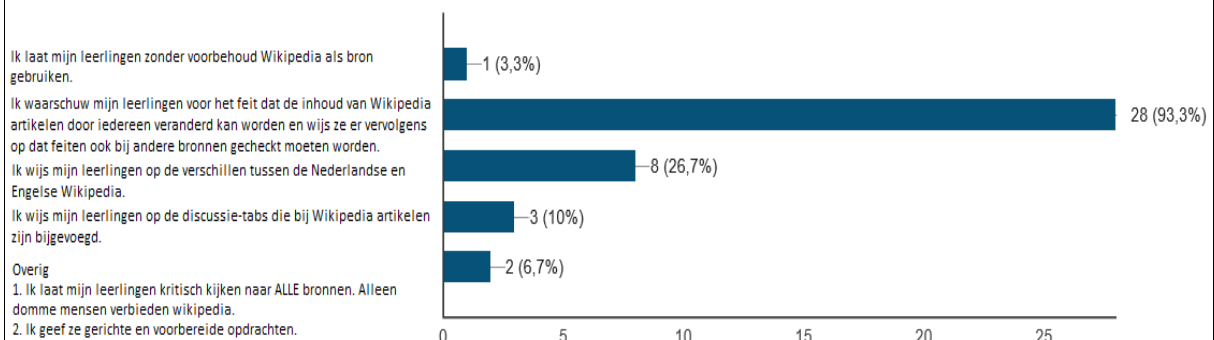
4.1 Welke visie heeft uw school op het gebruik van Wikipedia als informatiebron?

(30 reacties)

4.2 Welke visie heeft u als docent geschiedenis op het gebruik van Wikipedia als bron voor historisch wetenschappelijke kennisverwerving?

(30 reacties)

4.3 Wat is of zijn volgens u de voorwaarde(n) voor het gebruik van Wikipedia als betrouwbare bron voor historisch wetenschappelijke kennisverwerving?

(29 reacties)

- Als de informatie te verifiëren is door wetenschappelijke literatuur.
- Kijken naar de bronnen.
- Wikipedia kan wat mij betreft gebruikt worden ter oriëntatie op het onderzoeksonderwerp. Vervolgens is het vereist dat de leerling verder onderzoek doet middels meer gespecialiseerde media.
- Lastige vraag/voortdurende controle maar door wie? / verplichte bronvermelding en annotering.
- Controleerbaarheid van bronverwijzingen.

- Indien het gaat over encyclopedische kennis (algemeen aanvaard) is het een prima tool om zaken op te zoeken.
- Kritische benadering. Bronnen altijd dubbelchecken. Naast digitale bronnen ook altijd een boek/boeken.
- Leerlingen moeten leren onderscheid maken tussen betrouwbare en niet-betrouwbare bronnen, ze moeten die inschatting leren maken. Dat kan alleen als ze zelf de verschillen opmerken en ervaren.
- Zie mijn antwoord eerder (Refereert aan 4.2: Ik waarschuw mijn leerlingen voor het feit dat de inhoud van Wikipedia artikelen door iedereen veranderd kan worden en wijs ze er vervolgens op dat feiten ook bij andere bronnen gecheckt moeten worden.)
- Bronvermelding
- Puur ter oriëntatie is het een goede bron. Voor uitgebreider onderzoek moeten andere (historische) bronnen gebruikt worden.
- Kritische kunnen analyseren informatie.
- Checkbaarheid van inhoud.
- Wikipedia mag gebruikt worden als eerste kennismaking met een nieuw onderwerp. Daarna moeten er andere, meer wetenschappelijke bronnen worden gebruikt bij een historisch onderzoek.
- Dat ze de tekst in eigen woorden weergeven.
- Andere bronnen erbij zoeken, liefs ook in boeken.
- Kritisch benaderen en proberen een tweede bron te vinden.
- Gevuld door deskundigen, veel bijdragen van veel verschillende mensen, controleerbaar, vergelijken met andere bronnen, (voorkeur gaat uit naar Engelstalige Wikipedia om die redenen. Nederland is als taalgebied te klein en op specialistisch terrein onbetrouwbaar en oppervlakkig).
- Het is tot op zekere hoogte bruikbaar.
- Dat deze gecombineerd moet worden met het gebruik van boeken.
- Zie mijn antwoorden bij 4.2. (Refereert aan 4.2: Ik waarschuw mijn leerlingen voor het feit dat de inhoud van Wikipedia artikelen door iedereen veranderd kan worden en wijs ze er vervolgens op dat feiten ook bij andere bronnen gecheckt moeten worden & Ik wijs mijn leerlingen op de verschillen tussen de Nederlandse en Engelse Wikipedia.)
- Onder veel Wikipedia-artikelen staan literatuurbeschrijvingen van andere artikelen. Deze kunnen de leerlingen ook weer gebruiken.
- Wikipedia is een redelijk betrouwbare bron, maar dient als het gaat om historisch wetenschappelijk onderzoek (bijvoorbeeld voor een profielwerkstuk) altijd gecombineerd te worden met informatie uit archieven en gezaghebbende wetenschappelijke bronnen.
- Zie voorgaande vraag (Refereert aan 4.2: Ik waarschuw mijn leerlingen voor het feit dat de inhoud van Wikipedia artikelen door iedereen veranderd kan worden en wijs ze er vervolgens op dat feiten ook bij andere bronnen gecheckt moeten worden.)
- Nooit als enige bron gebruik maken van Wikipedia. Altijd laten checken door andere bronnen.
- Wees kritisch. Verifieer met andere bronnen.
- Handig om snel en globaal te kunnen vinden, niet meer dan dat.

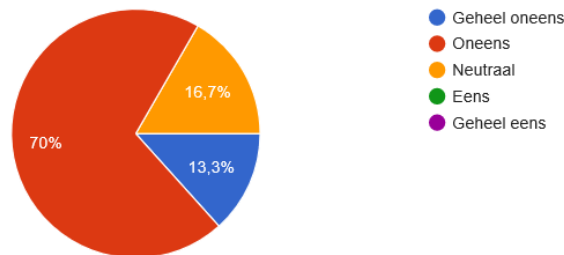

- Je moet altijd meerdere bronnen gebruiken, zodat je een zo betrouwbaar mogelijk beeld krijgt. En leerlingen kritisch laten kijken, wek belang heeft iemand? enz. Erger me er vreselijk aan die ouderwetse ideeën dat Wikipedia slecht is. Wikipedia is van iedereen!
- Controle en vergelijking middels geschreven en goed gedocumenteerde bronnen.

5. Stellingen

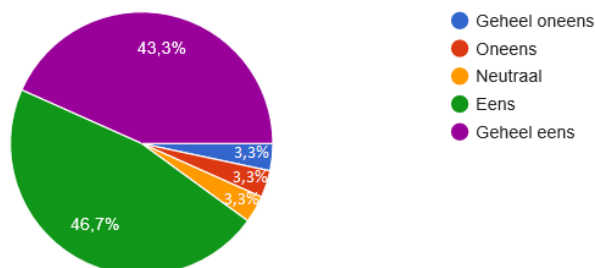
5.1 Wikipedia heeft een negatieve invloed op de historische kennis en vaardigheden van de leerling.

(30 reacties)

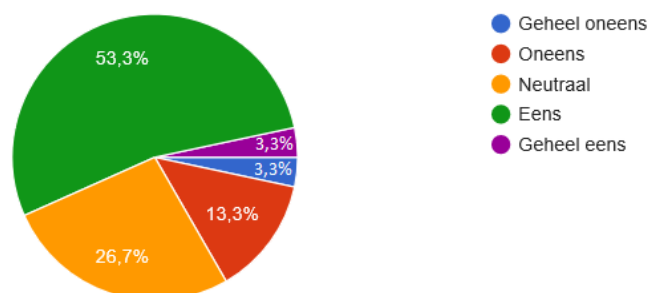
5.2 Als leerlingen tijdens de geschiedenisles Wikipedia willen gebruiken zal de docent de leerlingen eerst moeten wijzen op de mogelijkheden en gevaren van digitale bronnen.

(30 reacties)

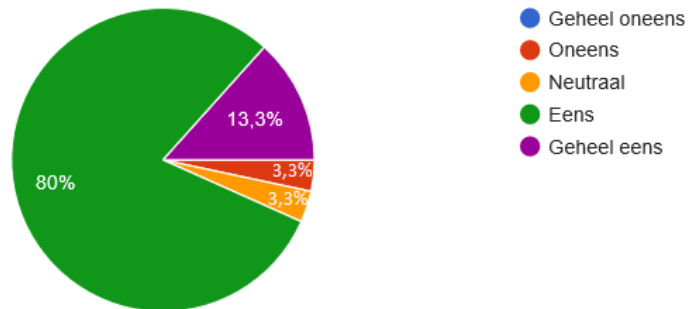
5.3 Leerlingen kunnen vanuit Wikipedia komen tot historisch-wetenschappelijke kennisverwerving.

(30 reacties)

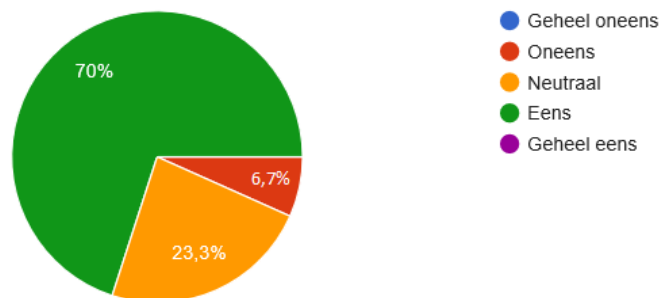
5.4 Een verantwoorde omgang met Wikipedia is mogelijk zolang de docent de gevaren en mogelijkheden van Wikipedia aangeeft.

(30 reacties)

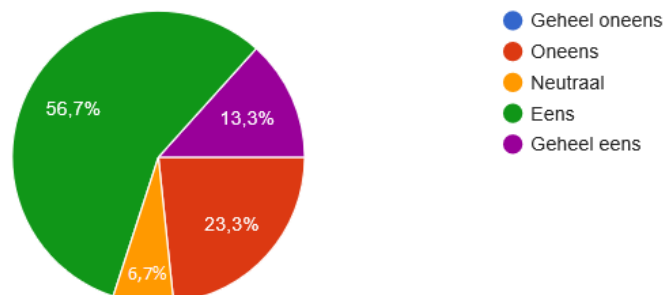
5.5 Wikipedia is een geschikte educatieve website om historische informatie op te zoeken.

(30 reacties)

5.6 Digitale bronnen zijn in het geschiedenisonderwijs belangrijk. Vandaar dat we niet meer om Wikipedia heen kunnen.

(30 reacties)

Bijlage 2 – Enquête voor 4havo (Industriële revolutie)

Enquête 4havo

Juni 2016

Algemeen

Klas:..... Profielkeuze:..... Leeftijd:.....

Vraag 1

Ik ben een:

- Jongen
- Meisje

Vraag 2

Mijn gemiddelde cijfer voor geschiedenis op dit moment is:

- lager dan een 5,5
- een 5,5 tot 7,5
- een 7,5 of hoger

Wikipedia

Vraag 3

Hoe vaak maak jij gebruik van Wikipedia?

- Dagelijks (ongeveer 1x per dag)
- Geregeld (ongeveer 1x per week)
- Zelden (ongeveer 1x per maand)
- Zelden tot nooit (ongeveer 1x per half jaar)
- Nooit (ga verder naar vraag 5)

Vraag 4

Wanneer maak jij gebruik van Wikipedia?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Voor mijn eigen plezier.
- Als ik snel en op een gemakkelijke manier iets te weten wil komen over een onderwerp wat mij interesseert.
- Als ik op zoek ben naar informatie voor opdrachten vanuit school.
- Als ik op zoek ben naar literatuurverwijzingen en/of bronnen.
- Als ik meer wil weten over de achtergrondinformatie en/of discussies over een onderwerp dat met school te maken heeft.
- Anders namelijk:

.....
.....
.....
.....

Vraag 5

Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de industriële revolutie en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat.
- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat en onderzoek ook de bronnen, noten en/of referenties die bij het artikel genoteerd staan.
- Ik gebruik zowel de informatie op de Nederlandstalige Wikipedia als de informatie over de industriële revolutie op de Engelstalige Wikipedia.
- Ik gebruik de informatie op Wikipedia als naslagwerk maar gebruik daarnaast ook andere historische bronnen.
- Ik zal Wikipedia, ondanks dat het van de docent mag, nooit gebruiken omdat Wikipedia niet betrouwbaar is.

Vraag 6

Stel je wilt bij het artikel over de industriële revolutie bekijken wie, wanneer en wat er aan het artikel is veranderd. Op welke tab moet je dan klikken?

- Brontekst bekijken**
- Geschiedenis**
- Lezen**
- Geen idee

Vraag 7

Weet jij waar de overleg-tab op Wikipedia voor wordt gebruikt? (zie onder)

Artikel **Overleg** ←

Industriële revolutie

- Ja
- Nee (ga naar vraag 9)

Vraag 8

Waar wordt de overleg-tab op Wikipedia voor gebruikt?

- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over Wikipedia in het algemeen.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de inhoud van het artikel.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de gevolgen van de industriële revolutie.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de waarde van de industriële revolutie voor Europa en de rest van de wereld.

De Industriële revolutie

Vraag 9

In welk tijdvak heeft de industriële revolutie plaatsgevonden?

- Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800)
- Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)
- Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)
- Tijd van televisie en computer (vanaf 1950)

Vraag 10

In welk land vindt de industriële revolutie zijn oorsprong?

- Duitsland
- Engeland
- Frankrijk
- Nederland

Vraag 11

Welke stellingen over de gevolgen van de industriële revolutie zijn **juist**?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- De bevolkingspopulatie daalde extreem door het zware werk in de fabrieken.
- De samenleving veranderde van een landbouw-stedelijke samenleving naar een industriële samenleving.
- De mechanisatie in fabrieken had ontstedelijkend (*desurbanisatie*) tot gevolg.
- De vervoersmogelijkheden namen toe (*transportrevolutie*).
- Huisnijverheid werd verdrongen door fabrieksarbeid.

De Industriële revolutie op Wikipedia

Vraag 12

Op Wikipedia is de informatie niet altijd juist.

Staan er in het onderstaande Wikipedia artikel over de industriële revolutie volgens jou historische onjuistheden?

Artikel [Overleg](#)

[Lezen](#)

[Brontekst bekijken](#)

[Geschiedenis](#)

Industriële revolutie

Onder **industriële revolutie** wordt de omschakeling van handmatig naar machinaal vervaardigde goederen verstaan.

De industriële revolutie begon rond 1750 in Frankrijk. Ze vervolgde begin 20e eeuw in de rest van Europa. Ambachtelijke en kleinschalige werkplaatsen groeiden uit tot grote fabrieken en vormden samen een grootschalige industrie. Door die groei steeg de prijs van de producten enorm waardoor steeds meer mensen zich deze konden veroorloven. Deze ommekeer is onomkeerbaar gebieken, eerst in Europa en later in de rest van de wereld.

- Ja
- Nee (ga naar vraag 15)

Bijlage 2.1 – Voorbeeld van ingevulde enquête (4havo)

Enquête 4havo Juni 2016

Algemeen

Klas: 4bb ..... Profielkeuze: EM ..... Leeftijd: 17 .....

Vraag 1
Ik ben een:

- Jongen
- Meisje

Vraag 2
Mijn gemiddelde cijfer voor geschiedenis op dit moment is:

- lager dan een 5,5
- een 5,5 tot 7,5
- een 7,5 of hoger

Wikipedia

Vraag 3
Hoe vaak maak jij gebruik van Wikipedia?

- Dagelijks (ongeveer 1x per dag)
- Geregeld (ongeveer 1x per week)
- Zelden (ongeveer 1x per maand)
- Zelden tot nooit (ongeveer 1x per half jaar)
- Nooit (ga verder naar vraag 5)

Vraag 4
Wanneer maak jij gebruik van Wikipedia?
(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Voor mijn eigen plezier.
- Als ik snel en op een gemakkelijke manier iets te weten wil komen over een onderwerp wat mij interesseert.
- Als ik op zoek ben naar informatie voor opdrachten vanuit school.
- Als ik op zoek ben naar literatuurverwijzingen en/of bronnen.
- Als ik meer wil weten over de achtergrondinformatie en/of discussies over een onderwerp dat met school te maken heeft.
- Anders namelijk:
.....
.....
.....
.....

Vraag 5

Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de industriële revolutie en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat.
- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat en onderzoek ook de bronnen, noten en/of referenties die bij het artikel genoteerd staan.
- Ik gebruik zowel de informatie op de Nederlandstalige Wikipedia als de informatie over de industriële revolutie op de Engelstalige Wikipedia.
- Ik gebruik de informatie op Wikipedia als naslagwerk maar gebruik daarnaast ook andere historische bronnen.
- Ik zal Wikipedia, ondanks dat het van de docent mag, nooit gebruiken omdat Wikipedia niet betrouwbaar is.

Vraag 6

Stel je wilt bij het artikel over de industriële revolutie bekijken wie, wanneer en wat er aan het artikel is veranderd. Op welke tab moet je dan klikken?

- Brontekst bekijken**
- Geschiedenis**
- Lezen**
- Geen idee

Vraag 7

Weet jij waar de overleg-tab op Wikipedia voor wordt gebruikt? (zie onder)

Artikel **Overleg** ←

Industriële revolutie

- Ja
- Nee (ga naar vraag 9)

Vraag 8

Waar wordt de overleg-tab op Wikipedia voor gebruikt?

- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over Wikipedia in het algemeen.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de inhoud van het artikel.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de gevolgen van de industriële revolutie.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de waarde van de industriële revolutie voor Europa en de rest van de wereld.

De Industriële revolutie

Vraag 9

In welk tijdvak heeft de industriële revolutie plaatsgevonden?

- Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800)
- Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)
- Tijd van de wereldoorlogen (1900-1950)
- Tijd van televisie en computer (vanaf 1950)

Vraag 10

In welk land vindt de industriële revolutie zijn oorsprong?

- Duitsland
- Engeland
- Frankrijk
- Nederland

Vraag 11

Welke stellingen over de gevolgen van de industriële revolutie zijn **juist**?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- De bevolkingspopulatie daalde extreem door het zware werk in de fabrieken.
- De samenleving veranderde van een landbouw-stedelijke samenleving naar een industriële samenleving.
- De mechanisatie in fabrieken had ontstedelijking (*desurbanisatie*) tot gevolg.
- De vervoersmogelijkheden namen toe (*transportrevolutie*).
- Huisnijverheid werd verdrongen door fabrieksarbeid.

De Industriële revolutie op Wikipedia

Vraag 12

Op Wikipedia is de informatie niet altijd juist.

Staan er in het onderstaande Wikipedia artikel over de industriële revolutie volgens jou historische onjuistheden?

Artikel Overleg

Lezen Brontekst bekijken Geschiedenis

Industriële revolutie

Onder **industriële revolutie** wordt de omschakeling van handmatig naar machinaal vervaardigde goederen verstaan.

De industriële revolutie begon rond 1750 in Frankrijk. Ze vervolgde begin 20e eeuw in de rest van Europa. Ambachtelijke en kleinschalige werkplaatsen groeiden uit tot grote fabrieken en vormden samen een grootschalige industrie. Door die groei steeg de prijs van de producten enorm waardoor steeds meer mensen zich deze konden veroorloven. Deze ommekeer is onomkeerbaar gebleken, eerst in Europa en later in de rest van de wereld.

- Ja
- Nee (ga naar vraag 15)

Vraag 13

Onderstreep in het voorgaande Wikipedia artikel over de industriële revolutie de historische onjuistheden en geef hieronder aan hoeveel onjuistheden dit zijn.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vraag 14

Schrijf hieronder de onderstreepte onjuistheden op en leg uit wat hier historisch niet juist is.

1750: was pas in 1800
Frankrijk: Het begon in Engeland
begin 19e eeuw: was al verdaanvoor
mensen konden zich meer veroorloven; juist niet

Tot slot

Vraag 15

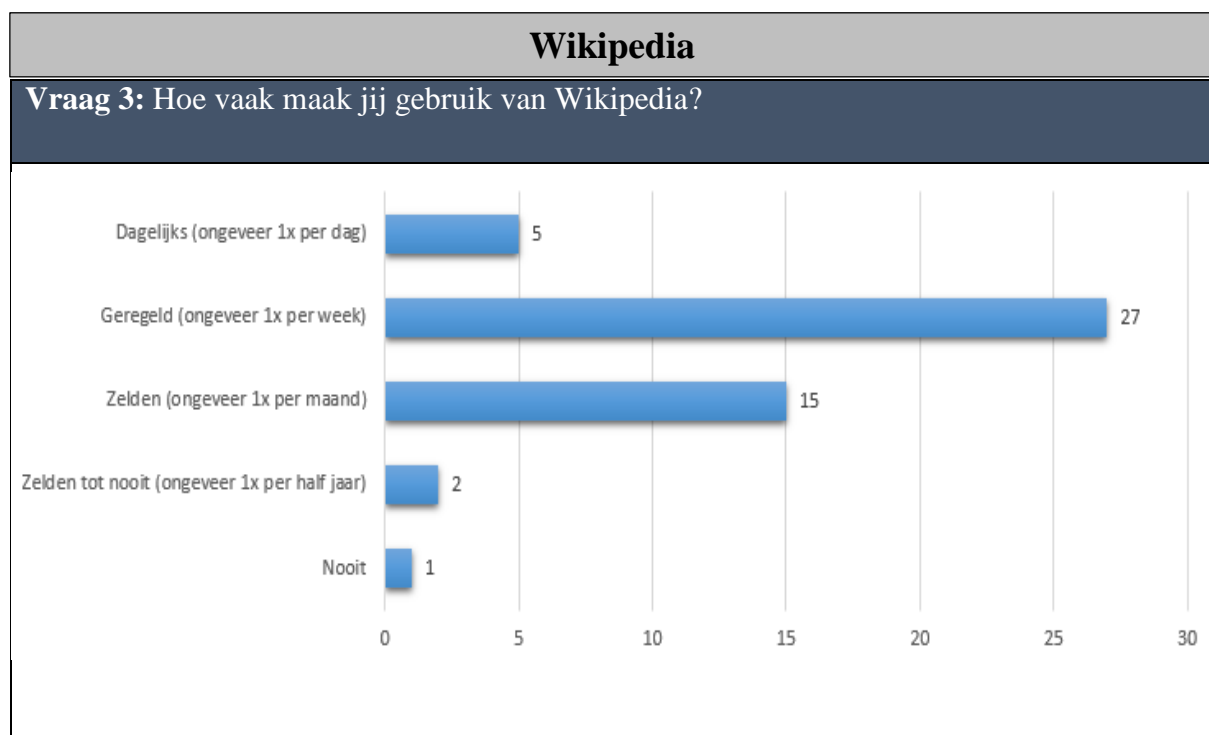
Heb je nog vragen dan wel opmerkingen over Wikipedia en/of over deze enquête kun je deze hieronder kwijt.

Was dat echt een artikel van Wikipedia of heeft u deze zelf zo aangepast?

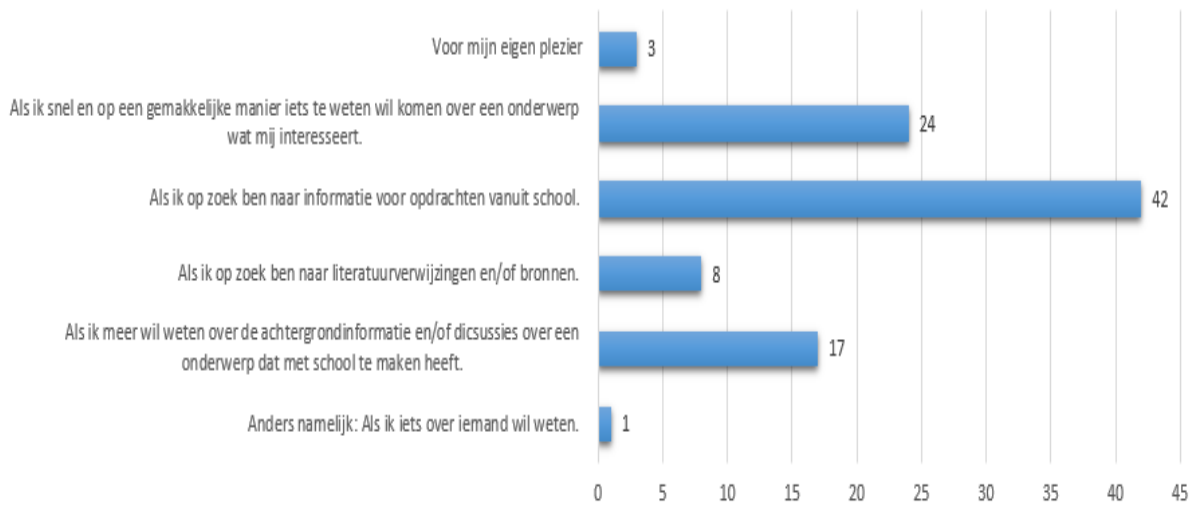
Bedankt voor het invullen van deze enquête!

Bijlage 2.2 – Resultaten enquête (4havo)

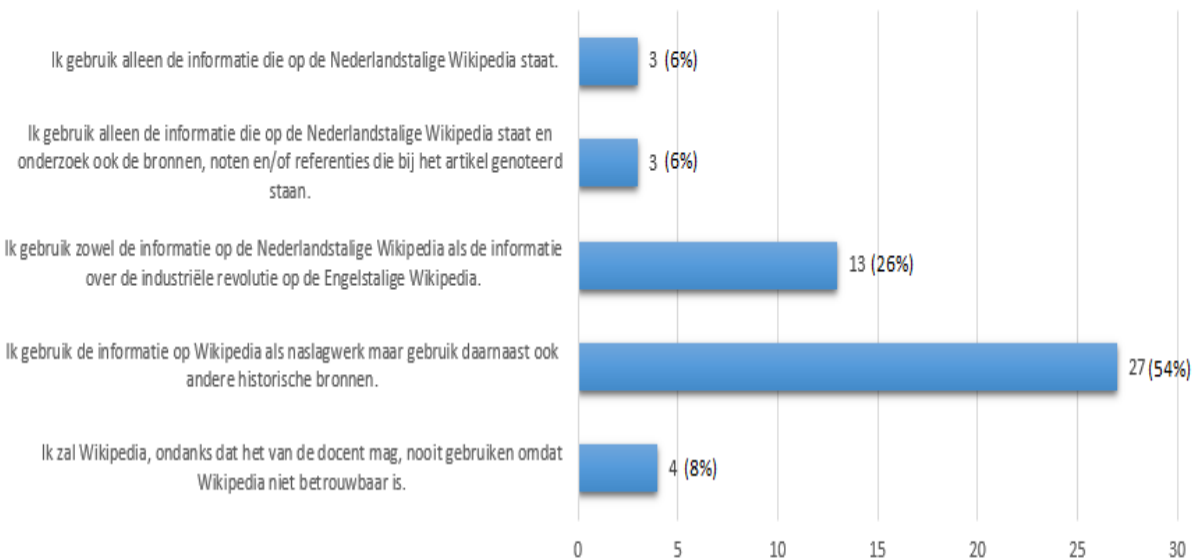
Algemeen		
	Aantal geënquêteerde leerlingen	Percentage
Jongens	36	72%
Meisjes	14	28%
Totaal	50	100%
Leeftijd		Gemiddelde cijfer voor geschiedenis
<ul style="list-style-type: none"> • 15 jaar > 12 leerlingen • 16 jaar > 26 leerlingen • 17 jaar > 12 leerlingen • 18 jaar > 0 leerlingen <p>Gemiddelde leeftijd: 16 jaar</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Lager dan een 5,5 > 4 leerlingen • Een 5,5 tot 7,5 > 40 leerlingen • Een 7,5 of hoger > 6 leerlingen <p>Onvoldoende: 4 leerlingen (8%) Voldoende: 46 leerlingen (92%)</p>

Vraag 4: Wanneer maak jij gebruik van Wikipedia? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

Vraag 5: Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de industriële revolutie en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

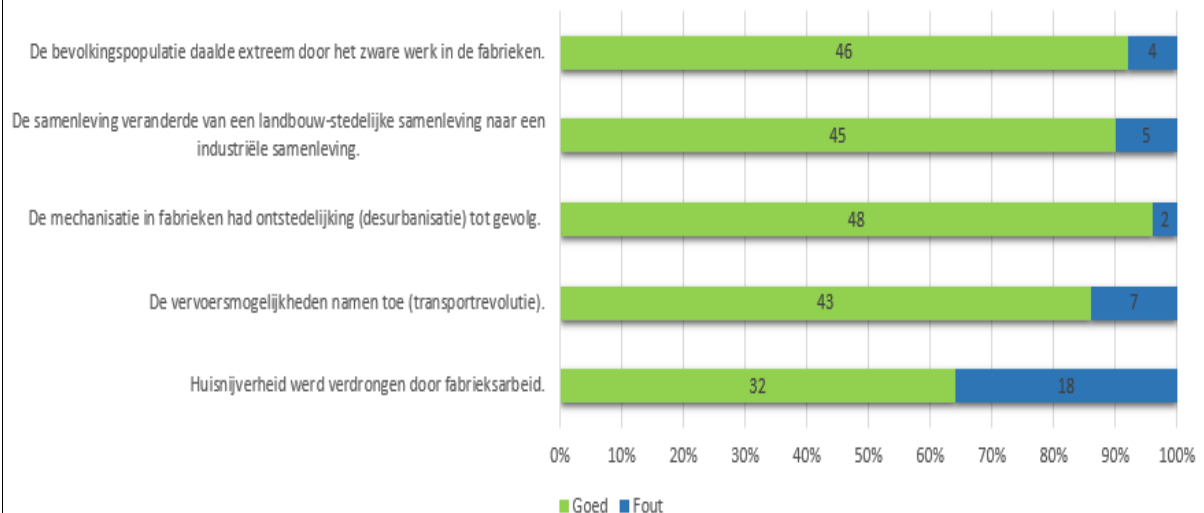

Vraag	Resultaat															
<p>Vraag 6: Stel je wilt bij het artikel over de industriële revolutie bekijken wie, wanneer en wat er aan het artikel is veranderd. Op welke tab moet je dan klikken?</p>	<table border="1"> <caption>Resultaat Vraag 6</caption> <thead> <tr> <th>Antwoord</th> <th>Aantal</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Brontekst bekijken</td> <td>24</td> <td>48%</td> </tr> <tr> <td>Geen idee</td> <td>16</td> <td>32%</td> </tr> <tr> <td>Geschiedenis</td> <td>10</td> <td>20%</td> </tr> <tr> <td>Lezen</td> <td>0</td> <td>0%</td> </tr> </tbody> </table>	Antwoord	Aantal	Procent	Brontekst bekijken	24	48%	Geen idee	16	32%	Geschiedenis	10	20%	Lezen	0	0%
Antwoord		Aantal	Procent													
Brontekst bekijken		24	48%													
Geen idee	16	32%														
Geschiedenis	10	20%														
Lezen	0	0%														
Goede antwoord: Geschiedenis																
<p>Hoeveel leerlingen hadden dat goed? 10 leerlingen</p>																
<p>Vraag 7/8: Weet jij waar de overleg-tab op Wikipedia voor wordt gebruikt?</p>	<table border="1"> <caption>Resultaat Vraag 7/8</caption> <thead> <tr> <th>Antwoord</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Fout</td> <td>84%</td> </tr> <tr> <td>Goed</td> <td>16%</td> </tr> </tbody> </table>	Antwoord	Procent	Fout	84%	Goed	16%									
Antwoord		Procent														
Fout		84%														
Goed	16%															
Goede antwoord: Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussieren over de inhoud van het artikel.																
<p>Hoeveel leerlingen hadden dat goed? 8 leerlingen</p>																

De Industriële revolutie							
Vraag	Resultaat						
<p>Vraag 9: In welk tijdvak heeft de industriële revolutie plaatsgevonden?</p>	<table border="1"> <caption>Resultaat Vraag 9</caption> <thead> <tr> <th>Antwoord</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Goed</td> <td>88%</td> </tr> <tr> <td>Fout</td> <td>12%</td> </tr> </tbody> </table>	Antwoord	Procent	Goed	88%	Fout	12%
Antwoord		Procent					
Goed		88%					
Fout	12%						
Goede antwoord: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)							
<p>Hoeveel leerlingen hadden dat goed? 44 leerlingen</p>							

Vraag	Resultaat
Vraag 10: In welk land vindt de industriële revolutie zijn oorsprong?	<p>Fout; 26%</p> <p>Goed; 74%</p> <p>Goed</p> <p>Fout</p>
Goede antwoord: Engeland	
Hoeveel leerlingen hadden dan goed? 37 leerlingen	

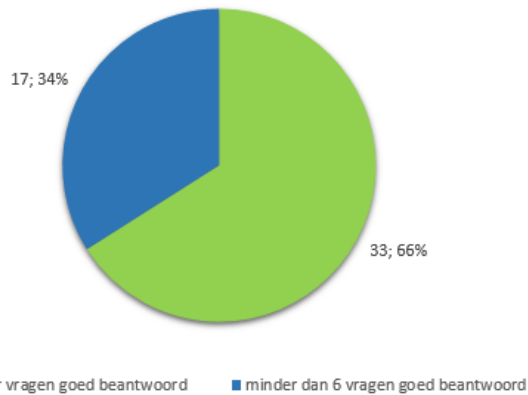
Vraag 11: Welke stellingen over de gevolgen van de industriële revolutie zijn juist?

De Industriële revolutie op Wikipedia

Kennistest: Aantal goede antwoorden over de industriële revolutie per leerling

Van de 50 leerlingen in totaal, komen **33** leerlingen met zes vragen of meer door de kennistest heen. Deze leerlingen worden meegenomen in de laatste vraag van de enquête.

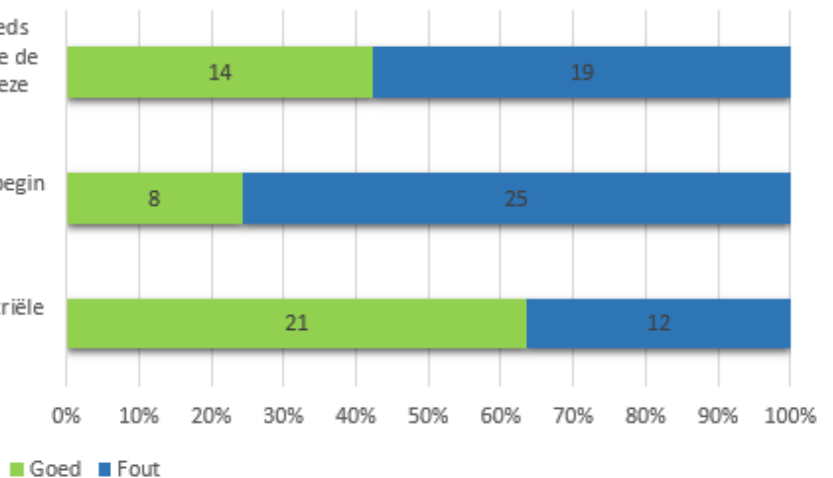
(N=33)

Vraag 12/13/14: Ontdek en bewerk de historische onjuistheden over de industriële revolutie op Wikipedia.

Door die groei steeg de prijs van de producten enorm waardoor steeds meer mensen zich deze konden veroorloven. >> Door die groei daalde de prijs van de producten enorm waardoor steeds meer mensen zich deze konden veroorloven.

Ze vervolgde begin 20e eeuw in de rest van Europa. >> Ze vervolgde begin 19de eeuw in de rest van Europa.

De industriële revolutie begon rond 1750 in Frankrijk. >> De industriële revolutie begon rond 1750 in Engeland.

Bijlage 3 - Enquête voor 5vwo (Grondwetsherziening van 1848)

Enquête 5vwo

Juni 2016

Algemeen

Klas:..... Profielkeuze:..... Leeftijd:.....

Vraag 1

Ik ben een:

- Jongen
- Meisje

Vraag 2

Mijn gemiddelde cijfer voor geschiedenis op dit moment is:

- lager dan een 5,5
- een 5,5 tot 7,5
- een 7,5 of hoger

Wikipedia

Vraag 3

Hoe vaak maak jij gebruik van Wikipedia?

- Dagelijks (ongeveer 1x per dag)
- Geregeld (ongeveer 1x per week)
- Zelden (ongeveer 1x per maand)
- Zelden tot nooit (ongeveer 1x per half jaar)
- Nooit (ga verder naar vraag 5)

Vraag 4

Wanneer maak jij gebruik van Wikipedia?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Voor mijn eigen plezier.
- Als ik snel en op een gemakkelijke manier iets te weten wil komen over een onderwerp wat mij interesseert.
- Als ik op zoek ben naar informatie voor opdrachten vanuit school.
- Als ik op zoek ben naar literatuurverwijzingen en/of bronnen.
- Als ik meer wil weten over de achtergrondinformatie en/of discussies over een onderwerp dat met school te maken heeft.
- Anders namelijk:

.....
.....
.....
.....

Vraag 5

Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de grondwetsherziening van 1848 en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat.
- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat en onderzoek ook de bronnen, noten en/of referenties die bij het artikel genoteerd staan.
- Ik gebruik zowel de informatie op de Nederlandstalige Wikipedia als de informatie over de grondwetsherziening op de Engelstalige Wikipedia.
- Ik gebruik de informatie op Wikipedia als naslagwerk maar gebruik daarnaast ook andere historische bronnen.
- Ik zal Wikipedia, ondanks dat het van de docent mag, nooit gebruiken omdat Wikipedia niet betrouwbaar is.

Vraag 6

Stel je wilt bij het artikel over grondwetsherziening van 1848 bekijken wie, wanneer en wat er aan het artikel is veranderd. Op welke tab moet je dan klikken?

- Brontekst bekijken**
- Geschiedenis**
- Lezen**
- Geen idee

Vraag 7

Weet jij waar de overleg-tab op Wikipedia voor wordt gebruikt? (zie onder)

Artikel **Overleg** ←

Grondwetsherziening van 1848

- Ja
- Nee (ga naar vraag 9)

Vraag 8

Waar wordt de overleg-tab op Wikipedia voor gebruikt?

- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over Wikipedia in het algemeen.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de inhoud van het artikel.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de gevolgen van de grondwetsherziening.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de waarde van de grondwetsherziening voor Europa en de rest van de wereld.

De Grondwetsherziening van 1848

Vraag 9

In welk tijdvak heeft de grondwetsherziening van 1848 plaatsgevonden?

- Tijd van pruiken en revoluties
- Tijd van burgers en stoommachines
- Tijd van de wereldoorlogen
- Tijd van televisie en computer

Vraag 10

Van wie was de bekende uitspraak: "In één nacht ben ik van zeer conservatief, zeer liberaal geworden."

- Johan Rudolph Thorbecke
- John Locke
- Koning Willem I
- Koning Willem II

Vraag 11

Welke stellingen over de grondwetsherziening van 1848 zijn **juist**?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- De leden van de Eerste Kamer, die voorheen door de koning werden benoemd, zouden voortaan door de Provinciale Staten worden verkozen.
- De socialist Johan Rudolf Thorbecke (1798-1872) is verantwoordelijk geweest voor de grondwetsherziening van 1848.
- De grondwetsherziening van 1848 werd geïnitieerd en sterk beïnvloed door de revolutionaire gebeurtenissen in Europa
- Iedere daad van de regering viel vanaf 1848 onder de verantwoordelijkheid van één of meerdere gezamenlijke ministers.
- Ondanks de ministeriële verantwoordelijkheid bleef koning Willem II regeren als een absoluut monarch.

De Grondwetsherziening van 1848 op Wikipedia

Artikel Overleg

Lezen Bewerken Geschiedenis Zoeken

Grondwetsherziening van 1848

De **Grondwetsherziening van 1848** legde de basis voor het huidige stelsel van parlementaire autocratie in Nederland. Sedert deze herziening der Nederlandse Grondwet is niet langer de koning, maar zijn de ministers verantwoordelijk voor het beleid. De Eerste Kamer der Staten-Generaal kreeg veel meer invloed en wordt bovendien rechtstreeks - weliswaar voorlopig nog door een beperkte groep kiezers - gekozen.

De herziening was in zekere zin een vreedzame revolutie, waarbij Thorbecke en koning Willem II belangrijke rollen speelden. Op 17 maart 1848 benoemde koning Willem II een staatscommissie onder leiding van de socialistische Thorbecke, die de Grondwetsherziening moest voorbereiden. Het ontwerp van de commissie vormde de basis van de regeringsvoorstellen.

Bijlage 3.2 – Voorbeeld van ingevulde enquête (5vwo)

Enquête 5vwo Juni 2016

Algemeen

Klas 5UC Profielkeuze: Economie en Maatschappij Leeftijd: 16

Vraag 1
Ik ben een:

- Jongen
- Meisje

Vraag 2
Mijn gemiddelde cijfer voor geschiedenis op dit moment is:

- lager dan een 5,5
- een 5,5 tot 7,5
- een 7,5 of hoger

Wikipedia

Vraag 3
Hoe vaak maak jij gebruik van Wikipedia?

- Dagelijks (ongeveer 1x per dag)
- Geregeld (ongeveer 1x per week)
- Zelden (ongeveer 1x per maand)
- Zelden tot nooit (ongeveer 1x per half jaar)
- Nooit (ga verder naar vraag 5)

Vraag 4
Wanneer maak jij gebruik van Wikipedia?
(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Voor mijn eigen plezier.
- Als ik snel en op een gemakkelijke manier iets te weten wil komen over een onderwerp wat mij interesseert.
- Als ik op zoek ben naar informatie voor opdrachten vanuit school.
- Als ik op zoek ben naar literatuurverwijzingen en/of bronnen.
- Als ik meer wil weten over de achtergrondinformatie en/of discussies over een onderwerp dat met school te maken heeft.
- Anders namelijk:
.....
.....
.....
.....

Vraag 5

Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de grondwetsherziening van 1848 en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat.
- Ik gebruik alleen de informatie die op de Nederlandstalige Wikipedia staat en onderzoek ook de bronnen, noten en/of referenties die bij het artikel genoteerd staan.
- Ik gebruik zowel de informatie op de Nederlandstalige Wikipedia als de informatie over de grondwetsherziening op de Engelstalige Wikipedia.
- Ik gebruik de informatie op Wikipedia als naslagwerk maar gebruik daarnaast ook andere historische bronnen.
- Ik zal Wikipedia, ondanks dat het van de docent mag, nooit gebruiken omdat Wikipedia niet betrouwbaar is.

Vraag 6

Stel je wilt bij het artikel over grondwetsherziening van 1848 bekijken wie, wanneer en wat er aan het artikel is veranderd. Op welke tab moet je dan klikken?

- Brontekst bekijken**
- Geschiedenis**
- Lezen**
- Geen idee

Vraag 7

Weet jij waar de overleg-tab op Wikipedia voor wordt gebruikt? (zie onder)

Artikel Overleg ←

Grondwetsherziening van 1848

- Ja
- Nee (ga naar vraag 9)

Vraag 8

Waar wordt de overleg-tab op Wikipedia voor gebruikt?

- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over Wikipedia in het algemeen.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de inhoud van het artikel.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de gevolgen van de grondwetsherziening.
- Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de waarde van de grondwetsherziening voor Europa en de rest van de wereld.

De Grondwetsherziening van 1848

Vraag 9

In welk tijdvak heeft de grondwetsherziening van 1848 plaatsgevonden?

- Tijd van pruiken en revoluties
- Tijd van burgers en stoommachines
- Tijd van de wereldoorlogen
- Tijd van televisie en computer

Vraag 10

Van wie was de bekende uitspraak: "In één nacht ben ik van zeer conservatief, zeer liberaal geworden."

- Johan Rudolph Thorbecke
- John Locke
- Koning Willem I
- Koning Willem II

Vraag 11

Welke stellingen over de grondwetsherziening van 1848 zijn **juist**?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- De leden van de Eerste Kamer, die voorheen door de koning werden benoemd, zouden voortaan door de Provinciale Staten worden verkozen.
- De socialist Johan Rudolf Thorbecke (1798-1872) is verantwoordelijk geweest voor de grondwetsherziening van 1848.
- De grondwetsherziening van 1848 werd geïnitieerd en sterk beïnvloed door de revolutionaire gebeurtenissen in Europa
- Iedere daad van de regering viel vanaf 1848 onder de verantwoordelijkheid van één of meerdere gezamenlijke ministers.
- Ondanks de ministeriële verantwoordelijk bleef koning Willem II regeren als een absoluut monarch.

De Grondwetsherziening van 1848 op Wikipedia

Artikel Overleg

Lezen Bewerken Geschiedenis Zoeken

Grondwetsherziening van 1848

De **Grondwetsherziening van 1848** legde de basis voor het huidige stelsel van parlementaire autocratie in Nederland. Sedert deze herziening der Nederlandse Grondwet is niet langer de koning, maar zijn de ministers verantwoordelijk voor het beleid. De Eerste Kamer der Staten-Generaal kreeg veel meer invloed en wordt bovendien rechtstreeks - weliswaar voorlopig nog door een beperkte groep kiezers - gekozen.

De herziening was in zekere zin een vreedzame revolutie, waarbij Thorbecke en koning Willem II belangrijke rollen speelden. Op 17 maart 1848 benoemde koning Willem II een staatscommissie onder leiding van de socialistische Thorbecke, die de Grondwetsherziening moest voorbereiden. Het ontwerp van de commissie vormde de basis van de regeringsvoorstellen.

Vraag 12

Op Wikipedia is de informatie niet altijd juist. Staan er in het Wikipedia artikel op de vorige bladzijde over de grondwetsherziening van 1848 volgens jou historische onjuistheden?

- Ja
- Nee (ga naar vraag 15)

Vraag 13

Onderstreep in het voorgaande Wikipedia artikel over de grondwetsherziening van 1848 de historische onjuistheden en geef hieronder aan hoeveel onjuistheden dit zijn.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vraag 14

Schrijf hieronder de onderstreepte onjuistheden op en leg uit wat hier historisch niet juist is.

Dit ~~was~~ voorbereiden was al gedaan, want in 1848 vond de grondwetsherziening plaats

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tot slot

Vraag 15

Heb je nog vragen dan wel opmerkingen over Wikipedia en/of over deze enquête kun je deze hieronder kwijt.

Als wikipedia voor een wetenschappelijk onderzoek gebruikt wordt, vindt ik dat kunstig, want het is meer een bron voor iets dat je een vergeten bent

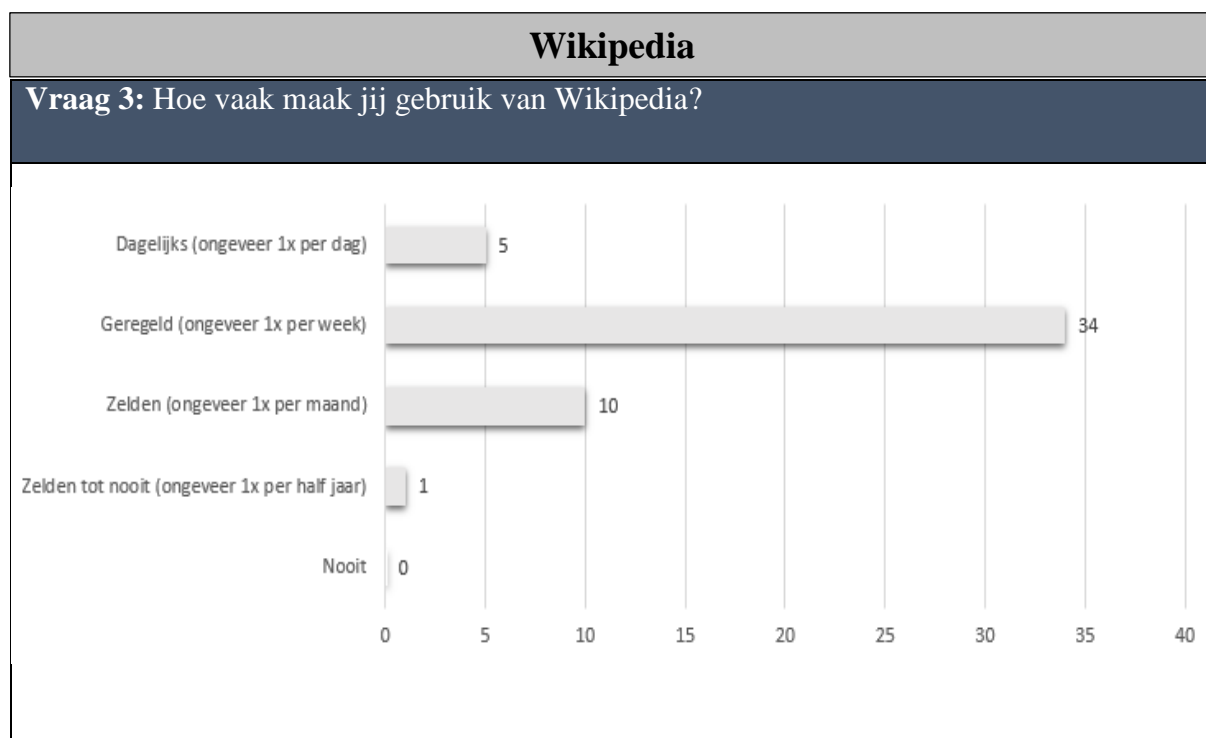
.....

.....

Bedankt voor het invullen van deze enquête!

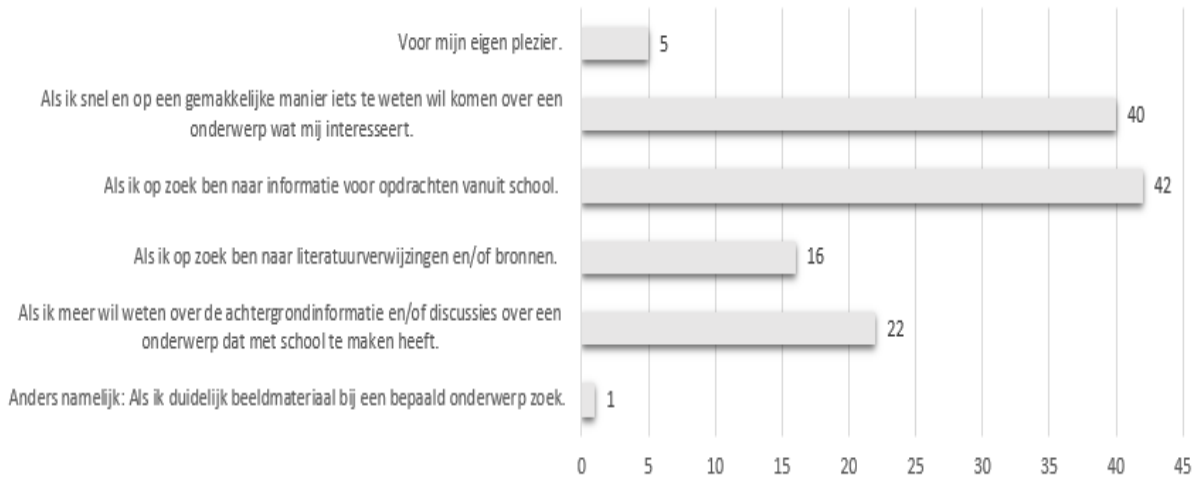
Bijlage 3.2 – Resultaten enquête (5vwo)

Algemeen		
	Aantal geënquêteerde leerlingen	Percentage
Jongens	23	46%
Meisjes	27	54%
Totaal	50	100%
Leeftijd		Gemiddelde cijfer voor geschiedenis
<ul style="list-style-type: none"> • 15 jaar > 0 leerlingen • 16 jaar > 19 leerlingen • 17 jaar > 29 leerlingen • 18 jaar > 2 leerlingen <p>Gemiddelde leeftijd: 16,6 jaar</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Lager dan een 5,5 > 10 leerlingen • Een 5,5 tot 7,5 > 37 leerlingen • Een 7,5 of hoger > 3 leerlingen <p>Onvoldoende: 10 leerlingen (20%) Voldoende: 40 leerlingen (80%)</p>

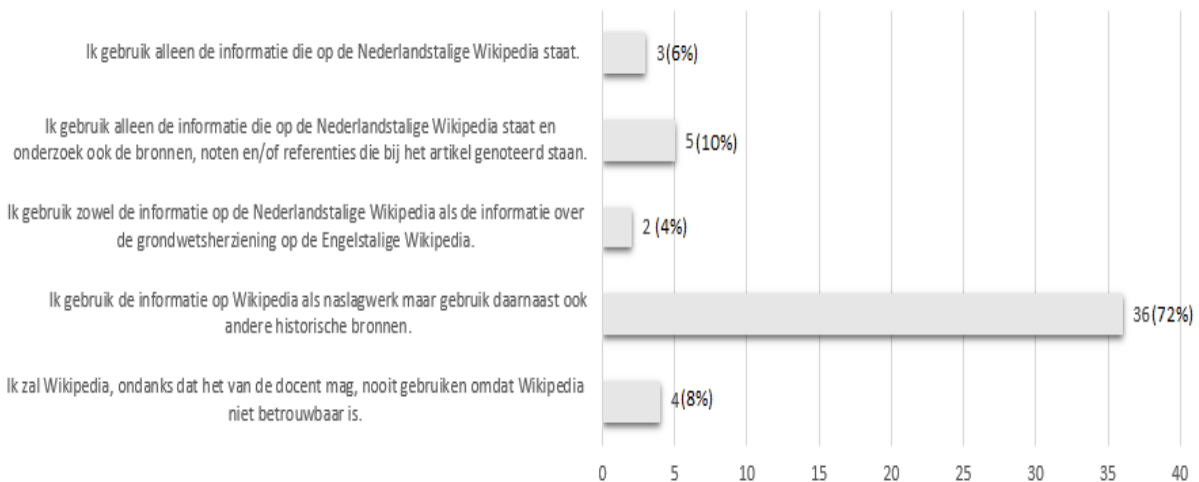

Vraag 4: Wanneer maak jij gebruik van Wikipedia? (meerder antwoorden zijn mogelijk)

Vraag 5: Stel je schrijft in je examenjaar je profielwerkstuk over de grondwetsherziening van 1848 en je mag van de docent Wikipedia als bron gebruiken. Hoe ga jij dan om met de informatie die op Wikipedia staat?

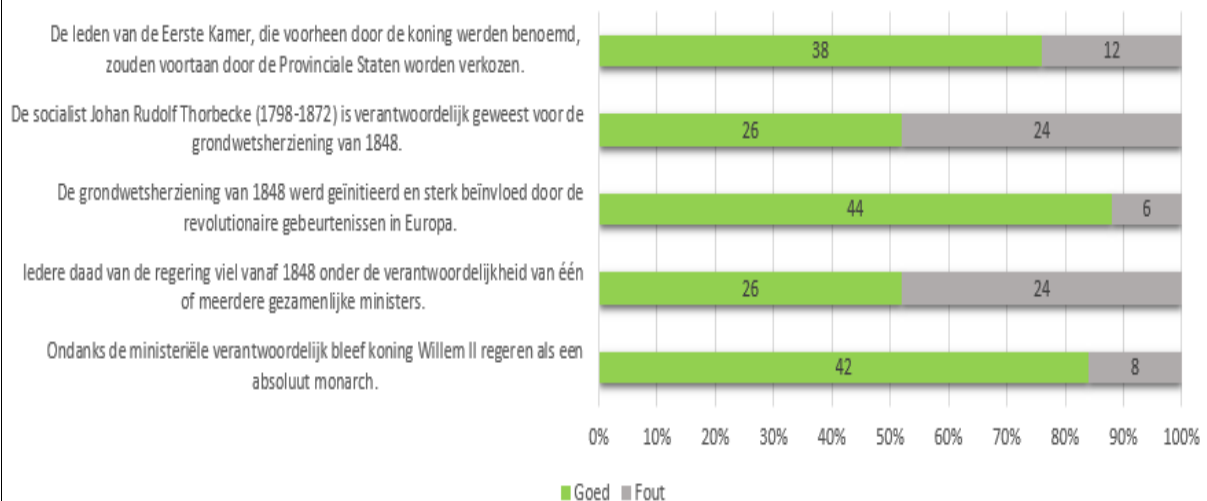

Vraag	Resultaat															
<p>Vraag 6: Stel je wilt bij het artikel over de grondwetsherziening van 1848 bekijken wie, wanneer en wat er aan het artikel is veranderd. Op welke tab moet je dan klikken?</p>	<table border="1"> <caption>Resultaat Vraag 6</caption> <thead> <tr> <th>Antwoord</th> <th>Aantal</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Brontekst bekijken</td> <td>20</td> <td>40%</td> </tr> <tr> <td>Geschiedenis</td> <td>15</td> <td>30%</td> </tr> <tr> <td>Lezen</td> <td>1</td> <td>2%</td> </tr> <tr> <td>Geen idee</td> <td>14</td> <td>28%</td> </tr> </tbody> </table>	Antwoord	Aantal	Procent	Brontekst bekijken	20	40%	Geschiedenis	15	30%	Lezen	1	2%	Geen idee	14	28%
Antwoord		Aantal	Procent													
Brontekst bekijken		20	40%													
Geschiedenis	15	30%														
Lezen	1	2%														
Geen idee	14	28%														
Goede antwoord: Geschiedenis																
<p>Hoeveel leerlingen hadden dat goed? 15 leerlingen</p>																
<p>Vraag 7/8: Weet jij waar de overleg-tab op Wikipedia voor wordt gebruikt?</p>	<table border="1"> <caption>Resultaat Vraag 7/8</caption> <thead> <tr> <th>Antwoord</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Goed</td> <td>26%</td> </tr> <tr> <td>Fout</td> <td>74%</td> </tr> </tbody> </table>	Antwoord	Procent	Goed	26%	Fout	74%									
Antwoord		Procent														
Goed		26%														
Fout	74%															
Goede antwoord: Deze overleg-tab wordt gebruikt om te discussiëren over de inhoud van het artikel.																
<p>Hoeveel leerlingen hadden dat goed? 13 leerlingen</p>																

De Grondwetsherziening van 1848							
Vraag	Resultaat						
<p>Vraag 9: In welk tijdvak heeft de grondwetsherziening van 1848 plaatsgevonden?</p>	<table border="1"> <caption>Resultaat Vraag 9</caption> <thead> <tr> <th>Antwoord</th> <th>Procent</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Goed</td> <td>72%</td> </tr> <tr> <td>Fout</td> <td>28%</td> </tr> </tbody> </table>	Antwoord	Procent	Goed	72%	Fout	28%
Antwoord		Procent					
Goed		72%					
Fout	28%						
Goede antwoord: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900)							
<p>Hoeveel leerlingen hadden dat goed? 36 leerlingen</p>							

Vraag	Resultaat
Vraag 10: Van wie was de bekende uitspraak: “In één nacht ben ik van zeer conservatief, zeer liberaal geworden,”	<p>Goed 48%</p> <p>Fout 52%</p> <p>■ Goed</p> <p>■ Fout</p>
Goede antwoord: Koning Willem II	
Hoeveel leerlingen hadden dan goed? 24 leerlingen	

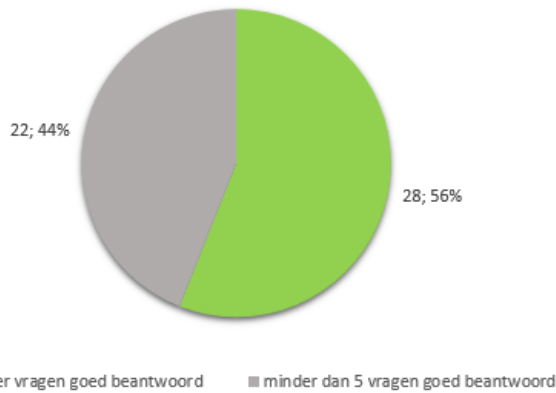
Vraag 11: Welke stellingen over de grondwetsherziening van 1848 zijn juist?

De Grondwetsherziening van 1848 op Wikipedia

Kennistest: Aantal goede antwoorden over de grondwetsherziening van 1848 per leerling

Van de 50 leerlingen in totaal, komen **28** leerlingen met vijf vragen of meer door de kennistest heen. Deze leerlingen worden meegenomen in de laatste vraag van de enquête.

(N=28)

Vraag 12/13/14: Ontdek en bewerk de historische onjuistheden over de grondwetsherziening van 1848 op Wikipedia.

Op 17 maart 1848 benoemde koning Willem II een staatscommissie onder leiding van de socialistische Thorbecke. >> Op 17 maart 1848 benoemde koning Willem II een staatscommissie onder leiding van de liberaal Thorbecke.

De Eerste Kamer der Staten-Generaal kreeg veel meer invloed en wordt bovendien rechtstreeks (...) gekozen. >> De Tweede Kamer der Staten-Generaal kreeg veel meer invloed en wordt bovendien rechtstreeks (...) gekozen.

De Grondwetsherziening van 1848 legde de basis voor het huidige stelsel van parlementaire autocratie in Nederland. >> De Grondwetsherziening van 1848 legde de basis voor het huidige stelsel van parlementaire democratie in Nederland.

